

శ్రీ
శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవానమః

శ్రీమదరిశాణఫాలవేదకటాక్షార్యవిరచితః

శైవయమకకథావిశేషవిశిత్తితః

హస్తిగిరిచమ్పూనామాప్రసిద్ధః

పరదాభ్యుదయాభ్యుచమ్పూప్రబంధః

శ్రీమద్రాజాధిరాజచామరాజేంద్రాస్థానపండిత

శ్రీనజ్జయశ్రీనివాసార్యతనూజ

తిరుమలతాతాచార్యసాహేయన

సంశోధ్యక్షిప్తస్థలేషుటీకాయధాస్వమతివిరచయ్య

విష్కృతపరిశిష్టటీకామపి శుద్ధాశుద్ధపత్రికాయాం

విన్యస్య శ్రీమద్రాజాధిరాజచామరాజేంద్రాశ్రీతేన

ధర్మాధికారిచక్రవర్త్యయ్యక్టాద్యైః

మహీశూరపురీమధ్యవర్తిన్యాం

విద్యాతరగ్జ్ఞాభ్యామాయాం

స్వీయముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాక్షరైస్సప్తప్రకాశితో

విజయతేతరామ్

ఇదానీమేతన్నూల్యమర్థరూప్యం

వ్యయవత్సరత్రైవకృష్టచతుర్థీ

కాపీరేట్ రిజర్వ్డ్

పుట ఏవయాః
తత్ప్రసక్తమవిలాసే
౧ మజ్జిమనికాయ
కవివంశ ప్రశంసా
౨ భృగుంప్రతి వారదాక్షిః
౩ ధాతృదర్శనపార్థివ
౪ అశ్వమేధాద్యుగః
౫ అనన్తసరోవర్ణనమ్
౬ హస్తీగిరివర్ణనమ్
౭ కాంచీనగరీవర్ణనమ్
౮ పసిష్ఠకృతవాణీస్తుతిః
౯ శ్రీవాణీభక్తసంవాదః
౧౦ విధ్యుక్తలక్ష్మ్యధిక్యం
౧౧ సత్యవ్రతక్షేత్రవర్ణనమ్
ద్వితీయవిలాసే
౧౨ సురమానెనాసురకౌపః
౧౩ విరూపనాపాయకధా
౧౪ వాణీదైత్యసంవాదః
౧౫ వేగవత్యాగమనమ్
౧౬ విధికృతవిష్ణుస్తుతిః
౧౭ దశావతారస్తుతిః
౧౮ యథా క్తకారికధా
తృతీయవిలాసే
౨౦ సామనానానాయనమ్
౨౧ బ్రహ్మశ్వమేధవర్ణనమ్
౨౨ శ్రీవరదావిర్భావః
౨౩ శ్రీవరదాక్షవర్ణనమ్
౨౪ వరదరాజస్తుతిః
౨౫ వరదంప్రతి పార్థివా

పుట ఏవయాః
౨౬ అవబృథవర్ణనమ్
చతుర్థవిలాసే
౨౭ కృతయుగే బ్రహ్మపూజా
౨౮ యాగాంతేనర్వప్రస్థానం
౨౯ వరదస్య వనవిహారః
౩౦ శ్రీయంప్రతి వరదాక్షిః
౩౧ బృహస్పతేశ్వరకథా
౩౨ గురుదారిద్ర్యవర్ణనమ్
౩౩ పశ్చాత్తాపాత్తవశ్చర్యా
౩౪ మృకండుగజేంద్రసంవాదః
౩౫ మహాశాస్త్రవిప్లవర్ణనమ్
౩౬ మహాశాంతతపావిఘ్నః
౩౭ గజేంద్రజన్మపాప్తిః
౩౮ త్రేతాయాం గజేంద్రపూజా
౩౯ అనావృష్టివర్ణనమ్
౪౦ గ్రాహణగజేంద్రగ్రహణమ్
౪౧ గజేంద్రమోక్షణమ్
౪౨ పంచమవిలాసే
౪౩ దేవాసురయుద్ధం
౪౪ గురుశాపమోక్షణమ్
౪౫ దావపరే గురుపూజనం
౪౬ విశ్వజిద్రాజవృత్తాంతః
౪౭ గురోస్త్వర్గగమనమ్
౪౮ కలావాదిశైవపూజా
ఫలస్తుతిః కథాపసంహారః
౪౯ గ్రీష్మాదైశ్రీవరదపార్థివా
శ్రీవరదరాజాయనమః

శ్రీ

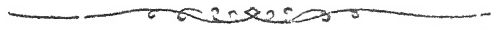
శ్రీ హయగ్రీవానమః

— శ్రీ * శ్రీ —

శ్రీమతే ప్రపన్నార్తిహరకిరీరాజవరద పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీమదరిశాణఫాలవేంకటాచార్యవిరచిత

శ్రీవరదాఘ్యదయాశ్శుచిమూర్తిప్రబంధసారమ్భః

కల్యాణైకనికేతనంతదనఘంకాలాంబుదశ్యామలం చిత్రైన్మణ్యమశేష
భూఘరశిరారత్నం చిరత్నం మహాః । (౧) యస్యోరస్యసిశంసుతాజలని
ధేర్యస్యాస్తితస్యైఖిలా పాశ్వేయస్యపదేవ తస్మిన్మితమాయత్రత్ర
శేతేస్వయమ్ ॥ ౧ ॥ వెతద్దౌచలమద్దినస్య కమలానాథస్యవేదస్సవస్మి
గ్ధస్వాదువపావిపాకరసికంబిమ్బాధరంభావయే । సంభోగేష్వనుభూ
యాయన్నఘవధూరమ్భానిధేజృమ్భిత్వా సాదశ్యప్రమృతే కదాపిత
నుతేనైవాదరంమెచురమ్ ॥ ౨ ॥ ఆచక్రాయుధమాదమామకగురౌ
రాచార్యసర్గంభజేయస్యాన్తర్నిగమాన్తదేశికయతిశ్రేష్ఠామునిర్యాము
నః । రామస్తామరసేక్షగస్సచమునిర్నాథశ్శతా రాతిగిత్యన్తస్సత్రమ
సచ్చిదశ్శ్చుత్తిదృశామగ్రసరా జాగ్రతి ॥ ౩ ॥ ప్రఖ్యాతః ప్రగతా
ర్తిహృద్గురురితిశ్రీభావ్యకర్తృత్వేనోయో మాహానసికస్తమక్తిరసికశ్రీ
మాకసయత్రాభవత్ । సంశేతత్రహివాచిహంసజలదాచార్యాది
భిర్భూషితే యజ్వాభూదగ్రీమునాధదేశికమణశ్రీశ్రీనివాసేష్టి నః ॥ ౪ ॥
తనయోస్యనయోదధేస్సుధాంశోర్వి నయోద్వైవని శేషహృద్భవిద్యుః । వ
రదాఘ్యదయాభిధాంయథాద్ధాంకృతిమేతాంవితనోతవేంకటార్చ్యః ॥ ౫ ॥
వ్యాయామంగమితాత్వలంకృతిపథే వ్యాపారితావ్యాకృతౌ త
రాకరణ్యగతాగతైశ్శ్చిమవతీతస్తాగ్జ్ఞై నర్తితా । త్రయ్యదేవిధిరౌ

(౧) జలనిధేస్సుతాలక్ష్మీః - సః జలనిధిర్దేఖిలాయస్యాస్సాఘామః ॥ త
స్యజలనిధేఃప్రియతమాగక్ష్ణా - తత్ర - సముద్రే ॥

పితాచిశిఖరంతర్వాదియంత్రారతిగ్రస్థిరంగజభూధరేశ్వరకథా గక్టా
 ర్పురంగానాతే || ౬ || అసావపగుణాపిమేహరికధాసుధాధారిణీ కృ
 తిర్దనుజభిన్నుగ్రహణలాలప్రేగృహ్యతే । సురప్రవరతుష్టయెసురభి
 మగ్ధబద్ధాదరైర్మరైర్యజనతత్పరైర్మలశీకిమాప్రియతే || ౭ || కరి
 గిరిపతేర్వాచానెతుకధాగ్రధనాచితాఃకలయతగిరో లఙ్ఘుచిత్రాం
 కవిర్నతదాశ్రితః । వరుణతరుణీవారికీదాతహాకతటాన్తికప్రమద
 వనభూవాస్సేకాయప్రయాస్యతికిం జనః || ౮ || వ్యాసేవెదశిరో
 గురావచరితం వేతన్త్రైలేశితత్స్వక్తంవిస్తృతముక్తవత్సపి కృతావ
 ప్త్యాం ప్రవృత్తస్యమే । నప్రీడాభవతిస్ఫురత్సపిరనౌ నాథస్యతస్యోత్స
 వె గృహ్లాన్తఃకరదీపికామనుదినంకినుత్రపనైజనాః || ౯ || కీర్తింధతై
 కిలవిదధతీ గీరసాధీరసాఖ్యంకింనశ్చిన్నం నఫలతియథాజాతచేతస్సుఖం
 చెత్ । దీప్తిర్భానోఽప్రజనయతియాదృష్టిపుష్టింజనానాంమృత్యా
 కిం యచితునభవేత్తాపికామూషికాణామ్ || ౧౦ || సత్యనీతస్యవిభవం
 ప్రభవంచతస్మిన్ శౌరైరిభాద్రిశిఖరైఃతతయంచకాఞ్చ్యైః । పృష్టా
 సతేనభ్యుగ్ధాసుగుణాంబురాశిఃప్రావాచ నారదమునిర్భువనైకబంధుః ||
 || ౧౧ || కదాచిదహమునారవిభవనిదానగదాధరసా తౌ తాగ్రాయ
 స్పృహయాభుస్తదనుగుణామన్తకరణ శుద్ధిం లఙ్ఘకామప్రామరస
 బాన్ధవకాన్తిబృద్ధమద్వైతర మద్వాత్మకరపద్మరాగదీధితివితతి సరస్వతీసం
 వలితవలభిదువలశకలపటలవిగళదవికలమయూఖయామునౌఘసంగమ
 చారుగక్తం మెరుశృక్లమథ్యాసీనం (౧) యోగప్రయోగయోగానుయో
 గార్థమాగతైర్యాజ్ఞవల్క్యప్రేక్షైర్గరిష్ఠైర్నిర్మలధర్మహర్షిభిర్మహర్షిభి
 ర్స్వతంతృపితపథికమివ (౨) సరస్వత్యానక్తచిత్తం సుందరీసయనమివ
 (౧) యోగస్య భావనస్య ప్రయోగే అనుష్ఠానే యో యోగఉపాయ
 స్తస్యానుయోగార్థం ప్రశ్నార్థమ్ (౨) సరస్వతీకాపారెషు అత్యా
 సక్తచిత్తం సరస్వత్యాం వాణ్యామాసక్తచిత్తంచేత్యర్థః ||

(౧) శ్రుత్యంతాకలసనిపుణం, రాఘాయణమిహ (౨) అహమలనర్గసంపాది
తవిఖ్యాతః (౩) పాపనసన ప్రజ్ఞైరిహాశాస్త్రమగ్రాన్తైః (౪) న
ర్తకైరివ పుణ్యగీతనాం మంజులయజహూహస్మైః, త్రివిధన ప్రద
యైరివ (౫) సామరక్షణస్థానైః, మానధనైరివ (౬) బహుమన్త్రాశ్రితైః,
యజ్ఞవానైరివ (౭) బ్రాహ్మణాలక్ష్మణైః, అవోష రాజసహాధిరివా
(౮) నైర్వాణ్యాకలితైః, అశేషపిద్యాసదనైః మనైరుపదిశ్యమానని
స్సమాధిసమాధిమ్, అభిజాతమపినాభిజాతమ్, మమ పితరమపి (౯)
పితామహముపసృత్య ప్రణిపత్య దసవిన్యయమేవమవోచం || భగవన్మహం
మమవిజ్ఞాపనామనాకులమనాశ్వనోతు భవాన్ || ప || (౧౦) ప్రాపి
తాపిపురుషోత్తమాన్తికం స్రావ్యసంప్రీతిమహత్తమంతఃకః । కామచా
పలవతీమతిర్తమస్వైరిణీన బహిరేవధావతి || ౧౦ || తతశ్చ || గదా
ధరస్త్రీశుపగారవిన్దమాలానమాలమ్భ్య మనోగజోమే । యథాన

(౧) శ్రోత్రసమీపస్య శ్రుత్యంతానాముపసిషదాంచ । (౨) సన్తా అథ్య
యాపరపర్యాయావిచ్ఛిత్తిపితేహః జగత్సృష్టయశ్చ । (౩) అశ్రాంతం
నిరన్తరం మృగైర్వారిణాదిభిః అశ్రాంతం ఋగ్భిః ఋగ్వైశ్చ || (౪) మజ్జుం
రమ్యం బయంతాశంజషస్తీతజ్జుషః తాసాం పుణ్యగీతనాం శుద్ధగానా
నాం పుణ్యాగీతరుచ్ఛారణం యేషాం తేషాం మంజులనాం యజహూచ ||
(౫) అమరాణాం తుణ్యుడత్సవస్యయానిస్థానాని తత్సహితైః । సామ్నాం
సామవేదానాం రక్షణస్థానైశ్చ || (౬) బహుమంతారం పూజయ
తారం బహుమన్త్రాశ్రితైః || (౭) బ్రాహ్మణైః - విప్రైః వేదకద
వైశ్చ || (౮) అంతరానిభిశ్చాన్త్రవిద్భిః - అంతర్వద్యైవాణ్యాసరస్వ
త్యాచ || (౯) స్రష్టృత్వేన పితౄణాం దత్తాదినవప్రజేశానామపి పితౄ
త్వాత్పితామహసంజ్ఞమ్ || (౧౦) పురుషోత్తమః - పురుషశ్రేష్ఠః విష్ణు
శ్చ । తమః - అంధకారం అజ్ఞానంచ । కామేనమన్త్యథేవజాతంచాప
లమ్ । కామ్యన్త ఇతి కామావిషయాస్తైశ్చ చాపలం స్పృహోచ ||

చాంచల్యముపైత్యుసాయం తథావిధాత స్వముదీరయేధాః ॥ ౧౩ ॥
 ॥ ౧ ॥ ఎవం మయాపృష్టః ప్రహ్లా భగవదభివ్యక్తితైత్రేస్పాశ్రమోచి
 త కర్తానుస్తానైవైవ మృచితకమాయవిశేషయామనీషయా పుణ్డరీకా
 త్తమహం సాక్షాదకార్షం॥ తతిశ్చపుణ్యతైత్రీ విశేషేషు నిర్మలకర్మల
 త్తమపద్వైతమనూరాధనమస్తరేణ నాస్త్యకరణశుద్ధిరిత్యభిధాయవే
 ధాః స్వయమాగత్య సత్యవ్రతక్షేత్రం హయమేధేన మాధవమారా
 ధయన్ యథాతమపరొత్తమీత్యమాస ॥ తథాసకధామశేషామభ్య
 థాన్తహ్యమ్ ॥ ౪ ॥ యాకథాలాకధాత్రైవవర్ణితాకర్ణితామయా ।
 కథయేతామహంతుభ్యం నిధయేతపసాంముదా ॥ ౧౪ ॥ తథాహి ॥
 పురామరారింశతురాసనస్తం సాక్షాచ్ఛీర్ష్యస్మతపాంసితేష ॥ తథా
 పిచేతోనదథావనన్తై ముధానుఖేష్వేవమథావదేషు ॥ ౧౫ ॥ విభా
 వ్యచిత్తంవిషయాప్తిదూషితం విధాతరిధ్వస్తమనారథేనతి । విహాయ
 సకాపివిధూన్వతీశుచం విజృమ్భితావాగశరీరణీతదా ॥ ౧౬ ॥ (౧)
 ఆహరేరాహరేద్వై రశ్వమేధసహస్కిమ్ । నచేన్నచేతశ్శుద్ధిస్తే
 భవితాభవితాపహ్యత్ ॥ ౧౭ ॥ ౧ ॥ యదిపునరథోక్షజసాక్షాత్కా
 రత్వ రయాహయమేధసహస్రావరణవిలమ్బం నసహసేతదా నిరపా
 యోయముపాయోగృహ్యతామ్ ॥ ౪ ॥ తుడ్డీరాఖ్యంమణ్డలమస్తిస్మృ
 హాణీయం తత్రక్షేత్రంరాజతినత్యవ్రతసంజ్ఞమ్ । తత్సంప్రాప్యత్వంహ
 యమేధేనయజేధాస్తత్రైకంయత్కర్మనహస్రంఫలతీతి ॥ ౧౮ ॥ ౧ ॥
 ఎవమశరీరీణీంవాణీమాకర్ణ్యపరమానస్తతుందిలమనావనజాసనస్సము
 త్థాయమేరుశృక్లాత్పద్యఎవ సత్యవ్రతక్షేత్రమధిగత్యతత్రత్యమత్యన్తా
 (౧) హరిదగ్ధనావధిచాయమేధానాంపహస్రం ఆహరేః ఆహర । వి
 ధాలిజ్ఞధ్యమైః ఎవనాంతమ్ । భవినాంసంసారిణాం తాపాన్ అభ్యా
 త్తికాదీన్ హరతీతి శాద్భవీచేతనశ్శుద్ధిః వైర్మల్యం నభవితా । నభవి
 వ్యతి । భవితేతిలుడస్తమ్ ॥

శ్చర్యతపశ్చైర్మర్యాపరమునీష్ఠమృణ్మలం కుణ్డలివరపరిమణితప్రతీర
 మనస్తసరోవరమాలాకయన్ పాశ్వస్థాకాసురమగ్నీనైవమవోచత ॥
 భోభాస్సరణవం పశ్యన్తుభవంతః ॥ ప ॥ (౧) ప్రవికస్వరపద్మరాగదీ
 ప్రాపరిభాగం మహితంరసాశ్రియత్వాత్ । సుఖసుప్తజనార్దనంసరో
 భాత్యుచితానస్తసమాఖ్యమచఛరూపమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతి । ప్రత్యూచ
 త్తైచనంపరమర్షయః (౨) ఘనశోభనాభిజాతాంబుజాభ్యుదయినీ
 సమాకలితహంసా । ననుసర్వతోముఖాధ్యాభవతి స్తనమనుకరోతి సర
 సీయమ్ ॥ ౨౦ ॥ కించ ॥ (౩) ఆకర్షితహరమణీయతయాభిజాతనీగా
 గతాని బతయామునిమృణ్మలాని । పారీనకేతుముదమాదధతీవిభాతీస
 యం ఘనీన్ద్రీసరసీసురసున్దరీవ ॥ ౨౧ ॥ అపిచ ॥ ప్రపుల్లతకల్లంకరప్ర
 కరమకరన్దప్రసరణభ్రమద్భృజశ్రేణీస్సనిగుణితమజ్జన్త సుజపా । పునా
 నాభూలోకం భుజగకులధారేయసరిసీప్రజానాం సం తాపంప్రళయ

(౧) ప్రవికస్వరేణ ప్రకాశమానైవ పద్మరాగేణ ఘణామణినా । ప్ర
 వికస్వరాణాం వికచానాంపద్మానాం రాగేణతద్వర్ణైవచ । రసాశ్రయ
 త్వాత్ - భూమ్యాధారత్వాత్ ఉదకాధారత్వేచ్ఛ । సుఖసుప్తజ
 నాదకానః - విష్ణుః జనపీఠాకరోగ్రాహాదిశ్చయస్త్వేకతత్ । అచ్ఛరూ
 పమ్ - నిర్మలశుభ్రరూపమ్ । సరః । శైవగుణాశ్రయత్వేన యోగ్యా
 నస్తసంజ్ఞంభాతీత్యర్థః ॥ (౨) ఘనానిసాంధ్రాణి । శోభనానిరమ్యాణి
 అభిజాతాని అభితోజాతానియాన్యచ్ఛుజానిపద్మాని తేషామాపిర్భావ
 వతీ । ఘనశోభస్యమేఘశ్యామస్యహరేర్నాభిజాతాదమ్బుజాదావిర్భా
 వవత్ప్రసమాకలితాః పద్మవిహారార్థం యానార్థంచసంగమితాహంసాః
 యయాసా । సర్వతోముఖంజలంచతుద్దిక్తుముఖానిచతదాధ్యా(౩)అభి
 జాతంరవ్యంయనీరమువకంతదధకామాగతానిఅభిజాతా-ఉత్పన్నానీ
 రాగతావైరాగ్యం యేషాంతానిమునిమృణ్మలానిరమణీయతయాయాఆక
 ర్షతి । పారీనకేమత్స్వేతు పారీనకేతోర్మన్మథస్యచముదమాదధతీత్యర్థః ॥

తి పాపంచహరతే ॥ ౨౨ ॥ (౧) అన్యచ్ఛహాహస్తపరమహంసాజ్ఞా
 లపాదస్పర్శధన్యజలజాతమ్ । శీతహంసబహూదకమప్యయతి స్ఫుర
 ణంఘణీంద్రీసరవతత్ ॥ ౨౩ ॥ ఇతి పతివచనందదతోమునీంద్రాన్ప్రతి
 పునరిదమాచప్తపరమేష్ఠీ ॥ ౪ ॥ ఎహహి శేషాహివరనిరంతరసన్నిధా
 నసిద్ధనిత్యశుద్ధభావా, నవ్వితీరసముదిత్వరకెసర సహకారనాల్లికేరమ
 ద్దారకున్దపున్నాగక్రముక ప్రముఖవివిధధరణీరుహధరణీసురప్రవరవిట
 పకరగృహీతకుసుమబృన్దజుహూముఖహూయ మానమధుమయఘృ
 తథారాసివ్యమానవిమలసలిలసంస్తారితావభృతేష్ట్యాచరణప్రకారా
 అన్తఃకృతసంతతవిహరణవరుణాన్తఃపురజనకరనిహితమధుభరిత కనక
 చషక మోహమావహద్భిరభీషితలిప్సయా చిరమపుతపస్యత శృంగత్ర
 తోర్జనాదకనధ్యానావధానావసరవిధృతానన్దబాష్పాణినయనానినూ
 నిమితిశఙ్కామంకురయద్భిరన్తర్వసన్తం నారాయణమారాధ్యతదభి
 షేకోదకం వినయాతశయేన యుగపదేన పరిపాతుకామానాం నిత్య
 సూరీణాం తత్రీథధారిణదశానిశ్చలాని హస్తపుటాని ధృవమితం

(౧) కుటీపకబహూదక హంసపరమహంసభేదేనచతుర్విధాయతయ
 ఉత్తరోత్తరముగొప్పాః । తాదృశపరమహంసానాం ఉజ్జ్వలపాదస్ప
 ర్శైనధన్యం కృతాథం లడయోరభేదాజ్జడసమూహోయస్తికాతత్
 శ్రితాః హంసాః బహూదకాశ్చయతయోయస్తికా తాదృశమప్యేత
 దనన్తసరః అయతిస్ఫురణం యతిప్రసక్తిరహితమితి విరూధః । పర
 మాణాం హంసస్య సూర్యస్య ఉజ్జ్వలీనాం పాదానాం కిరణానాం
 స్పర్శైనధన్యానిరమ్యాణి జలజాతాని కమలానియస్తికాతత్ శ్రితాః
 హంసాః సేతచ్ఛదాః యత్రాదృశం బహుజలంయస్తికాతత్ సరఃస్ఫు
 రణంప్రకాశమ్ । అయతి - ప్రాప్నోతీతి పరిహరః । ఇలకిటకటీగ
 తావిశ్యత్రవశ్శిష్టస్య ఈథాతోర్లటీగుంఝాపమ్ । అయపయగతావిత్వ
 స్సాత్మనెవదిత్వాత్ ॥

భావనాంజ్యంభయద్భిన్నంభృతమధుభిరమ్బోరుహేఃకరమ్భితా, సం
 భోగసమయ్యమ్భుమాణగాఢపరిరమ్భసంభవం వరటానాంశ్రీమం శ
 మయితమయిత్రమానైరపి యదితుపక్షవ్యజనవీజనైతనుమపి పవన
 ముత్పాదయేమ తదాతదపదితవీచికాపనోదననిబన్ధనం ప్రియతమాన
 మాగమప్రత్యూహవిసాదమాసాదయేమ యదితుతమనిలంనజనయే
 మ తదా సురతమ్మనీతదయితతమాశ్రమాపనయనాకరణాదకృతాథా
 తామనుభవేమేతి రతివిరతివేలాయాం నోలాయమానమానస్తే ర్తాన
 సాకోయువభిరభిశోభమానా, ఆమధ్యాహ్నసంచారిశ్రీమేణ మధ్యే
 సలిలమవతీర్ణవతీనాం విద్యాధరయువతీనాం చికురనికురంబెఱునైవాల
 జాలతోపలమ్భస్య పుస్తరమస్తహాసనదనెఱు వదనెఱు వికనదమలకమ
 లవ్యామోహస్య కించపంచలతాపాత్రేఱు నెత్రేఱు చంచూర్య
 మాణవృధులశఘరభ్రీమస్య మరన్దసఖెఱు శ్రవణసుఖెఱు రుచిరరచ
 నెఱువచనెఱు మదకలమరాళగళగళతలకల జాధ్యాసస్యముక్తమం
 జుళకంచుళికాసు పరస్పరవిభాగానభిజ్ఞాసు ఘనస్తనకనకకలశీఱు
 దృఢాల్లింగనసుఖతరధాక్లమిధునతారోపస్య మణిమేఖిలాకలాపెఱు న
 న్నిహితశైవసవిధచరపన్నగవరభ్రాన్తైశ్చగమ్భీరెఱు నాభీవిలెఱు ర
 మ్యావతఃబుధైశ్చజననాదనాకలితకుసుమచాపచాపలతయా నిరంత
 రచిరంతనపురుషనిదిధ్యాననైర్బద్ధాననైః తాపసజనైరధ్యాసితతటవ్ర
 దేశ(౧)సారసక్లతాపి విసారసంగతా(౨) కూర్మితాముపగతాపి సూ
 ర్మితాముపగతా, (౩) బహులాపాహ్మపాపా, (౪) మరాఘ్యపసేవితా
 వ్యమరాఘ్యపసేవితా జనయతి నయనయోరమన్దమానన్దమనన్దసరసీ

(౧) సారసం-సరసిరుహం || విసారశ్శకులీచేత్యమరః || (౨) కూర్మా
 స్యాంసంతీతి కూర్మిణీతస్యాఃభావం కూర్మతామ్ || (౩) బహులాపవః
 యస్యాం సా బహులాపా | అపాపాఅపగతోదకేతి ఓరోధః | పాప
 రహితేతి పరిహరః || (౪) మరాఘీ-హంసీ || అమరాఘీ-దేవపక్షిః

॥ పునస్సవిష్టయమ్ ॥ ఏతదవగాహనాదకృత్యకారిణోపి శుద్ధ్యన్తి॥౪॥
 (౧) శుభకరహటకశోభితశతపత్రారోహిణోప్యమీహంసాః । కృతఫణి
 పరోపగాహశుద్ధాశ్చ శేషకర్షనీయాశ్చ ॥ ౨౪ ॥ ఇతిప్రశంసన్నుర
 గాధిగాజసరోవరం సాధుసరోజజన్తా । తదన్తికెదన్తిగిరింవిలోక్యహ
 షీమహుర్దీన్ప్రతివాచమూచే॥౨౫॥౫॥ భాభాఃపశ్యతాత్రైత్రమా
 హత్త్యాద్విరోధినామప్యవిరోధమ్ ॥ ౪ ॥ అన్తికశోభితేహన్త సంతతం
 దన్తిభూమిభృత్ । తథాపితునిరాబాధపుష్కరాపుష్కరిణ్యసా॥౨౬॥
 కించ ॥ దృప్యద్వారణదానమాద్యదభీనక్లేతసంమోచితస్తతకర్ణవ్యజ
 నానితెనసుఖితోరాజామృగాణామసా । పాశ్వోపాన్తవిహారిచారుద
 మరీచ్యాపారిత్రేశ్చనురేరాష్ట్రోదీప్తితిమున్నతేగిరియేపీతేసమాఘాత
 తే॥ ౨౭ ॥ ఎతచ్ఛవిభావయత ॥ ప్రధాన్తస్తిగిరేజఃవేన పతతోధస్తా
 ద్దృశప్రస్తరేష్వస్తాకస్యహినిరురస్య పునరపుష్పలాతుకైశ్శీకరైః ।
 శాఖాగ్రైఃపితైస్సూరాదఃనకృతేషుప్రక్షితాన్యస్థయానిష్పాపాః ప
 టవోమహర్షివటనఃపుష్పాణి సంకృష్టాతే ॥ కించ ॥ (౨) అత్యద్భుతో
 హస్తీమహీభృదుఃశ్చైవ రసాయణోయేనవపువ్యరాగాః । తేహ్యస్యసం
 పాదితదాంతేదీప్తైర్దూర్ధానమాసాద్యభవన్తినుక్తాః ॥ ౨౮ ॥ అపిద ॥

(౧) శుభకరహటకేన సువర్ణేన శోభితాని శతపత్రాణి అనెక
 వాహనాని । శుభేనకరహటకేన శిఫయాశోభితాని శతపత్రాణి కుశే
 యానిచ॥హంసాః యతయః పక్షిణాశ్చ ॥ (౨) నవాః పువ్యరాగాః
 మణయః యేసన్తి । తేపి సంపాదితాడత్పాదితా । దాంతానాం జి
 తెద్విరియాణాం దీప్తిః యేనతస్యాస్యహస్తీగిరేర్దూర్ధానం శిఖరమా
 సాద్యముక్తాః ముక్తాఫలానిభవన్తితి చిన్తయ ॥ యేనరావపుషిలరా
 గానభవన్తి తేపి శరీరాభిమానినాపి సంపాదితా । దాన్తస్య - వరద
 స్యదీప్తిః ప్రకాశోయేన తస్యాస్య మూర్ధానమాసాద్యముక్తాఃసం
 పాదవినిర్ముక్తాభవన్తిన్యథాః ॥

(౧) అగోపినంజ్ఞయాసాయం నాగోజగతివిశ్రుతః । నాగోపినమదా
 స్తోదీ మదాస్తోదీచసోపినః ॥ ౩ ॥ అన్యచ్చ ॥ (౨) సత్యవ్రతేస్ఫురతిసా
 ధుభృగుమృహామైశ్చాతాతపా మణిమరీచివిశోభితాః । యో వ్యా
 ఘ్రపాదమృదితశ్శుక్గీతగమ్యస్సోయం ద్విజైఃపరమహర్షిభిరాశ్రితౌ
 ద్విః ॥ ౩౪ ॥ నిపుణం నిరూప్య ॥ నిబిడకుటజముక్తాముక్తమస్తప్ర
 శస్త్రో నికటగతవతప్రసాద్విలత్పక్షకన్తిః । అయమధిగతలాభస్తాణు
 దంతామహీధ్రస్సుధృతి కరటిరూపానిర్ధరస్సారదానః ॥ ౩౫ ॥ మతజ్ఞ
 జాహగ్యమితి ప్రశంసా భుజ్యధౌరేయసర్వప్రతీరే । నాథాభితు
 స్త్వైవిదధే నవేథాస్తురక్లమేథాయ మతిం సుమేధాః ॥ ౩౬ ॥ (౩) అ
 యజ్ఞఏషయోసామెత్యమ్నాయాద్ధాదరాదివ । అబ్జభూస్సామజగి
 రావాప్తుం యజ్ఞం సమేహత ॥ ౩౭ ॥ సావనీం పావనీం శాలాం చి
 త్రామత్రైవ కుర్పితి । ఆవప్తవతతస్సృష్టా త్వష్టాగం తుప్తమానసః ॥
 ఇదం చవిరంచస్తంజగాద ॥ హస్తిభూమిధరముత్తరవేదీకృత్య కల్పయ
 శుభాం మఖిశాలామ్ । సంవిధేహి నగరం నగరమ్యం స్పాగహర్త్య
 గృహశాలివిశాలమ్ ॥ ౩౮ ॥ ౪ ॥ ఎతచ్ఛ వారిజాననశాసనం శిరసా
 దధానో విస్మష్టాన్యన్యపారస్త్యష్టా సృష్టారమానస్తయితుం స్మష్టా
 భిరామభావం కరటిధరణీధరం చతురశ్చతురశ్రీకృత్య తత్సన్నికర్షై

(౧) అగోపి తైలాపి సంజ్ఞయా నాగః హస్తిప్రసిద్ధః ॥ నాగోపి గ
 జోపి మదాస్తోదీ నేత మదాస్తోదీతిచ విరొధః । నమతఆస్తోదయతీతి
 నమదాస్తోదీ ॥ మూమాస్తోదయతీతి మదాస్తోదీతిచ పతిహారః ॥ (౨)
 శాతః కృతతపా యస్మిన్సః । అత్రే ముద్రాలంకాగరీత్యా కతియ
 మహర్షినామూసూచితాని(౩)యః అసామా । సామవేదరహితః । ఎ
 షః అయజ్ఞః యజ్ఞానర్హః ఇతి వేదార్థవిశ్వాసాదివ అబ్జభూః-బ్రహ్మ
 సామజగిరా-సామవేదాన్తర్గతవాచాయజ్ఞం అవాప్తుం సామజః-సి
 ధురః తన్నాయకగిరౌ పర్వతే యజ్ఞం ఆప్తుమితిచార్థః॥

ధీగతవంతో వ్యోమ్ని విద్యుగ్వధూభిః । సహవిహరణభాజాం సాదరం
 మేఘయానాం కిసలయనికురంబైఃకల్పయంతీవతల్పమ్ ॥ ౪౧ ॥ (౧)
 రాత్రోనద్వసుమోషణక్షమకరో రక్షా కళంకం సదా దుఃఖాన్యైవ
 కుశేశయేషు జనయన్ దోషాకరోపి స్వయమ్ । శుద్ధ్యైహస్తలదీయపు
 న్నిసరసిస్నాతోనుబిష్పచ్ఛలాత్సంస్తాప్తశ్శుచితాం బభూవ విబుధా
 స్వాదార్హపాదామృతః ॥ ౪౨ ॥ (౨) నృతైరద్భుతవిత్తధూరణకలా
 యోధ్యాభ్యీతామాయయా కిర్వన్త్యైసుకురాధరావిటజనానాం చీక
 లాపాంచితాః । కామతైమహవన్త్య ఉజ్జ్వలతయాకాశీభనన్త్యహమా
 స్తనాన్వాసరమాం ముదం తనుభృతాం తద్వారకాంతాబసః ॥ ౪౩ ॥
 తుక్లాబభౌరససమృద్ధబృహత్ఫలాధ్యా తన్నాత్రికెరతతిరాతపహారిప
 ణ్ణా । వ్యోమాధ్వగశ్రీసనివృత్తికృతే ప్రకృస్తాపుణ్యప్రపెవమధురో
 దకపూర్ణకుమ్భా ॥ ౪౪ ॥ అస్యాం నగర్యామరవిన్దజన్తా హస్తీన్ద్రై
 లాత్తరవేదిరమ్యామ్ । అధ్యాస్య శుద్ధాం హయమేధశాలామనాకు
 లోయష్ట్రునునాబళూవ ॥ ౪౫ ॥ ౫ ॥ అనన్తరమాశిండులప్రముఖైర్గై
 లేన న్యజుగ్నా మృగైః చంద్రాక్షతి నిశ్చిత్త్య(౧) సతాం సజ్జనానాం
 వసుమోషణే ధనావహారే క్షమస్పనుర్ధః కరో మాస్తా యస్యసః । స
 తాం-నక్షత్రాణాం వసుమోషణే కిరణావహారే క్షమఃకరః కిరణోయ
 స్యసః । భం-నక్షత్రం తారకం సదితి విశ్వప్రకాశః ॥ వసుర్తయూ
 ఖాగ్నిధనాధిపేష్యతి షిశ్వః ॥ బలిహస్తాంశివకరాజత్యమరః । కళం
 కం-దోషం - అంకంచ । కళంకోఽగ్రావవాదయోరిత్యమరః ॥ కుశేశ
 యేషుదర్శశాయీషు వ్రతీషు శతపత్రేషు పరివిద్యజ్జనపానార్హచరణతీర్థః
 దేవతాస్వాదయోగ్యకిరణగతసుధశ్చ ॥ (౨) చిత్తభూర్నన్తః తస్య
 రణకలాకేభీ తత్ర యోద్ధునుద్ధాయోధ్యాః । మాయయా - వంచన
 యాశ్రితాః । కాశీభనత్ సూక్ష్మమధ్యమంయాసాంతాః । అత్ర అయో
 ధ్యామధురాదిమహానగరీనామానిసన్నివేశవశాత్సురస్తీతివిశేషః ॥

౧౨ వరదాభ్యుదయే ౧ విలాసే సగస్వతీససిష్ఠనంవాదః

ఖమండలైః విశావనస్వాదిభిర్గన్ధరైః విరూపనమఘైరసురైః మాణి
భద్రాదిమైర్యక్షైరవసిత్ ప్రప్తైర్హర్షభిశ్చ రమాభిపురస్సరాభిరపు
రాభిర్జనక ప్రభృతిభిర్జగతీపతిభిరవైశ్చ ధన్వైరధ్వరదిదృశ్యయాసమా
గతైరతివిశంకటమపి కాంచీనగరమత్యంతనిరస్తరమభవత్ || ప || సం
భారవగైర్వృగనంభృతేషు సర్వేషుచన్ద్రియతసుసమాగతేషు | యియ
యమంభోజఘనం సమీక్ష్య విదక్షణౌ వాక్పతిరాచచక్షే || ౪౬ ||
సరస్వతీ యా తవ ధర్మపత్ని సరోజసూ లేన తయా వినా తే | సవః
ప్రవర్తేత విభావరీషు దేవోత్సవో దీపికయా వినెవ || ౪౭ || గ || ఇతి
బృహస్పతిః శతమాకర్ణ్య సరస్వతీసమానయనాయ పరమేష్ఠీ వసిష్ఠమే
వమాచప్త || ప || కుతస్మిన్ గౌరణాత్పూర్వం కుపితా మయి భారతీ |
సరస్వతీనదీం ప్రాస్తా సాత్వయా నీయతామితి || ౪౮ || గ || వసిష్ఠశ్చేదం
పరమేష్ఠీశాసనం శిరసా మానయన్ సరస్వతీచరీతీరమధిగమ్య ప్రణిప
త్యచ వాచాం దేవీమవోచదేవం || ప || సదర్శనీయే జనని త్వదీయే వ
దై వచో దేవిపదారనిందే | యయో స్థరంతాపి వ హస్తపూక్తిః సరందధా
రాం మనుజా లభంతే || ౪౯ || చతురాశికవిశేఖరాశ్చకౌదాః చతు
రాస్యాననచన్ద్రీచన్ద్రీకాం త్వాం | సరితాపహరామపాస్య భక్త్యా
పరితుష్టస్త్యమృతేన వాక్తయేన || ౫౦ || కమలాసనవల్లభే కవీనాం
రసవారజముపేత్య నృత్యసిత్వం | మధురౌక్తిమిషేణ తత్ర నిత్యం మ
ణిమఃజీరికశింజితాని భాన్తి || ౫౧ || భజంతామాధ్యత్వం పరమిహయ
జన్తాం క్రతుగణైరయన్తాం వృధత్వం బహుషు కలయన్తాముపకృతిం |
వహన్తామౌదార్యం మహదధిసభంతా వశదయాదరిద్రాశ్చేన్నస్యర్థు
హిణ్యహిణిస్తాత్రవివయాః || ౫౨ || గ || భగవతీసరస్వతీభవత్యా
స్సిన్ధుపుత్ర్యాశ్చ మిథావిరోధమవిరోధంచ పశ్యామః || తథాహి || ప ||
(౧) శ్రీయన్ శ్రీయం త్వంచ విరంచపత్నిసువర్ణశోభీసుమతిర్విభాతి

(౧) సువర్ణేన-కనకేన సమీచీనాక్షరేశ్చ | శ్రీయా అపెక్షితః సదమూ

అపేక్షితశ్చిత్రముపేక్షితోత్ర శ్రియా త్వయా యస్సచ మూకప
 వ ॥ ౫౩॥ సంశ్రితేష్టఘటనావిశారదే శారదేందుసుషుమాశ్శీశారదే
 రాజసేమనిమనస్య రాజసే రాజసేవ్యచరణారుణామ్బుజే ॥ ౫౪ ॥
 (౧) సరస్వతిత్వామునుపాశ్రితోయః సనీరసత్త్వంవహతే విచిత్రమ్॥
 భక్తంచ ధత్తైత్వామునుపాశ్రితస్తు ననీరసత్త్వం నచ భక్తయోగం ॥ ౫౫ ॥
 వాద్వేవతే త్వం విహరస్యదారావసంతలక్ష్మీరివ కాననేషు । ప్రసాద
 యోగాదుదితైర్ధరందైః పుష్టాసిపూర్ణా (౨) సుమనస్సమూహాః ॥
 పాదేన పశ్యన్నయనేన శృణ్వన్ పాదగుర్భవంశ్చాపి భువశ్చరీవస్త్రః ।
 తవ ప్రసాదేన దిశోవిశాలయశోమకూలెన విశోభయన్తి ॥ ౫౬ ॥
 మూకమపి లూకమవలోకయసి యంత్రం వ్యాకరణమాకలయతే నన
 వివేకః । వక్రమపితరగ్రరణధిక్రరణజల్పం కల్పయసిదేవి(౩)హరితల్ప
 షరకల్పమ్ ॥ ౫౭ ॥ వాణికరవాణినతిమున్నమితపాణిః ప్రాణిహితకా
 రిణిసువేణి మధురావాణి । మానినివిధేస్తవనవానిధుతహనిర్హునితత
 మానితనవానినవనాని ॥ ౫౮ ॥ (౪) సభాయాం సభాయాంసభాయా
 ధ్ధియేన ప్రభాతే ప్రభాతే ప్రభాతేస్తృతాస్యాత్ । కలాయాం క
 కఃసేనాసహితః । త్వయా ఉపేక్షితస్సచ నరః మూకపవ (౧) హే
 సరస్వతి-హేనదీరూపేషితచ । త్వామునుపాశ్రితః । నీరే-జలె సత్త్వం
 స్థితిం భక్తం తరక్తంచ వహతేషతి ॥ త్వామునుపాశ్రితస్తు నీరసత్త్వం-జల
 స్థితిం-తరక్తయోగంచ నధత్తైషతిచ విరోధః । ఉభయత్ర నీరసత్త్వం
 రిసానభిజ్ఞత్వం భక్తః-పరాజయశ్చేతి వాస్తవార్థః (౨) సుమనసః-పు
 ష్పాణి-విద్వాంసశ్చ (౩) హరితల్పం-ఆదిశేషః (౪) యేన పుంసా ।
 ప్రభాతే ప్రభాతేప్రతిప్రభాతంతే ప్రభా కాంతిః స్తృతాస్యాత్ ।
 సః సభాయాం సభాయాం ప్రతిసభం భాయాద్ధిభాసేతహి । కలాయాం
 విద్యానాం ఆయామఃచైపుల్యంతద్వద్భిర్విద్వద్భిఃగీతేస్తుతే హేవాక్ హే
 వాణి । కలాయాంకలాయాం స్రీతికలం అవిధేయా-అగృహీతాః ౧

లాయాంకలాయామిగీతేఽవిధేయావిధేయావిధేయాగిరౌవాక్ ॥౬౦॥

(౧) సకృత్స్వదవలూకితస్సకలణాకవిశ్లాఘితశ్శుభామిహయశస్వితామ
ధికవిక్రమస్సంశ్రియః । సుయుక్తతరవారిణానిరణోన్మిషన్తీప్రినా
సరస్వతి నిరస్యతి ప్రతిభటచ్చటాముద్భటాం ॥౬౧॥ సదుపాసనీయ
మృదుపాదపల్లవే విధుపాదగౌరిహధుపాభకుఃతథై । (౨) అవయోపిప
ద్భవయోపిదీక్షయా కవయోభవన్తితవ యోగిహున్యయా ॥౬౨॥
జానీతేసరణీమహాత్మవరణీ వాణీ తథాపాణినే స్త్రుయ్యతం పరి
చిన్తయత్యవికలం తంత్రీంచ సప్త్రాయతే । పక్షం రక్షతి వైదికం ప్ర
ధయతే స్థార్మిసుసావర్తనీం యత్రస్వం శతపత్రజన్తదయితే లెశం
దృశౌదాశసి ॥ ౬౩॥ (౩) ధాటిగూఢిర్యనర్పస్ఫుటపటదనడుత్పిష్టం
హిష్టకష్టస్ఫూర్జహర్జ్మబుధం చ న్నకుటతటనటజ్ఞాహ్నవీనిహ్నవాహ్వాః ।
తరగన్యకాగరిసకృత్ప్రభటపటలీపాటవాః ప్రాధనాగాః శ్రేష్ఠీకు
ర్వన్తిగోష్ఠీం దుఃఖాన్సృహణీహేధీజహం భేజహం త్వం ॥ ౬౪॥
ఇహునాక్షిపతీపునర్విదధతీ గ్రామముపెట్టవనం నిన్సంతిమకరన్ద

రః-వాచకర్తృవిధేయాఅధీనాః శ్వం విధేయాఃపర్యాః । సర్వగ్రీవీ
స్సాయాం ద్విభావః । (౧) అధికవిక్రీణః-ఉత్తమపరాక్రమః । అ
ధి-అధికః కవీనాం-విదుషాం క్రమః-రీతిర్మన్యః ॥ సకలైః సరైః క
లాసహితైశ్చ । అధికం గణే యుగై । పూర్వోత్తరమిమాంసాధికర
ణేషుచ ఉన్మిషన్తీ స్ఫురన్తీదీప్తిర్యస్య తాదృశేన సుయుక్తిరేవతరవా
రిః ఖడ్గః తేన॥ ప్రతివాదరూపప్రతిభటానాం ఛటాం నిరస్యతీత్యర్థః ।
అసితాం గౌవిసశనస్తరవారిశ్చ హుజగ్రతః । కిరవాకికృపాణశ్చవా
లశ్చన్ద్రీసుతాపిచేత్యజయః (౨) హేపద్భవయోపిత్ । అవయోపి
విః-పక్షీ తద్భిన్నాఽపి మేషాఽపి కవయః జలపక్షిణాఽపి ధ్వనిః । అవ
యోపిమెవసదృశౌ జడాఽపి కవయఃవిద్వాంసౌభవన్తీత్యర్థః (౩) విజ
గీహఃప్రస్ఫుత్తర్యాసాధాటినిగద్యతే॥

మేద్దవసుధామాధుర్యమాధూన్వతీ । కామం కామగవీనవీనపయసాం
గర్వక్షతిం కుర్వతీ వాచాం విందతి వీచికాతివజనాన్ స్వాచాంతమో
చామదా ॥ ౬౫ ॥ విరించికంజలోచనై విపంచికాగ్నిశింజితైర్వతం
సకల్పమంజరీగచంచరీకగుంజితైః । కరస్థశారికారవైస్తవైశ్చవైదికైస్స
తాంగరావధీశ్వరీతై విరాజితం భృశం యశః ॥ ౬౬ ॥ వద్దామహే
తదరవిన్దాసనప్రమదనద్దాయుద్దహసితే కుందాభదంతమణిమద్దార
పల్లవవినిద్దాకరం తవపదం । సగ్ధాహివైరిముఖబృందారకవ్రజసతం
దారి తాంతరతమోషద్దారుమర్వ్యసనబృందానిధాతృసఖభిందానమిద్దు
విదనే ॥ ౬౭ ॥ ఇతి స్తుతిమారచయ్య తయా సుప్రసన్నాం వరమెష్ఠి
విమోహిష్ఠీం వసిష్ఠవసు పునరాచిప్త ॥ తురజ్జమేధెనకురజ్జలాచనై సు
కాంచికాంచాం పురి శౌరిమంచితుః । కృతోద్ద్యమకంజభవస్సరస్వతి
ప్రధానపత్నీం భవతీం ప్రతీక్షతే ॥ ౬౮ ॥ ౫ ॥ తతో మద్వచనం
ప్రమాణీకృత్య సత్యవ్రతక్షేత్రం యుడిత్యలజ్కృత్య చతుర్ముఖమఖ
కృత్యం భవత్యా నిర్వర్తనీయమితి ॥ ౬౯ ॥ వాసిష్ఠం వచనమియం వా
చాందపీ నిశమ్య సాహ్యమిదమ్ । ప్రశుంపురదధిష్ఠీప్రతివచనం
తం ప్రతీదమాచఖ్యా ॥ ౭౦ ॥ ౫ ॥ వత్స నిస్థమత్సరౌపేతేనైవ
శ్రీమత్సరౌజభవా సత్సదస్యవమానితాహం తత్సన్నిధిం కథం ప్రతివ
త్సేన్య సాసత్రపా ॥ తథాహి ॥ పురాఖలు శ్రీభక్తామద్భక్తాశ్చ స్వ
స్వదేవతోత్కర్షమద్దిశ్య మిళళకలహయమానా నానావిధైర్గునిభిర
ధ్యాసృమానాం నభినాసనాస్థానీమభిజన్తుః । తత్రైవం శ్రీభక్తాస్స
మర్ధయామాసుః ॥ ౭౧ ॥ వారాశేదుకహితా నికామమధికా వాద్దేవ
తాపెక్షయామద్విత్కాలవమభ్యుపేత్యవిభవై(౧)ర్యత్రైత తాంభిక్షతాం
ద్వారస్థైఃపురుషేరతివ పరుషైఃకొపాదిహపాకృతశ్శాస్త్రాభిజ్ఞజనఃపు

(౧) యత్రైత తాం-కుబేరసాదృశ్యం । భిక్ష తాం-లక్ష్మీకటాక్ష ప్రార్థన
యా ప్రాప్తవ తాం భిక్షభిక్షాయామలాభేచేతి యాష్టాపూర్వకపా

నశపునరసౌసాపత్రపస్తామ్యతి || ౭౦ || మద్భక్తజైవమేనాన్ ప్ర
 త్యాచుః || నిష్కమ్పమిహసమ్పదం నిరుపమాం సమ్పదయత్స్వంజ
 సా రాజా పుష్కలవిక్రమఃకసయితూర్వాచాం నచెద్దోచరః | ధ
 త్రాంకొభువివిత్తనాథమహిషీ ముక్తాకలాపాన్నివత్తత్తాద్యక్సుషుమా
 వలెపదమనే దత్తావధానం యశః || ౭౧ || కించ || అపురస్కృతధిజాం
 నిదధానం సంశ్రితేషుపిభవాన్ విదధానమ్ | బ్రహ్మపూర్ణమపి వైవ
 విభాయాత్పాక్తనాక్తిపదతాం యచినెయాత్ || ౭౨ || ఎవం వివా
 దిభిస్తత్త్వం పృష్టస్సప్తామహర్నిభిః | సత్యమాచక్ష పురతస్సత్యలాక
 నివాసినాం || ౭౩ || సస్పృహతీమతిశయం దశయా మహత్యా సం
 భుక్తితామమితయా ఘృతధారయాపిదీపౌఘనీప్తి(౧)లహరీంమిహీర
 న్యలాకే కేవాపి కాన్తికలయా తులయాంబుభూభుః || ౭౪ || తదేత
 దవధార్యతాం || యా మాతా జగతాం వదన్తి నిగమా యామెవ స
 ర్వానికాంయతైశంతియయేక్షితాస్తనుభృతాయస్యైహరి(౨)స్తిక్తతే||
 యస్యావిద్వత్ భారతిస్సవిధవం యస్యావయం కింకరాః యస్యామా
 యతతే మతిశ్శమలయా కావతయా స్పర్ధతే || ౭౫ || కించ || స్త్రీ
 లంసమస్తం విభవోరమాయాః పాంసంచ కృశ్నం భగవద్విభూతిః

ప్ర్యథాద్భిక్షుధాతోరసుదాతైస్త్యలక్షణాశ్చ నెపదానిశ్యత్వపక్షైలట
 శ్చత్రాదేశః రక్షతామితి క్వాచిత్రఃపాఠః తదాస్థితపరిపాలనస్త్యైవర
 త్తణరూపత్వాత్ ప్రకరణప్రతీతాప్రాప్తప్రాప్తిరూపయోగశబ్దా
 ధాభానాదేతత్ప్రకరణానానురూప్యమితి భాతి | అధవాభిక్షుతాంపా
 గ్భిక్షుమాణానామిదానీం లక్ష్మీకటాక్షకలయా యతైశవదానరతామి
 త్యాచారక్విబంతాతగర్తరి శత్రుప్రత్యయే షష్ఠీబహువచనాంతం | భి
 క్షుతామిత్యత్ర శత్రుప్రత్యయఃపూర్వవచనం (౧) లహరీ తరంగః-ప్ర
 వాహోవా (౨)ప్రకాశనస్త్యేయాశ్చయోశ్చైతి సూత్రేణస్వాభిప్రాయ
 ప్రకాశనైతత్తనెపశం | అత్ర యచ్ఛబ్దే సప్తాపి విభక్తయోనిర్దిష్టాః ||

రమాసమా ప్రిణసమా మమాతన్వరస్వతీనైవ భవిష్యతీతి || ౭౬ ||
 గ || ఏవమాదిశంతం దయితంప్రతి పునరహమేవమవాదిషం । సత్య
 మేవం తథాపి యథాహమఖిలాసు నదీషు ప్రకృష్టాస్యాం తథా వి
 ధాతర్థయి ప్ర సాదం విధాతుమర్హసీతి || ఇదం వ విరచయ మద్భాషి
 శం నిశమ్య పరికుపితమనాఃపునారచయామాస వచనమిదం || కలశ
 జలధిదుహితృరమఃచరణనభినజననకలితసకలసరిదతిశయాయాం జ
 హ్నుతనయాయాం జాగ్రత్త్వాం తవేయమఖిలసరిదతిశయలిప్సా కా
 స్తుభేన స్థితే గారు శ్చతమణేః కస్యచిదశేషమాణి క్యాధిక్యస్పృహవద
 పహస్యా || తథాహి || ప || శేషాహిర్భుజగాస్తరైర్భుగవతీ యోషాస్త
 రేరిన్దిరా ప్ర త్నావాక్కుశకోక్తిభిశ్శుభతమోర త్నాస్తరైఃకాస్తభః
 వైకుంఠోఘవనాస్తరైశ్చ విన త్పుత్రఃపతత్ర్యస్తరైఃప్రీతాస్సరి
 దస్తరైశ్చనసమా దైత్యారిసమ్భన్తః || ౭౭ || గ || ఎవం దేవగన్ధర్వ
 మునీన్ద్రాస్థానీయాం సభాయాం విధికథితనికర్తామర్తాకులాతతస్స
 ముద్ధితా మదంశసమ్భూతాం సరస్వతీనదీమాసాద్య బహూని దివసాని
 నివసామి || తద్యది సద్దయోమద్దయితో యియత్తతే || తదానీమత్రైవ
 హయమేగైన మాధవమారాధయతు || అన్యహిప్రదేశస్య రామణీ
 యకం పావనత్వంచానన్యసాధారణం || పశ్య || ప || ఎతస్మింధుజలాం
 చితానిలవశపాదస్తరౌచస్తరుత్పక్ష్యన్భృంగరవాభిమన్త్రితసుమశ్శ్చై
 తన్మధుప్రక్షితాః । సామాన్లెష్టవలాశకాశకుశసంపూర్ణాముదం త
 న్వతే చిత్రైర్వన్యభలైర్విధూతపథికైశ్చాఃప్రదేశాశ్చ || ౭౮ || గాయ
 న్నీవరథస్తరంమధుకరాశ్శంసన్తిశస్త్రం శుకాశ్చక్షే కోటిగిర్నిషాత్ప్ర
 తిగరం కుర్వన్త్యమీశాఖనః । కాపాతేనవపట్నతేవిటపనత్పాన్యా
 త్తపుష్పగ్రహైః పుల్లశ్చల్లవపాపకే మధునుయీస్సామాహుతీర్ణహ్వా
 తి || ౭౯ || గ || ఎతచ్చ వచవచాదెవ్యానిశమ్య వసిష్ఠశ్రుతిసరిమాం
 వ్యావమువాచ || సరస్వతీసర్వమప్యవగతపతీభగవతీభవతీనైవంవదితుమ

స్తతితి || సత్యవ్రతస్యహిభూయానతితయస్సకలభువనవిదితః || తథా
హి || ప || (౧) ప్రీతిం సం గ భజతి సుదృశాంబ్రహ్మవిత్తాపహరీ హ
త్రై దానం కలయతి మహానా స్తికశ్చేతినిద్దామ్ | ప్రాప్తాయఃప్రాగ్స్య
జతి మనుజస్సాపి సత్యంవ్రతం చేచుక్తైఃతైర్ద్రిహణగృహిణీస్తూయతే
హస్తశబ్దైః || ౮౦ || గ || ఇమాంచ వాసిష్ఠీముక్తిం విశమ్యాపి పరమేష్ఠీ
విమోహిస్తీనసమై నె ప్రియకృతావమానేన సద్ధక్షితప్రతిభూ సత్యవ్ర
తముపయాతుమ్ || ప || నమత్సుమతీదాయినీం నిభినపీతగాఢస్తనీంమ
నీపిభిగుహాసితాం ప్రణిపతన్తునిగ్రామణీః | తదాగమమనోరథత్వ
తిపరాహతానందభుః పితామహావితానభూసవిధమైతుమైచ్ఛత్సునః ||

ఇతి శ్రీ కాశ్యపగరనాయకతాతాచార్యభాగినయవాజపేయ
సగ్వత్సప్తాస్త్రాశ్వామాదియాజి శ్రీ శ్రీనివాసార్యతనూభవస్య
శ్లోమయమకచక్రవర్తినోరఘునాధార్యయజ్ఞనస్తనయన
శ్రీనివాసకృపాతిశయసువిదితనయన సీతామాబ్జగర్భసమ్భవేన
శ్రీమదాత్రేయవేంకటార్యయజ్ఞనా విరచితే

వరదాభ్యుదయాభిఖ్యవమ్బుప్రబధే

ప్రథమోవిలాసః

(౧) సదృశాం ప్రీతాం | బ్రహ్మవిత్తం-బ్రహ్మస్వం అపహరతితి తథా |
పాత్రై-వేశ్యాయాం | పాత్రం గణికా వేశ్యా వారవధూటీవ రూపష
ణ్యాసాగత్యుక్తైః | మహానాస్తికః | అత్యంతనాస్తికశ్చేతి నిద్దాం యః
ప్రాక్ పాప్తిః | సాపినరః సత్యవ్రతత్వే శ్రం విజతిచేత్ ఉక్తైరైశ్వ
బ్దైః || సుదృశాం-విదుషాం | బ్రహ్మవిత్ - బ్రహ్మజ్ఞః | తాపహరీ | తా
పశ్చియనివర్తకః | పాత్రై-యోగ్యైః | దానం వితరణం | మహాత్ | ఆ
స్తిక శ్చేతిస్తూయతే | అస్తిపరలోకఇతి మతిరస్యాస్తికః నాస్తిపరలోక
ఇతి మతిరస్య నాస్తికః | అస్తి నాస్తిచిష్టంమతిరితిసూత్రేణ భక్ ||

శ్రీ హ య గ్రీ వా య న మః :

శ్రిష్టితీయవిలాస ప్రారమ్భః శ్రి

అథ కొవవతీం సరస్వతీం తామవహాయైవ చిక్ష్ణుమశ్వమేధమ్ । అ
 నలాక్య మునీంద్రబృద్ధమారాదరవిద్వాసనమేవ మాచవత్సే ॥ ౧॥౧॥
 హేభగవత్ విధాతస్సర్వథా దుర్వారకౌపానౌపాగమిష్యతసరస్వతీమ్
 తతస్సావిర్యాదిపత్న్యస్తరసమేతో భవానత్రాఙ్గీర్ణితం కృతుమార
 బ్ధుమహ్నతీతి ॥ తదైవేతి తామరసఘారప్యభ్యుపగమ్య లమధ్వరం సావి
 త్ర్యాదిసంయుతో నిరాశంకస్సంకల్పయామాసః ॥ ౨॥ అథానుతిష్ఠన్తయ
 మేధదీక్షామభ్యాగతాచధ్వరదర్శనాయ । సురాసురాన్తానయ్యతుం వి
 థాతాధరాసురాః ధర్మవిదోన్యయుజ్జు ॥ ౩ ॥ పత్యుఃప్రజానాం
 పరమాజ్ఞయాతస్సభాసదస్సాధుసభాజయంతః । భూమీసురాధూరిత
 రాం సపర్యాం విశేషతస్తేత్రిదశేషు తేనుః ॥ ౪ ॥ సుపూజననావమ
 తాస్సుధాభుజాం సర్వేషీ జేత్యాస్సనసస్త్వయంభువః । తత్త్వావహో
 ధాదగతస్త్రీసృతాశ్చిత్రార్ధరాహోఽన నిర్గతాబహిః ॥ ౫ ॥ ౧॥ అన
 న్తగమమగ్రబృద్ధమవమంతుకామా భీమా దైత్యస్తామస్సక్తామాయ
 మతిమారచయామాసుః ॥ తాంశ్చసంయతేయతమానాః కార్యా
 కార్యవివేచినా పరోచనా వచనమిదమవోచత ॥ భాభోఃపూర్వదేవా
 లనాలాచితరుచిరమచిరమనర్థోదగ్రమముం సన్నాహముపజహన్తు
 భవన్తః ॥ తథాహి ॥ ౬ ॥ సహసా కుర్వతాం కర్త శర్తహానిరసంశ
 యంసులభాశలభానాంహి వహ్నిమహ్నయ విద్వతామ్ ॥ ౭॥ అసాక్ష్య
 యతమానోద్రాగనాలాచ్య నిజం బలమ్ । ఉపలం బాలకస్తుజముద్ధర
 నివ ఖద్యతే ॥ ౮ ॥ ప్రబలైరపిచావిచార్య కాశ్యే యతమానైర్భ
 తసేవ్యతే విషాదః । అవిమృశ్య పదం హ్రదే మదేభా దదతోగ్రాహ

ముఖం దుగ్ధం ప్రయాన్తి ॥ ౭ ॥ వికలనిజపక్షశక్తిర్విచెష్టమానో జ
 నకపరబలెన । ఆకులతామాకలయేత్కోకిలపాకభవకాకలాకేన ॥౮॥
 ప్రాయేణ దుర్బలనుపిప్రబలావలమ్భసమ్పన్నముల్బణబలాపి నలో
 ప్తమిష్టే । కిం కుజ్జరకథయ కేసరికన్దరాన్తకాసారసారసకదర్ధవలబ్ధన
 గ్గః ॥ ౯ ॥ ప్రస్ఫర్ధతేజడాత్వా పరేణ యస్తద్బలంహ్యపశ్యత్ సః ।
 కబళీక్రియతేరిపుణాకలశీతనయన సలిలరాశిరిన ॥ ౧౦ ॥ యదుపాయ
 తవపాదసీయం క్రియతే తత్ర నవిక్రమస్సమతైః । వసనం
 దృఢకణ్ఠకేశు లగ్నం కృభిర్నప్రశక్యతే బలెన ॥ ౧౧ ॥ మధ్య
 నిధాయ కమపి క్షుపయేద్విపత్నో సాక్షాద్యది స్పృశతి తైః ప్రబలై
 ర్విదశ్యైత్ । ఆధాయకుమ్భమనలోన్తరతోజలస్య క్వాధాయ జాయ
 తేదయాత్మయమన్యధాయమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇత్థంచ నిగదన్తి నీతివిదః ॥ ప్రా
 జ్ఞాపచారగకుజనానుసారః ప్రజాజిహూసా ప్రమదైకసక్తిః । బా
 లెన సఖ్యం బలవద్విరోధాన్మూర్ఖోర్వివర్తాష్టడిమేనిరుక్తాః ॥ ౧౩ ॥ స
 ఘ్నైర్ముత్పర్య మిధో రిపూణాం భక్తం బుధాన్సృజ్యతయన్తి తేషాం ।
 గ్రావోపరిగ్రావనిపాతనైః గ్రాన్వోర్ద్వయోరల్యపియాద్విభేదః ॥
 ఇదంచావధేయమ్ ॥ పక్షపాలెన సమైకాః ధేయూవికృత్యాన్మధుహృద
 శ్చ వక్షణాశ్చ । లఘుధీరిహయః ప్రకాశయేత్తాం లభతే కెవలమే
 వ లాఘవం సః ॥ ౧౪ ॥ తతశ్చ ॥ సకలమరిగహారి సర్గరయోన్తకారీ
 దితిజనియథూతీ దేవతాపకుపాతీ । హరిరధి హయమేధం బ్రహ్మణా
 రాధ్యతేతత్సమరమిహనదైవైస్సామ్నాతం సామ్నాతం సః ॥ ౧౫ ॥
 పరంశ్వత్రాయముపాయః ప్రతిభాత ॥ అచంకిల సజగ జాననోపినై
 వ సరస్వతీమశ్వమేధేన యజతే తదవస్థం తస్యః క్రోధమేధయన్ధి
 రస్తాభిరధ్వరభక్తస్సృజ్యతనీయస్తస్యతనైవ । ఎతచ్ఛ్రవైరోచనం వనిన
 ముచితమిత్యభినందన్తా దిశిన్ద్రవా అరవిన్దభవమన్దరీపద్మనాయ ప్రస్థా
 య సరస్వతీప్రతీరముపాసేదః ॥ లేద సర్వనివ ద్విజవేషభగామ

రాగిరాం దేవతామేవం తావదభితుష్టువుః ॥ జయదేవి సదాసర్వస
 దాగమసమీడితే । జయదేవి బుధానాం సద్వరదే పరదేవతే ॥ ౧౭ ॥ కవి
 లాకచకోతచన్ద్రికాం త్వాయురవిద్వాససపూర్వపుణ్యశైలీమే ॥ పరిపీ
 య విలోచనానిమాతర్త్వసూతిం కామప సౌహితీం లభన్తే ॥ ౧౮ ॥ సా
 చ వాచాం దేవీ స్తుతి ప్రసన్నా కిం నామ భవతామాగమనప్రయోజ
 నమితి తాన ప్రాక్షీత్ ॥ పృష్టాశ్చ తే తామేవమవోచత్ ॥ ప ॥ కు
 మతిభిర్దునిభిః ప్రతిబాధితౌ వనజభూర్వనితాన్తరసంయుతః । సవన
 మారభతే భవతీం వినా కవనమంబ వినా ప్రతిభామివ ॥ ౧౯ ॥ ౫ ॥
 భిమామనుర్యాదామసహమానావయ మేతదుదన్తం భవన్యై ప్రత్యా
 వేద్య త్వన్ముఖేనైవ తన్మఖ ప్రత్యూహం కర్తుకామాస్సమాగతాన్తస్యః ॥
 తతశ్చ ॥ ప ॥ మఖభక్తం విరజ్చన్య ముఖభక్తం సుపర్వణాం । కర్తు
 మర్హసి దృష్టానాం హర్తుమర్హతి నశ్శుచమ్ ॥ ౨౦ ॥ ౫ ॥ పత్యుర్మఖ
 ప్రత్యూహః కథంకారం కగణీయశ్చితి మాశంకిస్తాః ॥ ప ॥ హస్తానా
 దృత్య ధాతుస్సహచరి భవతీమశ్వమేధః ప్రవృత్తోప్యత్యర్థం దుస్సహ
 త్వాత్ప్రధితశకనయా సత్వయావారణీయః । రొద్ధవ్యో సస్తుభవ్యో
 త్తరమపి నిపుణైస్త్వవ్యధాకారకంచేదత్యుష్ణ పౌష్ణమంపశ్చిదమపికి
 రణం వారయన్త్యతపత్రైః ॥ ౨౧ ॥ ౫ ॥ ఇత్యేవమత్యాగ్రహిణీం దై
 త్యానాముక్తిముపశుత్య కపితపత్యా సరస్వత్యా ప్రాజాపత్యాధ్వర
 ప్రత్యూహం కర్తుమత్యుల్బణజ్వేయాత్యయా వెగవత్యాశ్శితవత్యా
 కారం బభ్రీత్యా సహ్యగిర్బుధిత్యకాతో నిర్గత్య సత్యవ్రతం ప్రత్యా
 జగ్తే ॥ ప ॥ సర్వాముర్ధముదఞ్చుత్తరర్కురసహసా సాధునా సాధునా
 నా పాతాళగ వ్యాఘ్రునా వాకిలజలవలనైరభిగర్భం లిహనా । వ్యా
 ధూన్వాహానా నాగిరికులమచలం లోకమా నాన్పునానా నీరధ్ధీధూత
 దికా సరసిజవసతేస్సిన్ధురూపాపురధ్ధీ ॥ ౨౨ ॥ ౫ ॥ తదాకిలనుగా
 కులసురకరటివరకరటతల స్యద్దహన దానపూరవ్యోకరకిమ్మిరితనీర

తయా కులశిఖిరిశిఖరాక్రమణసమయసముపసతతీయధాతుపాంసు
మాంసలతయాచ సంజాతయమునాసరస్వతీసక్లగ్జాప్రవాహమోహ
మావహంతి, ఘనతరస్యదసముత్పాటితవివిధవిటపిపటలనివిడతరుణకు
సుమనికరవిస్మయరమకరన్దధారాభిః ప్రవాహజవాకృత్యమాగ్నోణీ
ధరకన్దరోద్ధితకణ్ఠీరవకణ్ఠిరవశ్రవణకాతరకలజ్జసారక్ల సమాశ్వాసన
వ్యాసక్లవేళాసముపసతతరక్లసక్లజ్ఞాతవిదలితకురక్లలాఞ్చన మణ్డలగళద
మృతఝరీభిశ్చ పునరుక్తమాధుర్యగామ్భిర్యా, సులీలాపతి పరిష్లనమా
నహరిదశ్వస్యన్దనఘరంధరగన్ధర్వకాన్తినన్దోహసంసలనదశ్వాసిగుణితవి
శాలశైవాలమాలా, పతనోత్పతనోల్లసతగ్లాలస్ఫునజ్ఞోహడమ్బరప
రికమ్మితనిలిమ్మలోకానాకహశాఖాగ్రనిష్పతత్పుష్పతత్యామ్రేడితడిణ్డీ
రఖణ్డవణ్డపాణ్డరా, జలమధ్యదలమానవలాహకకులాన్తరసన్దృశ్యమాన
నక్షత్రీలక్షసమర్పితపుష్కరపర్ణాభ్యర్ణవర్తిసుణ్డరీకమణ్డలీమోహా, ఆక్రా
మస్తీవరసాతలమాచామస్తీవధూతలమాస్థావయస్తీవత్రివిష్టపనాప్యా
యయస్తీవ సప్తరత్నాకరానాకమ్మయంతీవ సప్తకులాచలాన్సఞ్చల
యస్తీవ దిక్చక్రవాళం, సంక్షోభయస్తీవ బ్రహ్మాణ్డం, ఉద్విగ్మయస్తీ
వ దిగ్గజాకా, ఉన్మలయస్తీవ మహాటవీం, ఉపరున్ధతీవ పద్మబంధుగతిం,
ప్రతిషేధయస్తీవ చన్ద్రీవఞ్చగ్రామణం, భక్షయంతీవ నక్షత్రగణం,
భర్తృయంతీవ స్వం వినా ప్రక్రాన్తాధ్వరకర్షణం బ్రహ్మాణం, మ
జ్జయస్తీవ ప్రపఞ్చం, లజ్జయస్తీవ ప్రళయజలధిం, తర్జయస్తీవ పత్య
ధ్వరముత్పిజః, కబళయస్తీవ కాశ్చీనగరిం (౧) రాజపత్నీవ విధృతవి
నితోర్తికా (౨) యుధ్యమానభటపజ్జీరివవ్యాలాలపరమకరవాలా

(౧) అంగులీయకమూర్తికా | భక్తస్తరక్లడోర్తిరైవతి చామరః (౨) వ్యా
ఘోలాః పరమాఉత్కృష్టాః కరవాలాః కృపాణా యస్యాంసా | ప
రాణి మకరాణాం-మీనానాం వాలాని యస్యాంసా ||

(౧) అక్లరీరివావగ్రాహగ్రాహికా (౨) వికృతిరివాహ్నానకా (౩) ఋక్షవస్తనగరీవ రక్షితశమ్పరాడమ్పరా (౪) దాశరథిదయార్పరీవ సమూలకాషంకషితానుకూలమహాగచ్ఛేణికా (౫) కృపణగృహీణీవ కువలయభూషితా (౬) కుజనతేన సతామరసతామాకలయస్తీ (౭) సవేగగమనాపి రాజహంసగతిః (౮) సవనసమృద్ధిరపి వితతాగరాజి

(౧) అంగదేశరీతిః అచగ్రాహస్య వర్షప్రతిబద్ధస్య గ్రాహికాగ్రాహాణాం నక్రాణాం గ్రాహికాచ (౨) వికృతిః-వికృతియాగః ఉత్-ఉత్పన్నంచాదకిం ప్రకృతిభూతయాగగతధర్మాదిదేశవిధాయకవచవంయస్యాస్మా ఉచ్చం-అధికంఉదకంయస్యాస్మాపి (౩) శమ్యరస్యతదాఖ్యానురస్య జలస్యచ ఆడమ్బరః ఆడమ్బరోస్త్రీసంరమ్భిణ్యవిశ్వః (౪) మూలెనసహ సమూలం కషితానుకూలకాషం తథాకృతా సమూలకాషంకషితా । నిమూలసమూలయోఃకవచితి ణమఃలి । కషాదిషు యథా విధ్యనుప్రయోగః పూర్వస్థిన్నితి ప్రకృతిభూతధాతౌ గేహనుప్రయోగః । అనుప్రయుక్తస్యచ తదర్థకత్వమేవ నత్వర్థాంతరం । మూలెనసహనాశితేతి యావత్ । అనుకూలానాం-అనుసారిణామాశ్రితజనావాం ఆగాంసి-అపరాధాః తచ్ఛ్రేణిః తత్పరంపరా । అనుకూలం కూలసమీపే యే మహాంతా గాః-వృక్షాః తత్పక్షిశ్చ యయాసేతి బహువ్రీహేః లైషికఃకప్ (౫) కృపణగృహీణీ-దరిద్రస్య వత్సీ కువలయోః-కుత్సితకటకైః నీలాత్పలైశ్చ భూషితా (౬) కుజనతా-కుత్సితజనసమూహః । సతాం-సజ్జనానాం । అరసతాం-రాగాభావం । తామరససహితత్వంచ (౭) సవేగగమనాపి-సత్వరగమనాపి । రాజహంసస్యేవ మన్దగతిర్యస్యాస్సేతి విరోధః । రాజహంసానాం గతిః ప్రాప్తిర్యస్యాంసేతి చరితరః । రాజహంసస్తు భల్లాక్రౌంచగాళానాటరాటకఇతి భాసకరః (౮) సవనసమృద్ధిరపి వృక్షపండసమృద్ధాపి వితతానాం-విస్తృతానాం అగానాం-వృక్షాణాం రాజేః-పక్ష్యైః లూ

లాపాశ్రితా (౧) అస్మిదానశీలతయా ప్రఖ్యాతాపి స్వర్ణస్తోమపరి
 పూరితసకలాశా (౨) నాగొల్బుణ ప్రవాహాపి భూభృదాకర్షణ ప్రస్తు
 త్తా, కంజభవనసవనభాజనై రాగవతీ వెగవతీ ద్రాగవతీర్ణవతీ సత్యవ్ర
 తసన్నికర్షం || ప || స్వపర్ణమారబ్ధసుఖం విరిచ్ఛం సనిర్జరం ద్రాగివతర్జ
 యస్తీ | నిర్జస్తపీసహ్యతటాద్యుగాస్తపర్ణవృత్తద్వేగవీజగర్జ || ౨౩ ||
 తదాకిల శుత్రాద్భుతవేగవతీగర్జితానాం పితౄమహావితానశాలాగతా
 నాం దేవతానాం భూదేవతానాంచ సంజాతాపరమాకులతానోపగ
 తావాచామపి గోచరతాం || తథాహి || ప || నాదేనాదేయాద్భుత
 పూరస్య సమృద్ధేకానంధావం తనోసురైర్భూసురజాలం | మాస్తస్యస్త
 పస్త్రమస్తస్తతశస్త్రం తస్త్రస్త్రస్త్రం గ్రస్తమభూద్భుతరమ్యః ||
 (౩) ఉద్వేగాగర్జితేభాతురుద్వేగావర్జితకృతా | స్వాహాకారశ్శయంప్రా
 ప్తా హాహాకారో విజృంభితః || ౨౪ || అపిచ || వేగవత్కాగ్మోద్వేగవి
 ద్భృతాశేషమానుషావితానశాలాసాభేజై స్వయమేవ(౪) వితానతాం |

పెనాభాదేనాశ్రితైతి విరూధః | జలసమృద్ధియతా విస్తృతవృక్షైః
 రాజిలైర్జలవ్యావృత్తేషు ఉపాశ్రితైతి పరిహారః (౧) దానాభావస్వభావత
 యా ప్రసిద్ధాపి స్వర్ణస్తోమన-సువర్ణసమూహాన పరిపూరితా సకలా
 నాం జనానాం ఆశా-ఇచ్ఛా యయేతి విరూధః | అపాం-జలానాం ప్ర
 దానం శీలం ఫలానభినన్ధిపూర్వక ప్రవృత్తిర్యస్యాప్రత్యేక్షనఖ్యాతాసు
 శ్రుతిర్జసాం జలానాం స్తోమన పరిపూరితాస్సర్వా ఆకాశాదేతి యయా
 సేతి పరిహారః (౨) అగ్రైః-పర్వతైః ఉల్బణిః-ప్రవాహో యస్యాస్త
 ద్భిన్నాపి భూభృతాం-గిరిణాం ఆకర్షణ ప్రవృత్తేతి విరూధః | నాగైస్స
 రైర్పూర్ణప్రవాహేతి పరిహారః (౩) ఉద్వేగా యావేగవత్కాగ్మి తే
 భర్తృనైతి ఆవర్జితస్సహృదిత ఉద్వేగా భయసమ్భ్రమో యస్మిన్ త
 స్మిన్ భాతుః కృతా బ్రహ్మసవనై | ఆహితాగ్మిది తావత్పరనివాతః
 (౪) వితానతాం-శూన్యతాం | వితానం త్రిషుతుచ్ఛకత్వత్వమరః ||

॥౧॥ అనంతరమాకస్మికాశ్చక్చసదీసాతస్సమాపతనచకితా వితానవి
 లాకనార్థమాగతాస్సర్వేపి సనిర్వేదం చతుర్వదనం యజమానం శర
 ణముపజన్తురబ్రువంత్యైవం ॥ భగవత్ పితామహపరిత్రాయస్వపరిత్రా
 యస్వశృణుచేదం వచనం ॥ ప ॥ (౧) హానాన్తహీభృశ్శ్రుటకానశేషా
 నామజ్జయన్తాముఖగ్నఘోరాః । నాగ్నాస్తరక్లాభవయజ్ఞానైవనదీ
 తగక్లాదుక్రతమాపతన్తి ॥ ౨౭ ॥ (౨) నీప్రవాహగమనతోనిర్వత్యే
 స్త్రిక తవక్రతౌ । నదీ ప్రవాహగమనంచేద్విఘ్నానాస్యకింభవేత్
 ॥౧॥ ఇదం వచనం విశమయన్నికీకర్తవ్యతాముద్ధౌ హిరణ్యగర్భో
 యోగదృష్ట్యా వైత్యమరూక్తిముపశృణ్వ కుపితవత్సాః భారశ్యాః కృ
 త్యమిత్యధిగత్య గత్యన్తరపిరన్తర్గుడస్వజమేవ భగవంతం శరణముపగ
 చ్ఛన్నచ్చమతిరిథ్యమనుసరుధత్ ॥ ప ॥ భవకైరవభాస్కరాసుకారే
 తవ కైజుర్యవిఘాతభీతచేతాః । తరణం వివదం బుధైరభీష్టుః శర
 ణం త్వచ్చరణామ్బుజం భజామి ॥ ౨౮ ॥ (౩) భవత్పదకుశేశయేభవ
 నివృత్తయే స్వాశయే రమాసఖదయోదధే రచితభక్తభవ్యే దధే । య
 ధానభయమగ్నరేభవశి సింధుతామగ్నరే తథాశు మయి ధన్యజ్ఞాంవి
 (౧) మహిభృతాం-రాజ్ఞాం కటకాణాసేనానివేశాః । మహిభృతాం
 గిరీణాం కటకాణానితమ్బుప్రదేశాః । ముఖే-వదనే అగ్రభాగేచ ।
 నాగ్నాః-నగ్నమతప్రవిష్టజైనసమ్బుధినిః తన్త తేహింసాసామాన్యస్య
 నిషిద్ధత్వేనయాగీయహింసావిరోధేపి తేహంప్రవృత్తిః (౨) దీప్రస్య-ప్ర
 కాశమానస్య వాహస్య-అశ్వస్య (ఆగమనతిః) ఆగమనాన్నిగ్నర్వేగే నిష్ప
 ద్యైతవక్రతౌదీప్రవాహగమనం నచేత్ । అస్య యజ్ఞస్య విఘ్నాన
 భవేత్కమితి కాకుః భవేదేవైత్యర్థః । నద్యా వేగవశ్యాః ప్రవాహ
 గమనంచేత్ । అస్య విఘ్నానభవేత్కమితి పూర్వవదర్థః (౩) హే
 యోదధే రమాసఖ । రచితం కృతం భక్తానాం భక్త్య గూఢ్యంతే ।
 భవతః పదకుశేశయే సాదా బ్జేత్ । స్వాశయే-స్వహృదయే దధే ధా
 రయామి । హేమద్వరే-మధునామకాసురసంహారిక ।

దధతీకృపాతన్యతామ్ ॥ ౩౦ ॥ హర్తుం సత్వరమాపదాం సముదయం
కర్తుం బహూస్సన్నదో భర్తుం నాథసమస్తలూకభరముద్ధరుం భవా
దాశీలాన్ ॥ లోపుం ప్రాప్తమదాన్ ద్విషముదరితుం గోపుంచ ని
శ్శబ్దేణం కశ్యక్తస్య మలాసాయ జగతి త్వత్ప్రకారోపద్యతే ॥ ౩౧ ॥

(౧) వర్ణత్రయం సువిద్యంశ్రీనా త్సాధ్యవత్యమశ్రీవచస్సమ్ । ద్వ్యర్ధత
యేవవిప్రుష్కా శ్రీనా త్సాధ్యత్తాశ్రుతీరుదహర స్త్వమ్ ॥ ౩౨ ॥ (౨) కూ
ర్తరూపా భవాన్సారే యేనాపి వసుధాభృతా । తేనత్వంశ కృషేచి
త్సం దేవాన్నససుధాభృతః ॥ ౩౩ ॥ (౩) కోలతాం త్వత్పరః ప్రాప్య
కోలతామివమేదిసిం । ఖడ్గితో గ్రా రిగుద్ధర్తుం పండితో వనరాశితః ॥

(౪) దూషనతాగ్ర్యమపి తే నృహాశిష్టయావహం । హిరణ్యమపి

(౧) వర్ణత్రయం ప్రణవగతాకారోకారమకారాత్మకం సువిద్యం స
మీచీనజ్ఞానప్రదాయకింశ్రీమత్-శోభాయుక్తంస్యాత్ । వర్ణత్రయం
జాగ్రహ్మణ్యతీయవైశ్యత్రయం శ్రీమత్సాధ్యత్ మీనాకృతేః శోభనా
విద్యా వెదవిగ్యా యస్యతత్ భవేదితి శేషః ఇతి స్వం అనుశ్రీవపదః
వేనవచనం దౌష్ఠా అభిధేయా యస్యతత్త్వేన విప్రుష్కాన్నివత్వం
మశ్యముర్తస్య శ్రుతిః-వేదాన్ ఉదహరః ఉద్భవనసి(౨) హే
శారే కూర్తరూపా భవాన్ యేన వసుధాభృతా-హస్తరగిరిణా ఆపి
ప్రాప్తః । తేన గిరిణా త్వం దేవాన్ నవసుధాభృతః గిరహితాన్
చకృషే కృతవానితి చిత్రం నవామృతభాజోకార్షీరితి వాస్తవార్థః ।

(౩) త్వత్పరః త్వద్భిన్నః కశపుమాన్ కోలతాం-పరాహత్యం ప్రాప్య
ఖండితో గ్రా రిస్సన్ మేదిసిం లతామివ వనరాశితః-సముద్రాత్ ఉద్ధ
ర్తుం పండితః-సహర్షస్సాధ్యత్ (౪) హేనృహారే నృసింహ తే రూపవ
తాగ్ర్యమపి ఆశ్చర్యం । విఖ్యాతం ప్రసిద్ధం హిరణ్యం సువర్ణమపి అ
నష్టాపదం అష్టాపదభిన్నం వృధాః కృతవానితి చిత్రం । హిరణ్యం-
హిరణ్యకశిపుం । అనష్టాః నాశరహితాః ఆపదః విపదో యస్య తం

విజ్ఞానం యదనస్తాపదం వ్యధాః ॥ ౩౫ ॥ (౧) అపికుప్రసంగిహమ
 వాప్యజనో యదినాహ కాగ్యమిహ నిర్వహతి । పరిమల్పకొపి పరివృద్ధి
 మియాదితీవామ నెన భవతావివృతం ॥ ౩౬ ॥ (౨) మృగయిరివభృగువ
 తేత్వం హృగయూనభవావనీభుజౌగృప్తా ॥ సమతాడయఃపరశునా
 ప్రతిగర్జనక్రీతపానగృప్తైః ॥ ౩౭ ॥ (౩) ప్రియ దీప్త్యం రామతుష్టి
 బుధానాం లంకారక్షోదక్షమస్వానుశబ్దం । త్వత్పుత్రాభ్యాంశ్వత్సు
 కార్యోరరక్షేలజ్గారక్షోదక్షమస్వానుశబ్దం ॥ ౩౮ ॥ (౪) త్వం యము
 వాభేదసకృత్సదాశ్రితౌ యస్తవదీక్షణం ధత్తైః తద్భాతృభేదకస్యాన్వి
 ఆపమృక్తం కృతీవానిత వాస్తవార్థః (౧) లోకే జనః క్షుతప్రతిగ్ర
 హమప్యవాప్య కార్యం కర్తవ్యాంశమావశ్యకం నిర్వహతి సాధయతి
 చెత్ సఃఅల్పకొపి పరివృద్ధిశ్చైయఃపరం ఇయాత్ ప్రాప్నోయత్ ।
 ఇతి వామనరూపేణభవతా కోః ఘామేః ప్రసిగ్రహమవాప్య శ్రీ
 విక్రమరూపేణ వృద్ధిం ప్రాప్య లోకహితకార్యనిర్వహణాద్వివరణం
 విశిష్టబోధనం కృతమితి భావః (౨) హేభృగువతే పరశుగామ త్వం
 మృగయిరివ-వ్యాధధన । ప్రతిగర్జతాం ప్రభటానాం (౩) హేరా
 మ బుధానాం దేవానాం తుష్టైః । అస్పాదుః కింః శబ్దో యస్య
 తలజ్గాయా విద్యమానరాక్షసనాయకం రావణం ప్రహర్షిః-అవ
 ధీఃత్వత్పుత్రాభ్యాంకుశలవాభ్యాంఅలజ్గాగాణాం క్షోదస్యపిచారో
 పమర్దస్యత్వమాః స్పాదయః రమ్యాః శబ్దాయష్టికతే తవ సుకావ్యం
 త్వచ్చరితప్రతిపాదకం రామానుజాభ్యం మహాకావ్యం రరక్షే రక్షి
 తంకర్తవీ (౪) హేభగవత్ త్వం బలగామరూపేణ యమునానదీభే
 దనం కృతవా ॥ యస్తావహాశ్రిత్య త్వత్కటాక్షవిషయోభవతి । సః
 తద్భాతృ యమునాభ్రాతాయమః తద్భేదకః తన్నాశకః తద్భాదా
 నిసర్తకఇతి యావత్ । తస్యా యమునాయాః పిశా సూర్యః । తద్భే
 దనం తన్నజ్జలభేదనం । బ్రహ్మవిదస్సూర్యమండలభేదనద్వారా బ్రహ్మ

త్రత్పితృభేదనమపి క్షమకర్తుం ॥ ౩౯ ॥ (౧) కృష్ణోపి గోపీసు బహూ
 వరక్తో భవాంశ్చ తాసాం నయనైశ్చ పీఠిః । ఆపాదయన్మృగ్జనదిప్రీతు
 గాగ్మీనః తాపిమస్తామిహాపిశ్వయాపః ॥ ౪౦ ॥ (౨) కృతేత్వయా కలిధ్వం
 సై కృతేవ వక్రకటకృతే । తే తాం ద్విజాన్ సహస్యన్తి త్రియుగద్వాప
 రోత్తరే ॥ ౪౧ ॥ ౫ ॥ ఎవం దేశస్య చతుగాననస్య స్తుత్యా ప్రస
 న్నః పన్నగపతకయనో భగవాన్ స్వయం పురస్కరిసరస్వతీ ప్రవాహ
 నిరొధాయ తదభిముఖామఖపరిర (౩) రక్షిచయా జగదేకైతుస్సై
 తూభూయశిశ్యే ॥ ౪౨ ॥ అమౌ షేగాదధ్వరపిఘ్నానయభీత్యా దేవేభి
 న్నై పద్మభవే దీనదయ భుః । సేతోద్బంధే హస్తవిలమౌభావి తేతి క్షి
 ప్రం సేతుస్సేతుకృదేవ స్వయం నా సీత్ ॥ ౪౩ ॥ ధాతుః క్రతుంత్రా
 తుమభీతి హేతుస్సేతుర్యదాసీత్పశగెన్ద్రకేతుః । అతీన సా వేగవతీ
 సచింతా సతీ (౪) తదావేగసతీబభూవ ॥ ౪౪ ॥ సద్వగ్ధనేనైవ సమస్త
 మంహస్సంహర్తుమగ్రే చతురు స్ఫురన్తగ । దురత్ప్రయం సేతుమావేక్య
 దివ్యం ధునివరా దూరణివ తస్థా ॥ ౪౫ ॥ తదానీంశు ॥ (౫) అహరీ

లోకప్రాప్తైగుక్తైః (౧) కృష్ణః నీలః కృష్ణాభ్యశ్చ । రక్షః అరుణః ఆనురా
 గవాంశ్చ । పీఠిః హరిన్రవర్ణః గాఢః విక్షితశ్చ । అర్జునవీప్తిం భుభ్రీ
 కాన్తిం ధనంజయస్య ప్రసిద్ధిచ । విశ్వరూపం చ నెకవర్ణం సర్వజగ
 త్స్వరూపం చ (౨) హేళియుగ తీగిణి యుగాని యుక్తాని వక్ష్యణాః
 కృతత్రేతాద్వాపరావావిర్భావపరివరాయస్యతీ బహువీరీహిః । త
 స్య సమ్బోధనం । హేకలిన్ భగవత్ । కలిన్యం సై హపథూయవ్ర
 మ్లైచ్చాదినా శైకృతేనతి । కృతే కృగయుగధర్మైః ప్రకాశితేనతి త్రే
 తాం అగ్నిత్రయం । అత్ర ద్వాపరోస । సందేహో నైర్విర్ధః (౩) మ
 ఖస్య పరిరక్షితుమిచ్చా పరిరక్షిషాతయా । సినాతి సాన్వజ్ఞానూత్రే
 బధ్నాతీతి స్నేతుః । సకలజగదాధారజగద్ధః (౪) తదా తత్కాలే ।
 అవేగవతీ భయసమ్భూతా (౫) హరీశానాం కపిశ్రేష్ఠానాం మండ

శవణ్ణలకృష్ణస్థితసుగ్రావాప్తసత్కృతం జగతి | అజలధ్యాకలిశమముం
 త్వద్భుతసేతుం మహర్షయోదదృశుః || ౪౫ || ప్రణేముచ్చైవం || ర
 మాముఖాబ్జభానవే సమాశ్రితద్యుధేనవే ప్రకాశమానమూర్తయే శు
 కాదిగీతకీర్తయే | దయారస్తేకసిన్ధవే భయార్తదీనబద్ధవే విమోహదా
 షహారిణే నమోయభోక్తకారిణే || ౪౬ || అనుశ్రివాన్తచారిణే జనశ్రి
 మాపహారిణే (౧) హితాహితావధీరిణే నతాశయానుసారిణే | రుచా
 ఘనానుకారిణే సుచారురత్నధారిణే తిమోన్ధయాశువైరిణే నమోయ
 భోక్తకారిణే || ౪౭ || శుష్టువుచ్చైవం || జయజయజగదీశజన్మవైరి
 ప్రముఖముఖాశనబృద్ధవన్దితాఙ్గే | హుతవహహుతిదివ్యహవ్యభాగ
 గ్రహసఫలీకృతసప్తిసప్తతన్త్రా || ౪౮ || కోయం శవాశ్రిరజనైషు ద
 యోదయోయ త్పాశస్వినీజనకపాదపయోరుహోపి | దాసస్యధాతు
 రవనాసవనావనార్థం దామోదరప్రతిరుణత్సిసరిత్ప్రవాహం || ౪౯ ||
 (౨) ఇహబహుముఖవాహినీమరౌత్సద్యవతికృతే సరసీరుహాక్షపూ
 ర్వం | ప్రణతసురతరౌ భవాన్ దయాభుః తనయకృతే నిరుణద్ధితా
 లె కృతాస్థితీర్యేన తద్భిన్నం | అహరీశమండలే సూర్యమండలే కృ
 తాస్థితీర్యేనతం | గ్రావిభిః పాషాణైరాప్తాసత్కృతిస్సమ్యక్కరణం
 యస్య తద్భిన్నం | అగ్రే ప్రథమతోవాప్తాసత్కృతిః పూజా యేన
 తం సర్వోత్తమత్వేనాగ్రపూజావిషయమ్ | జలభౌ సముద్రే ఆకలి
 తో బద్ధో యః తద్భిన్నం || లఖయోర్లడయోస్తద్వజ్జడయోర్వబయోస్త
 ధా | రలయోర్నలయోశ్చైవై సవిసర్గావిసర్గయోః || సవించుకాచిం
 దుకయోస్సాన్యదభేదేన కల్పనం | ఇశి లడయోరభేదాత్ || అజడధీ
 భిరాకలితం ధ్యాతం | ప్రసిద్ధసేతువైలక్షణ్యాదద్భుతసేతుమితి (౧)
 హితానాం స్వభక్తానాం అహితానాం అహితానివాఅపధీరయతీతిరస్క
 రౌతీత్యర్థః (౨) బహుముఖస్య రావణస్య వాహినీం సేనాం | యువ
 తికృతే సీతార్థం | ఇదానీం తనయకృతే బ్రహ్మాక్షకపుత్రోద్దేశేన బ

మిదానీమ్ || ౫౦ || (౧) విధిరయమవి తానస్యాదవి తానస్యాదభివా
 న్యది మురారే । అధ్వరహితవ వాసీదధ్వరహితమైత్యుస్తేన్దవరయ
 స్తావమ్ || ౫౧ || (౨) అత్యల్పహానిమధిక ప్రతిలాభమిచ్ఛన్నజ్ఞీకరోత్సి
 తి నయోపదిదత్తయేవ । వెధోశ్వ మేధమఖవిఘ్నవిరోధహేతో స్త్వంస
 ర్వతో ముఖవిఘాతమురీకరోషి || ౫౨ || ౫ || ఇత్యాదికయా స్తుత్యా
 వెగవశ్యాస్సేతుం నాగాయనమాగాధ్య తతతరాధ్యాయంతల భగ
 వన్తమరవిద్యజం ప్రత్యుదన్తమేతం నివేదయన్తా మునయః ప్రశశంసుః ||
 ౪ || విష్ణుగ్భక్తివిపక్తిరుక్తిపదవీమత్యైతినత్యైశతే యస్తాత్త్వస్థఖవి
 ఘ్నసమ్భవచరీహరాయ నారాయణః । సేతుభూయదయారస్తేకని
 లయస్సిద్ధోస్త్వబద్ధోఃపురఃపర్యజేగ్ర ఘోరత్పదివ్యసుషుమోపేతే స
 శేతే స్వయమ్ || ౫౩ || నచనమిదమృషీణాం వల్లసగ్ధాధికారి శ్రుతిప
 థముపనీయక్తిప్రముత్థాయ హృత్వః । నతినుతితతిభిస్తం నాగభోగశ
 యానం మునివిబుధసమేతో మోదయామాన దేవమ్ || ౫౪ || తదను
 తదనుమత్యా తత్రదూనె విరించే పురుషహృదయతుష్ట్యై పూరణం
 కర్తుకామే । శ్రుతిషుతురగమేధే చోదితం యద్యదజ్ఞం తదఖిలమపిక
 ర్తుం తాపసాస్తే ప్రవృత్తాః || ౫౫ || *****

ఇతి శ్రీవేంకటాచార్యకృతే వరదాభ్యుదయే చమ్పూప్రబద్ధే
 ద్వితీయో విలాసః ।

హమముఖవాహినీం జలపూర్ణనదీం (౧) హేమురారే భవాన్ అపితా
 రక్షకః నస్యాద్యది । అయం విధిః అవితానః యజ్ఞరహితస్యాత్
 అధ్వరస్య యాగస్య హితం అనుకూలం త్వాం విత్త్య దృష్ట్వా సింధో
 ర్వైగవత్యా అయం స్తేన్దవః । గయః వేగః || అధ్వనా మార్గేణ రహి
 తః శ్యక్తవవాసీదిత్యర్థః (౨) అధికలాభమిచ్ఛన్ అత్యల్పహానిమజ్ఞీక
 రోతు ఇతి నీత్యుపదేశేచ్ఛయైన అశ్వమేధవిఘ్నపరిహారార్థం సర్వతో
 ముఖస్య తదాఖ్యయాగస్య జలస్యచ ||

శ్రీరస్తు

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

—*త్య తీ గు వి లా స ప్రా ర హ్నః*

హయమేధయజ్ఞనియమేదయాభునా పరమేణ విఘ్నవిరమేణ యోజితే । ముదితం ప్రతిదముదితం మహర్షయోజగమర్చిధి త్రిజగదాశ్వవైషిణిః ॥ ౧ ॥ గ ॥ భగవన్నమ్బుజసమ్భవభవతః పత్నియా నదీరూపా సముపాగతా తనూ యాగః పరిపూరణీయస్సేయిం శుక్తికాపమ్బుదిరూపేణ సప్తధాభూత్వా సరసీరుహాత్మానుమత్యసాగరముపగచ్ఛతీతి । ఓమితి బ్రహ్మణానుజ్ఞాతావసిస్థాదయో మునినిరిష్టాభగవత్తనానన్తశ్చాయినం దక్షిణేన ప్రవహన్తీం వేగవతీమధిగమ్య సహ్యక్పీణమ్య సరస్వతీమిశమామన్త్రీయామాసుః ॥ ౨ ॥ డెహ్ప్రీతిస్తనద్యాస్సరభసముదకాద్ధుగ్ధసిద్ధారివశ్రీరాస్తాకీరమ్బుస్పృష్టీస్సఫలయకలయన్వాసుకమ్బుమకమ్బుః । వేధఃపత్నిప్రసాదం కురు జహహీరువం పిన్దవైతానశాలాం దత్తం సిన్ధువ్యశేమాస్వపి నభిసభువా తుభ్యమభ్యర్చితత్పమ్ ॥ ౩ ॥ ఎవం నివేదితవతామృషిపుత్రనానాం పార్వతీమర్చభూవపురతా మురతాథనద్యాః । అత్యుత్పాద్యతిభిగాభరణప్రకాండైరాభూషితామణిమయైస్సుదృగబ్జసూతైః ॥ ౪ ॥ శైవాలోఘుదధానాచికురభరమయం చతురాశ్యాచమినౌ రాజీవైరాజమానాపదవదనకరద్వద్వర్షరూపైఃప్రపుల్లైః । ఆవర్తనాభిసంజ్ఞం పృథులకుజహయం విభ్రాతికొకయుగ్లం ధున్యామన్యాధునీవ దుహిణాసహచరీదూరతస్తేర్దులోకే ॥ ౫ ॥ తతశ్చ ॥ మునితలకైరనునీతాముదితానీతాచ సావనీమవనీమ్ । సాగరమివ శైవలినీ సరస్వతీసాగమత్సరోజభవమ్ ॥ ౬ ॥ కవిరాడివకాంక్షితాం చిరాత్సరసామేత్య సరస్వతీం ముదా కృతిమమ్బుజభూశ్చీకీర్దితాం సతు నిర్వర్తయితుం సమేహత ॥ ౭ ॥ గ ॥ అథ పునరాశ్రమోద్దేశఇవ (౧) మహాద్భవిప్రవర్గ్యశుచిః జామదగ్న్యైవ

(౧) మహాన్తః కర్తృజ్ఞానాదిభిః । అచ్చాః బాహ్యభ్యస్తరశుద్ధాశ్చయే విప్రాబ్రాహ్మణాస్తేషాం వగై భవైర్వగైశ్శుచిః పావనః । మహా

సమృద్ధికొపసత్త్వేన శ్రుతిః (౧) వేద్యస్తాశచశబిశేషేణేవ (౨)న
శుభాచ్చయయాశశోభితేన యూపేనచ విగాజమానః (3) హోత్రా
దిభిరీవ సాధుననోహృగ్యాజ్యోజ్జ్వలముఖైరగ్నిభిశ్చ విద్యోతమానః
(౪) సభయేవ సరసికయా పాత్రానభ్యాచ విరోచమానః (౫) స్వా
మిక్షయోసయుక్తోపి స్వామివృద్ధిహేతుః (౬) వాజినాన్వితోపి నవాజి
నాన్వితః (౭) పపశుక్రమోష్యసశుక్రీనుః తురగ్గమేధ (౮) స్సభా

తీచ్ఛవిర్యస్య తేన ప్రవర్త్యాఖ్యకర్తృణాచ (౧) సమృద్ధేః ప్రసృద్ధస్య
కొపస్య సత్త్వేన స్థిత్యాశ్రుతిః ప్రసిద్ధః । సమృద్ధికాడపసద్యోస్థికా
తత్త్వేనచ । దీక్షానిదాదూర్ధ్వంసాచాభిచవాత్పురస్వం కర్తవ్యా హో
మా డపసదః (౨) శుభం దాధ్యాదిగుణః ఉచ్చయః ఔన్నత్యం తత్స
హితేన యూపస్తమ్భేన శోభితేన । శుభావర్తాదసహితేన ఉన్నేన
ఉన్నతేన యయునా ఆశ్వమేధీయాశ్వేన ఉపశోభితేన యూపేనచే
త్యర్థః (3) సాధూనాం మనోహృతో మనోహరిశ్యోయా యాజ్ఞాః
అధ్వర్యుణా యజేః ప్రేషేకృతేహోత్రాపత్యమానమస్త్రాయాజ్ఞాః
తైరుజ్జ్వలాని ముఖాని ఆస్యాని యేషాం తైః । సాధుసవ్యాక్ మనసో
హృద్యైవ రమ్యేణ ఆజ్యేని ఘృతేనఉజ్జ్వలం దీప్తముఖం అగ్రభాగో
యేషాం తైశ్చ (౪) సద్భిరధిః యా దధిసహితయాచ (౫) స్వామినో
యజమానస్య త్తయేనాశే సు-సమీచీనయా ఆమిక్షయా । ఆమితౌ సా
శృతోష్టేయాక్షీరేప్యాద్ధియోగతఇత్యమరః పక్వోష్టేక్షీరే దధియోజ
నెనతి జాయమానఘనీభూతదధిసదృశాంశస్య ఆమితైః । ద్రవీభూతజ
లసదృశాంశస్య వాజినమితిచ సాక్షా । లాదృశఘనీభూతాంశేనోపయు
క్తః కలితః (౬) వాజినేన తత్సంజ్ఞితేనరుక్తజలభాగేనాన్వితోపి వా
జినాన్వితోనెతి విరోధః । నచేన అజినేన కృష్ణాజినేనాన్విశత్యతిపరిహా
రః (౭) శుచః శోకస్య క్రీనుః అపగతో యష్టికానభ్యర్థః (౮) భార
త్యా వాచా సరస్వతీదెవ్యాచ సహితేన । అస్తముఖైవ-మానినా॥

రితేనేనాప్యస్తముఖాన బ్రహ్మణాపి యజమానేన సభక్తిప్రకర్షం
 ప్రవర్తితోభూత్ ॥ ౪ ॥ అధ్వగ్యుణా యద్యదహాయశాగ్నో తత్త
 ద్ధవిస్తత్ర మథా విభాతా । ధ్యామన్నజనీం కనులాసకాయం నమ
 ర్పయామాస సమస్తమక్షే ॥ ౫ ॥ చిత్తం స నిబళ్యచిరాన్తురాకాద
 త్తం హవిస్తత్ర పి శామహేన । ఉద్దేశ్యదూతైర్హయమెభశాలాము
 పాశితైరప్యమరేర్నలేభే ॥ ౬ ॥ తతశ్చ ॥ హవనహవిరలాభాత్సాగ్ర
 హస్తేనిరాశా వలరిపువసురుద్రాచిత్యముఖ్యామఖాశాః । అజమధయ
 జమానం శౌకిమస్తద్దధానం నిజగదురవమానా త్రత్రాశాల్లజమానాః॥
 హవ్యం వితీర్ణమపి హాభవతావిధాతర్నప్రాప్నోమా పయమభాగ్యని
 రుద్ధమేతత్ । చంద్రేణ దత్తమపి చారులిరం చకోం మేఘాపరుద్ధ
 మివ మేదురపంశుజాలమ్ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఎవం దేవతాభిరావేదితాం గిర
 మాకర్ణ్య లోకస్రీష్టాహ్వాప్తస్సన్నిదమాచక్ష ॥ ౪ ॥ యజనై యుష్మాం
 స్తైయిఇహతనయా యుర్ధన పశున్వగాదిక్షోదియః ఫలచపలచిత్తాస్తసు
 భృతః । స్ఫురన్తోయాపెక్షాః పునరనఘవగామ్యమననః శుభప్రేక్షా
 స్సాత్మాస్తథుమథనమిచ్ఛన్తినవనైః ॥ ౧౧ ॥ తతశ్చ ॥ సంసారసిన్ధుతర
 ణం ననుసారసాత్మాత్మాత్మాకృతాత్సపది లబ్ధానుహం యజేతమ్ । గృ
 హ్లాతి హవ్యమఖిలం కృపయాసపప దేవాస్తమన్యై తహభేత్రహవిర్జిఘ్న
 త్వామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇదంచాపధేయమ్ ॥ మోయాపెక్షిభింశ్చుశ ర్చనప
 ర్తేర్హదేన దత్తం క్రతౌ దిన్యం హస్యమచాప్యతే తదితరైర్దేవైర్నశా
 తు స్వయమ్ । రాజాన్తఃపురనిష్కులైశ్చ సదైరమేర్నిరగైరన్విహితైః పు
 ష్పాణాం నిదయః కిమన్భుతగుణోభూపేనైర్దార్ధ్యలే ॥ ౧౩ ॥ ౪ ॥ ఇ
 త్యాదిభిః ప్రజాపత్యైర్భైస్తత్సార్థోపదేశైర్నైర్మతానాజాగ్రైః ని
 ఖిలైః లెఖైః ॥ ౪ ॥ మేధాసింధుర్వాజిమేధాభిధానే కర్తవ్యస్తిక క
 ల్పసూతోక్తరీత్యా । అస్త్రయోహం యాగహోమ చ కూపాబ్జిగ్నా
 న్యుచ్చైరస్వతిష్ఠద్వసిత్థః ॥ ౧౪ ॥ చభ్యుప్రసవ్యోప్రసయాసమేతం ప

తణ్డెళెలాత్తక వెదిమళ్ళే । అధ్యగ్నిసుధ్యగ్నిసరాచినన్ద్యకర్తావిధిర్వాధ
 వమేకభక్తిః ॥ ౧౬॥ యూపెతేథయయూపెతే తేష్వేకవింశత్యరత్నికై ।
 శాస్త్రాధ్వనా ప్రశాస్త్రాద్భ్యాః స్వంస్వం కర్షప్రతేనిరై ॥ ౧౭॥గ॥
 అథ శాస్త్రాధిష్ఠితమేవ పద్ధానమనురుద్ధానైవ శమిత్యసంజ్ఞాపీ తస్య స
 పైరధ్వర్యుణా వపాయాముసాత్తాయాం సామోదం దామోదరమేవ
 చిత్తయన్తం భగవన్తమరవిన్దజన్తానం సబహుమానం నిశామయత్సుస
 ర్వేషు సుపర్వేష్యరేవహంపూర్వికయా మర్వా రవిశాలకొలాహలే
 ఘనపాహోమావలోకన బద్ధకురూహలేషు ॥ప॥ (౧) యాజ్ఞాం వ
 క్తరి హోతరి శ్రుతినిధావుచ్చైర్వక్షటుర్యతి త్యాగం కుర్వతిథా
 తరి స్థిరహరిధ్యానావధానాదరై । అగ్నేరౌత్తరవేదికస్య సవిధే తిష్ఠన్వ
 సిష్ఠస్త్వయం జుహ్వస్థిః జుహువాన్బహువ శ్శుతసంసిత్రాముపా
 త్తాం వపామ్ ॥ ౧౮॥ విరచితేతువపాహవనైతదా విధివదబ్జభూవా భ
 గవన్తుదై । ఉదజిహీతవిమానమువర్చుధాదరుణవిష్కమివాచ్యుతచక్షు
 షః ॥ ౧౯॥ తదానీం॥గ॥ (౨) ప్రకృతక్రతురివ ససుమనోరాజీవాన
 నః పవమానోవహా (౩) నిపుణన్యపరక్షితనగర్యణవ నవప్రసాదాదిశో
 వ్యశోభన్త (౪) భటవటలమివ సురయావతం సమ్పన్నబహులాస్యా
 డన్బరంబధూవ ॥ (౫) విద్యత్ప్రసవభేవ విబుధనగరీ విజృమ్భితవా

(౧) అధ్వర్యుణా యజేతి పెక్కితేహోత్రా యో మన్త్రః పత్యతే స
 యాజ్ఞా (౨) ససుమనాః-సామరః రాజీనాననః బ్రహ్మో యస్థిఃకర్మ
 తో సుమనసాం-పుష్పాణాం రాజ్యాః పక్ష్యైర్వాసనయాసహితోవా
 యుః (౩) వప్రాణాం-ప్రాకారాణాం సాదః-కార్మ్యం తన్నాస్తియా
 సుతాగతి బహువ్రీహిః ॥ నవాః ప్రసాదా నిర్మలతా యాసాం దిశా
 మితి (౪) సమ్పన్నః బహులానామసీనాం బహునాం లాస్యానాం
 సర్తనానాంచాడన్బరాయస్థి తత్ ఆడన్బరో (స్త్రీ)సంరమ్భితిహ
 లాయుధః (౫) విజృమ్భితః వాదినాం వాద్యానాంచారవోయస్యాంసా

ద్యౌర నాజజ్ఞే ॥ (౧) స్రావ్యడివపద్మజయజ్ఞసూమిరభిమ్యతాభిర్ఘన
పుష్పవృష్టిభిస్సగభిరభూత్ ॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ అస్త్రాస్త్రమానమసితాం
బుధరౌపమానమానద్వమానతః నెమిసునం చ సూనమ్ । భూమానమ
జ్వలితమానసమీక్షమాణా వైమానికైశ్శతధృతిస్సమమాసనస్త్వ ॥ ౨౦ ॥
వరదం వరదస్తిభూధరే హరదమ్భాధిపగాదయస్సరాః । శరదమ్భుజ
నెత్రీమస్త్రైకస్ఫురదమ్భావిభువః పసన్దిరే ॥ ౨౧ ॥ కలశార్ణనశాయితా
వశావిలగత్స్థనలవభిమావహైః । అనమైర్మఖివన్శమాక్తికైశ్చతతా
లక్ష్మణసాదపజగజమ్ ॥ ౨౨ ॥ (౨) ద్యునిమ్నగాతగృహిమఖలయే
యదుద్భవే యత్ర తయోస్తుమజ్యే । ఆన్యాయగత్యపరాపరాత్య
నేన పాదామ్బురుహేణ భాన్తం ॥ ౨౩ ॥ (౩) తావేతాస్తరశిరధీత
దుత్థమిదై నాతీకం చరణమిమాత్తసస్తికయత్ । నాతీకాత్తకమితి వ
ర్ణనోచితాభ్యాం జఙ్ఘాభ్యాం జనితదృగుత్సవం శభాభ్యాం ॥ ౨౪ ॥

(౧) అభాదాకాశాచ్చ్యుతాభిః ఘనపుష్పాణాం జలానాం ఘనానాం
సాస్థానాం పుష్పాణాం కుసుమానాంచ వృష్టిభిః (౨) ద్యునిమ్న
గా-దేవగణైః తస్యాః పతిస్సముద్రోమెఖలా యస్యాస్సా భూమిశ్చ
తే యదుద్భవే-యత్పాదామ్బుజోష్పనైః । పద్భ్యాం భూమిరిత్యాది
శ్చుత్యాది ప్రసిద్ధిః । తయోర్గణౌ భూమ్యోర్వక్యైః ఆద్యాప్రథమనిర్ది
ష్టాగణౌ యత్ర పాదామ్బుజై మకరస్తవదాచరతి । అపరా భూమిః ప
రాగవదాచరతి । అనేన పాదామ్బురుహేణ భాన్తం వరదం వసన్దిరే
ఇతి పూర్వేణాన్వయః । ద్వాభ్యాం యుగ్మమితి పోత్తం త్రిభిశ్శక్తికై
ర్విశేషకమ్ । కాలావకం చతుర్భిస్సాన్యత్తహార్ధ్యం కుశకం మతమితి
ఋణాత్పశ్చదశశ్లోకవ్యవస్థయై క్యాతుకశకమిదమ్ (౩) తావేతా-జఙ్ఘ
పథేయప్రాధాన్యాత్పుంస్త్యం । స్తరశిరధి-మస్తథతూణీరా । యత్-
యస్తాత్ । చరణమిమాత్ పాదవృద్ధనా । తదుత్థం - జఙ్ఘాభ్యాముత్ప
న్నం నాతీకం పద్ధం బాణశ్చ ఇద్ధై భాతి ఇదమతీకాత్తకం మిథ్యా

దీప్యతీ తామృతపరివహదీప్తిలభ్యారుణిమా తాళ్ళీనీణాసలరువిలహ
ర్యోధమానాసితిమా గోపీస్నానావసరపినరశుక్రమంభారక
న్యా పూరాకారానుకృతకృతినాభాస్తమూరుద్వయేన || ౨౩ || (౧) పీ
తామృతం వరమసూక్ష్మతయావలగ్నం తద్వ్యోగయోగ్యమిదమేవ పరం
నచాన్యత్ | హిత్యేతి చెలమపరం నియతం వసిత్వా ఏతామృతప్ర
కటిణోచితకారిభావమ్ || ౨౪ || (౨) కాళ్ళీసుధ్యై కేశవస్తస్య మ
ధ్యే కాళ్ళీదృష్టాతద్యధాభూషణత్వేన | సాధారణ్యం తద్వదాధార
తాపి ప్రాప్నోత్యతేక్కుతమైర్వర్ణమానమ్ || ౨౫ || (౩) నిర్వాప్త
భూస్తర్వహతాప్రపశ్యం యేనాత్మనస్తస్మినురస్యగౌణమ్ | మాతృ

స్వయాం న ఆపితు సత్యమేవేతి వర్ణనోచితాభ్యామితి (౧) వర
మసూక్ష్మతయా పీతమమృతం వ్యోమయేనతత్ ఇతి వ్యుత్పత్త్యా వల
గ్నం విధ్యం పీతామృతశబ్దవాచ్యం | అణః ఇదమేవ పీతం తదమృ
తంచేతి వ్యుత్పత్త్యా పీతామృతశబ్దవాచ్యం వసనమేవ తస్య మధ్యస్య
యాగే నమృద్యై యోగ్యం-అర్హం అన్యత్ నచ నయోగ్యమితి హే
తునా అపరం అన్యత్ చేలం-వసనం హిత్యా త్యక్త్వా నియతం పీతా
మృతసంజ్ఞం వసనం వసిత్వా ఆచ్ఛాద్య ప్రకటితః ఉచితకారిణాభా
వః యేన తిం వరదమితసమ్బద్ధః (౨) కాళ్ళ్యాః కాళ్ళీనామ్నోచురస్య
మధ్యే అస్తః కేశవో దృష్టః తస్య కేశవస్య మధ్యే వలగ్నై కాంబి-
మేఖలా దృష్టా | అత్ర కాళ్ళీవరదయోః యథా భూషణభావః సా
ధారణ్యం ఉభయవర్తిత్వం ప్రాప్నోతి తద్వదాధారతాపి ఆశ్రయ
త్వనుపి సాధారణ్యం ప్రాప్నోతి | కాళ్ళీపురస్య కేశవభూషణం
కేశవస్య మేఖలాభూషణమితి కాళ్ళీపురం కేశవస్యాధారః స్థవ్యధిక
రణం | కేశవః కాళ్ళ్యాః-మేఖలాయా ఆధారః భారకఇతిచ భావః
(౩) నిర్వాప్తశం ప్రపశ్యమస్తర్వహతా యేన ఉచితైః | అమృత
శిరఃప్రసిద్ధం వేదాస్తవేద్యం మాతృత్వం తస్య ప్రపశ్యస్య పరిమ-

త్వమామ్నాయ శిరఃప్రసిద్ధం తేనోల్లసంతం తనునోదరేణ ॥ ౨౬ ॥
 (౧) పూష్టాకృత ప్రకాశం పుష్కరశబ్దార్థయగళమపి యస్యాః । అజ
 నిష్టతయా నాభ్యావిశ్రుతగామ్భీర్యయా విరాజంతం ॥ ౨౭ ॥ సాదరీం
 హిమకరస్య శువృత్తం పద్మరాగరుచిరాం గుణహృద్యాం । ఉజ్జ్వలా
 మురసి హాక్షికమాలామిద్ధిరామివ దధానమజ స్రమ్ ॥ ౨౮ ॥ (౨) బా
 హుపన్నగమివస్వయమాత్మ గ్రాసకౌపతత్తవగ్రసమానమ్ । అక్లదమ్య
 మణిమణ్డలమచైరాత్మధారణముదేవ వహంతం ॥ ౨౯ ॥ దీవ్యతాత
 రళమాక్షికహరస్తైరభార్యురశుచిన్యరసిస్సై । కౌస్తుభేన మథనోద్భ
 లమార్కా క్షీరధావునయతేవ లసంతం ॥ ౩౦ ॥ కాన్తమణ్డలహరిన్మణి
 నిర్యతాగ్ర నిమణ్డలవృతేన ముఖేన । కైవలావృతసరోజవశేన పెక్కు
 మాణిహృదయం మదయంతమ్ ॥ ౩౧ ॥ షట్పదావికచవారిజబుద్ధ్యావ
 జనకస్యాపి అగౌణంముఖ్యం సత్ నిర్వ్యాధంసహధితం । మాతిపరిచ్ఛిన
 త్తీతిపువృత్తిసిద్ధంపరిచ్ఛేదకత్వరూపమాతృత్వంయాభ్యభావాద్గౌణం
 ప్రాణ్యాధారకుక్షిమత్త్వరూపంమాతృత్వం లోకరూఢం । తదపిజగత్ప
 తుః పాలకస్యాస్యాప్తిచేతనాచేతనాత్మకసకలప్రపంచాధార కుక్షి
 మత్త్వాదితిభావః (౧) పూష్టా-సూర్యేణ కృతః ప్రకాశో-దీప్తిర్వికస
 నంచ యన్యతత్ । పుష్కరశబ్దార్థయోః పుష్కరశబ్దవాచ్యయోః
 కమలాకాశయోః యగళమపి యస్యా నాభేరపాదానాదజనిష్ట । నా
 భ్యాఆసీదన్తరిక్షమితి శ్రుతిః పద్మస్య నాభ్యుత్పత్తైః పురాణాదిప్రసి
 ద్ధత్వాత్పు (౨) బాహురేవ వన్నగస్తం । ఆత్మనః గ్రాసః గ్రసనం-
 భక్షణం ఉపరాగకాలేసూర్యమండలస్య రాహురూపసర్పగ్రస్తత్వం
 సమ్భవతీతి తజ్జన్యకౌపాదివ స్వయం గ్రసమానం । అక్లదం-కెయూ
 రమేవ ద్యుమణేః సూర్యస్య మణ్డలం కర్త । ఆత్మనస్సృప్య ధారణం
 వహనం తజ్జన్యముదా సంతాపేణైవ సూర్యమండలస్య భగవదాధార
 త్వాదితి భావః ॥

త్రుషారుపరిమాపరిగచ్ఛన్ । ఇత్యథాయ కిముచమ్మకమత్రేత్యూహితాం
 దధతమున్నతవాసామ్ ॥ ౩౨ ॥ మాధవో వహతిమామితిదృష్టై
 మన్తరేకిలదూషా శిరసిస్సే । మెరుణాస్థితవలెన విభాంతం చారుణా న
 వమణీమకుటేన ॥ ౩౩ ॥ ౫ ॥ అనంతరం నిరంతరానన్దభారతున్దిలాన్దః
 కరణా గీర్వాణాస్సాయంతనకువలయచ్ఛాయం రమాసహాయం భూ
 యోభూయః కృతప్రణామః పణాయాంచకురేవం॥౪॥ (౧) దమో
 త్తరాయం దహరామ్బుజే చిరాత్పరామృతస్తిప్రవణేన చేతసా । త
 మచ్యుతత్వామపిభాగ్యసంభూయాన్నిశామయామస్తుదృశోఽమయావ
 యమ్ ॥ ౩౪ ॥ (౨) ముఖంతవస్వీకురుతే విధానతో హుతాని యజ్ఞే
 శు హవీఃపిహోతృభిః । ఉషర్బుధాదేవతదుద్గతోవ్యతో హుతాశన
 త్వం జగృహే స్వకారణాత్ ॥ ౩౫ ॥ (౩) గుహాసు వాసః కురుషే

(౧) హేఅచ్యుత దమన-ఆన్తరెన్ద్రియనిగ్రహణఉత్తరాశ్చైస్థామన
 యః । దహరామ్బుజే-హృదస్థానవర్తిపుణ్డరీకేప్రవణేన-శాన్తైనచేతసా-
 మనసా యంత్యాంసరామృతస్తి-విచారయన్తి ధ్యాయంతితియావత్
 తమపితాదృశపరిశుద్ధమనోగ్రాహ్యమపిత్యాం భాగ్యసంభూయాత్ చిర
 కాలాన్జితసుకృతపుణ్యాత్ అమయా ఎతయా చర్తమయ్యా దృశా
 నిశామయామః-పశ్యామః । శమోఽదర్శనఇతి దర్శనార్థే మిత్తస్వని
 షేధానోపధాహోస్వః (౨) హేదేవ యజ్ఞేశు హోతృభిః కల్పీ
 క్తవిధినా హుతాని - అగ్నౌ ప్రక్షిప్తాని హవీఃపి ఆజ్య చరు పు
 రోడాశాదీని తవముఖం స్వీకురుతే - గృహ్వాతి । అతఃకారణాత్ త
 స్మాన్తుఖాదుద్గతఉద్భవఉచర్బుభోగ్నిరపి । ముఖాదింద్రీయాగ్నిశ్చైతి అ
 గ్నేర్భగవన్తుఖాదావిరాభవశ్చుతేః స్వస్య అగ్నేః కారణాజ్జనకాన్తు
 ఖాత్ హుతాశనత్వం యథోక్తవిధినాగ్నౌ ప్రక్షిప్తహవిర్గ్రాహ
 కత్వం జగృహే - స్వీదకార । కారణగుణఃకార్యే సజాగ్రీమవ్రీతి
 న్యాయాదితి భావః (౩) యోగిహృదయగుహావాసాన్నిత్యజ్ఞానని

నిరస్తరం జహాసి నిద్రాభ్యవహరయోఃకథామ్ | కృశానుమద్యపి వి
భాసినిశ్చలస్సరౌజనాభానుకరోషియోగినః || 31 || (౧) సువర్ణదీ
ప్తిస్సమనాభిరఞ్చితానిబద్ధకల్యాణగుణానపాయినీ | అనన్యవిన్యస్త
మనాజనార్దన త్వయి త్రయాయో దయితేవ రజ్యతే || 32 || అ
మోఘసంకల్పతయా త్వయా మదౌ సభార్యతామస్తే తవాపి దుర్ల
భమ్ | సహస్రకత్వాపి యతస్వసర్వథా నిజోపమానం నకదాపిలప్య
సే || 33 || జగత్ప్రభుస్త్వం క్విజరద్గజఃక్వవా క్వచక్రముగ్రింక్వ
చనకృకోధమః | చకన్ధతక్రర్తదర్శమచ్ఛుతం శ్రీతార్థమష్టున్మిథుశా
స్సగౌరవం || 34 || భవశ్రీమచ్ఛేది భవస్తనః ప్రభాన్వితావశీతం
ప్రతిభాతి తత్రనః - (౨) ప్రమాణమేతత్ప్రభవోహిమద్యుతిర్భజ
న్మికార్యాణిహికారణాన్గుణాన్ || ౪౦ || బలిప్రమాధిభవదీయనా
భితో బహువతు (3) ద్వేషిలపుష్కరాభిధే | తయోస్సవిత్త్రైము
పాశ్చితంబుధాః పితామహేనాపరమామనస్త్యహో || ౪౧ || నపుండ

త్యత్యస్తత్వాభ్యాం నిద్రాహరత్యాగాదుత్తరవేద్యగ్నిమశ్శ్య భానమా
నత్వాచ్చ త్వం తపశ్చరణార్థం గిరిగహ్వరవాసినఃనియమార్థం నిద్రా
హరత్యాగినః పశ్చోగ్నిమధ్యవర్తినో యోగినానుకరోషీతి భావః |
(౧) సువర్ణస్య - కనకస్య సుష్టు అక్షరాణాం చ దీప్తిర్యస్యాం సా
సుమనాభిః - పుష్పేర్విద్వద్భిశ్చ | అఞ్చితా - అలంకృతా - పూజి
తాః | నిబద్ధాః కల్యాణాః రమ్యాగుణాస్సౌందర్యసౌశీల్యాదయః స
త్యకామత్వసత్యసంకల్పత్వాదిభగవద్గుణాశ్చయస్యాంసా | అనపాయ
నీ-నిత్యా | అనన్యవిన్యస్తమనాః తదేకాయత్రచిత్తా | దయితేవ వల్ల
భాశ్రీరివ త్రయీ-వేదత్రయం | హేజనార్దన | త్వయి రజ్యతే, అను
రక్తాభవతీత్యర్థః (౨) ఎతస్మాస్తనః ప్రభవత్పుష్పద్యుత ఇత్యేతన్మీ
భవః | చస్త్రీమామనసోజాతఇతి శ్రుతేః | హిమద్యుతశ్శీతాంశుశ్చ
స్త్రీః (3) పుష్కరాభిధే - పుష్కరనామకే ద్వే అమృరమమృజం చ

రీ కాత్మతవైషవత్సుకస్సహస్రభానుస్సమభూత్పురాయతః । (౧) స్వ
 హేతుబన్ధత్వధియోచితం తతస్సరోరు హేష్వేన కరోత్యనుగ్రహం ॥
 (౨) వదారవిద్వాత్పృథివీమజీజనః పయోవిశేషం వ తయోరపశ్చినుం ।
 ఘాన్తిభూతం ఫణిశీర్షభూషణం పరం వ తద్భూషణమౌలిభూషణమ్ ॥
 ఎవం బుధైరభినుతో వరదో నిజాశ్చా భావం విధాయ (౩) విధినా
 విధినామలతాని । ఆస్వాదయన్నథహవీంషి విహానమధ్యే భాస్వాని
 వాదయగిరౌ భగవాన్ బధాసే ॥ ౪౪ ॥ ౫ ॥ తదాకీలమదావళశిఖరి
 శిఖరస్ఫురదుత్తరవేదిమధ్యాదమృత్థితమత్యచ్ఛతం దేవీప్యచానం వి
 మానమధ్యాసీనే, కనకసుభగమకుటభచితవలభిమపలశకలపటలరుచి
 రకీరణవిసరణమన్మణితనిర్మలసితహసితనదన (౪) వదనతులితతపనదు
 హీణ్యవిమలనలిలవలననిలయసురసరిదమలపరివహకలితాదయ వికచార
 విదై (౫) నిజపదాశ్రితయోశ్చంద్రసూర్యయోః కరయుగలైన పరిగృ
 హీతాభ్యాం శక్తచక్రాత్మకాభ్యాం చంద్రసూర్యాభ్యాం (౬) ము
 ద్భావితాద్భుతరసే, నిస్తులకౌస్తుభరత్నమధ్యప్రతిఫలితాం వక్షస్థల
 (౧) చక్షుస్సూర్యో అజాయతే శ్రుతేః నెత్రామ్బుజోత్పన్నస్సూర్యః
 స్వహేతురుత్పత్తికారణస్య చక్షుషః బంధుత్వధియా ఉపమానత్వ
 రూపసమృద్ధజ్ఞానై (౨) వద్భాస్యం ఘామిరితి శ్రుతేః పాదారవిం
 దోత్పన్నా ఘాః గక్లావ । తయోర్మధ్యే అపశ్చిమం పూర్వం పృథి
 వీరూపభూతం । ఫణిశీర్షభూషణం । ఆదిశేషశిరోభూషణం । పరం
 ద్వితీయం గక్లాజలరూపభూతం సః ఫణీ భూషణం యస్య తస్య శివ
 స్య మాశ్లేశ్శిరసః భూషణం । ఘాన్తి-వదన్తి శివస్య గక్లాధరత్వాది
 తిభావః (౩) విధినా-బ్రహ్మణా । విధినా-కల్పాక్తవిధానై (౪) ఎ
 తాదృశవదనై ముఖై న తులితం - సమీకృతం । తాదృశగక్లాప్రవా
 హోదితమరవిందం యేన తస్మిన్ (౫) నిజపదం-విష్ణుపదమౌకాశం (౬)
 ఉద్భావితఉత్పాదితః అద్భుతరసః । అహో శక్తచక్రాత్మకచంద్రసూ

స్థలక్ష్యమూర్తిమభిలక్ష్య శిలాయామబలాజననసామర్థ్యమస్య (౧) శ్రు
తచరమిదానీం సాక్షాత్కీర్తియతఇతి పెత్తావద్భిర్భృశం ప్రశస్య
మానె, దశసుయఫణసహస్రీపరిమండితపుండరిక నాశవ్యాళవత్ప్రీకా
యమాననాభీరూపగభీరకూపనిమగ్నలోచనపునరున్మజ్జనకృతయతనస
జ్జనసప్తర్శనకస్తభితవద్దస్థితే, కల్పాన్తరౌత్పాదయివ్యమాణస్య విరిం
చాన్తరస్య స్రక్త్యమాణప్రపంచాసలొకనార్థముదరం ప్రవేక్ష్యతఃస్ఫు
టావలొకనకృతే సజ్జీకృతాభిర్దివ్యప్రదీపపక్షిభిరివ మెఖలొకటా
వప్రత్యుప్తప్రతర్తనవరమ్పరాభిః ప్రకాశితాశాన్తరే, శరణవర
ణపరచేతనవగ్దాపవగ్దార్పణవిరుదాయమాన మంజుమంజీరశింజితరంజి
తనకలజనహృదయేన, (౨) పారావారస్య పశ్యత్పాదస్యచ పత్నిప్రదే
న ప్రణతసుబావహేన చరణవారిరుహేణ లొకలోచనలోలస్ఫుకవ
మ్మమాకర్షత (3) వారిధావినవనమాలాపరివృతే విధృతివివిధరత్నో
ర్నికేచ (౪) సుగ్రీవశ్చన శోభమానాంగదేహరిమండలమధ్యవర్తినిచ,
(౫) శ్రోత్రియశ్చన శ్రుత్యన్తావగాహీదృష్టాపాలితబ్రహ్మయజ్ఞేచ,

ర్యావస్తదపెక్షయాతీన తేజస్వినావితీ ఆకాశస్థవః ద్రీసూర్యయోగా
శ్చర్యరసః యేన తస్మిన్ (౧) శ్రుతచరం । పూర్వశ్రుతం । భూతపూ
ర్వచరడితచరత్ప్రీత్యయః (౨) పారావారస్య-సముద్రస్య । పశ్య
త్పాదస్య గౌతమస్యచ । గణ్ధాహల్యారూపభార్యాప్రదేన (3) వ
నమాలయా-వృక్షపక్ష్యా-వైజయన్త్యచ । విధృతాః రత్నాని డోర్త
యన్తరక్లాశ్చ । రత్నోర్ధికాః-నానామాణిక్యఖచితాంగుళీయకానిచ
యేన తస్మిన్ (౪) శోభమానః-ప్రకాశమానోక్తదాఖ్యపుత్రః శోభ
మానమగ్గదం-కేయూరంచ యస్య తస్మిన్ । హరీశాం-కపీనాం మణ్డ
లస్య-సమూహస్య-సూర్యమండలస్యచ (౫) వెదాన్తావగాహీజ్ఞానై-క
ర్ణాన్తాయతలాచనైచ । పాలితః-బ్రహ్మయజ్ఞః-స్త్రీనం చిన వేదాప్యరూ
పః । చతుర్ముఖయాగచ్ఛ॥

(౧) కాలమేఘునివ కల్లోలినీవల్లభాద్వహీతకమలై సత్త్వరసస్యాభిస్పృథి
సమ్పాదకేచ, (౨) సహాగ్యానవివపుష్పవదత్తే మంజులః మాలచ్ఛా
యేచ, (౩) భానావివ గిరిశమాలిధృతపాదై లూకెచ్ఛసదృశః శావహః
వాం తేజసామాస్పదేచ, (౪) మద్దారాతిగర్వహరదానకారిణ్యవ్యమ
ద్దారాతిగర్వహరదానకారిణి, (౫) పజ్జ-జనాభాశ్చాతికలనా ప్రకటి

(౧) కల్లోలినీవల్లభాత్సరిస్పృతేస్సముద్రాత్ గృహీతం కమలం జ
లం కసులా శ్రీశ్చ యేన తస్మిన్ సత్త్వరం - చురతం సస్యానాం ।
సత్త్వై - సత్త్వగుణై - రసస్యాభిలాషస్యచ (౨) పుష్పాణ్యస్యసనీతి
పుష్పనాః అక్షః విభీతకవృక్షా యస్మిన్ పుష్పవంతై చంద్ర
సూర్యా అత్తే-నత్రే యస్యచ । స్రాక్షక్రిత్యగర్హణీధరశిఖరస్థితపుష్పన
ంతాభ్యామిశ్యాశ్చగృమంజగ్యాం । రవిశశినౌ పుష్పవంతాభ్యావిశ్యమర
మాలాయాంచాదస్తప్రయోగాత్ క్రమోదితాభ్యామిన పుష్పవ
ద్భ్యామిశ్యాది శాస్త్రప్రయోగాచ్ఛాకారాంతత్వం తాంతత్వంచ । మ
జ్జుః రమ్యా లజానాం మాలా యస్యాం పా ఛాయా-అనాతపః య
స్మిన్నితి । సమాలస్యయం శామాలీమంజుః శామాలీఛాయా శాన్తిగ్య
స్యేతిచ విగ్రహః । మంజులతమాలచ్ఛాయచేతి పాఠే మంజుః తమా
లానా తమాలస్యేనచ ఛాయా యస్మిన్నితి విగ్రహః (౩) గిరిశానాం
పర్వతశ్రేష్ఠానాం మాలిభిః శిఖరైః ధృతాః పాదాః కిరణాయస్య ।
గిరిశస్య-శివస్య మాలినా-శిరసా ధృతః పాగర్చరణో యస్యేతిచ । అ
సన్తి అసత్కల్పవి ఋత్యేణి నక్షత్రాణ్యస్మిన్ ॥ నాస్తి సదృశం-స
దృశం యస్య తస్యచ భావస్తత్తాతద్వహానాం తేజసాం దీప్తీనామా
స్పదే-అశయ (౪) మద్దారస్య-కల్పపాదపస్య అతిగర్వః - అహమేవ స
ర్వం దాసృమీత్యహంకారః తస్యహరమితి కర్తణి శేషే వత్స్యనైసవి
గ్రహః అదృశం దానం వితరణం కరోతీతతాదృశేషితద్భిన్నై ఇతివి
రొధః । అమద్దానాం-అధికానాం అరాతీనాం-శత్రూణాం గర్వహ
రం-మదనాశకం దానం-ఖండనం కరోతీతపరిహారః (౫) పజ్జ-జనా

తప్తకర్తృస్యపజు-జనాభాఖ్యాః కలనాప్తకటితప్తకర్తే, (౧) గజేశో
పాసితేవ్యగజేశోపాసితే, (౨) మణివికాసమాదధానెపి నమతివికా
సమాదధానే, (౩) సారరూపానీతశుభాగమేపి విసారరూపానీతశు
భాగమే, (౪) అమరసాత్కృతవిభవేపి నామరసాత్కృతవిభవే పర
దే పరదేవతేయముదితేతి సంజాతసిద్ధయేన దృష్టిరహ్లావపి నిభృతం
నిదధానెన కుశేశయాసనెన భక్తిపరవశేన ముముక్షురుదే దిదిహే
జహసే కింపికిమపి జగదేనన్యతేపురతోవన్యతేపరితప్తక్రమేభ్రమే
గాతుమారెభే పరిరెభే జిహ్మదధేపస్పృశేచుకుశిరేమే పునఃపున
ర్నమే తతత్తతశ్చేరే సహర్షం పుష్టవే దుదుగ్ధే తుష్టవేచైవమ్ ||ప||
(౫) జితంతే మురారేచిదానన్దమూర్తే జితంతే విభూతప్తపన్నాభి

భా యస్య సంపజు-కజనాభః | అచ్చ్యస్యన్వపూర్వాశ్చానలోమన్
ఇతి సూత్రే అజితయోగవిభాగాద్భవమవీహావపి క్వచిదన్యనాపాం
తః | సర్వశ్యాఖ్యానామ శిష్యాతికలనయా సన్మద్భేన ప్రకటితః పశ్చి
కర్ణో యస్య తస్మిన్నపి తస్మిన్నై ఇతి విరూఢః | అపంకజనానాం- పాప
రహితానాం ఆభా-తేజః ఖ్యాతిః ప్రసిద్ధిః తయోః కలనయా - కృ
త్యాప్తకటితపశ్చికర్తృఇతి పరిహారః (౧) గజేశేన-గజరాజేన | అగ
జా-పార్వతీ తదీశేన-శివేన (౨) మలేః-బుద్ధేః వికాసం స్ఫూర్తిం | న
మతి-ప్రణమే భక్తజనే వికాసం-శ్రేయోభ్యుదయం (౩) సారరూ
పేణ-ప్రశస్తృలెన | ప్రశంసాయాం రూపప్రత్యయః | ఆనీతః-
భువం ప్రాప్తీతశుభః | అగమః పారిజాతాయేనతస్త్రి | విసారస్య-మ
త్స్యస్య రూపేణ-మూర్త్యాఆనీతాః-ప్రత్యాహృతాఅగమాఃవెగాయే
నతస్త్రి (౪) అమరాణామధీనం అమరసాత్ విభాషాసాతికార్తృ
ఇతి సాతిప్రత్యయాన్తమవ్యయం తథాకృతౌ విభవౌ యేన తస్త్రి
నామరసాత్-స్వనామసజ్జీర్తనహర్షాత్ కృతవిభవేచ (౫) హేము
రారే తెజితం జయః అస్త్రితశేషః ||నమఃసకేభావైక్తః

లారై । జితంతే పయస్సగరక్ష్యరకీరైజితంతేతమాలస్ఫురద్దీప్తిపూరై॥
 ఇనానీం భాగ్యం నవపరిణతమిదానీం సునివసం । గ్రహోస్సర్వేప్యేకా
 దశపదమిదానీముపగతాః । నిదానీమాతస్త్యం నిఖిలభువనానద్దజననై
 యదానీతోస్యేవం వరదపదమత్స్యారిహమయా ॥ ౪౬ ॥ క్షమస్తేవ
 లోకాన్నిరస్తామదీయస్తమస్తేజసాతే రమేశవృందస్తమ్ । సమస్తేనక
 శ్చిత్సగుప్తికృతుంగౌ నమస్తై సమస్తేశమస్తేనకుగ్ధాం ॥ ౪౭ ॥ పశ
 యతి హృదయం మే వర్షతి శ్రీశచార్ద్రం జవయతి పరిశుద్ధిం జాయతే
 మృగభాయ । దమయతి పరితాపం దేవనిర్వాన్తి పాపం దరమపి విధు
 నీతే దర్శనం తావకీనమ్ ॥ ౪౮ ॥ అలిక్ష్మానితవాహమృగమథవా చుం
 బాని పాదామృశం చ్యజిప్రాణి ముఖారవిద్దమపి వాగృష్ణాని హస్తా
 మ్బుజమ్ । యదాప్తవామరముద్వహాని పురతో నృత్యాని గాయానివా
 పూజామారచయానివా వరద తే ధూయో నమస్సానివా ॥ ౪౯ ॥
 పాదామ్బోరుహదేవిరూపితతయా నాభీసరస్యాదరాత్నాత్వా వ
 త్తడపెత్య తగ్గతజగన్తాత్రాచరం లాలరమ్ । సలీయాథముఖేవపాసు
 రభిరై సన్వాద్యసద్వాసనాం నృత్యం ప్రారభతే గజాచలపతే చి
 త్తం కిరీటే తవ ॥ ౫౦ ॥ రజోవిదూరే బలనిత్యసూర్యా లోకప్రక
 ర్నావిరతప్రసాదే । ఆలమ్యతాం దృష్టిరసావజసగ్ం లాలమృతాంత్య
 ద్వదనారవిందే ॥ ౫౧ ॥ లోవగ్యభూపాలకరాజధానీం మనస్తరక్త
 స్య మమాభిధానీం । మూర్తిం తవోదన్వదపత్యజానే మోహోనలస్రా
 వృషమేవ జానె ॥ ౫౨ ॥ రాజీవోన్నటిలాపనే తవ పదే రతౌసుద
 త్సానిమా బాహూ గాహుమగాపహారచతురా బాహోన్తరం
 సాన్దిరమ్ । ఓష్ఠం లీళనపారసం సరసిజచ్ఛాయాజుషీ చతుషీ వందే
 సున్దరసింధురాచలపతే వక్త్రించ మిత్రం విధాః ॥ ౫౩ ॥ (౧) సిం
 ధురావనిధగాధినాథ తే సింధురాజతనయోజ్జ్వలా తనుః । బంధురా

(౧) హేసింధురావనిధగాధినాథ-గజాచలపతే|సింధురాజతనయానము

ద్భృతతటిష్ఠనచ్చటాబంధురాశయముపైతి మామకమ్ ॥ ౫౪ ॥ భ్రీ
 మోవా స్వప్నావా పరిణతిమతిభక్తిరథవా స్పృహణాం సోతోవా
 స్తరణపరిణామోయమథవా । నసాక్షాత్కారస్తే నరకమథనైవం మ
 మ భవేత్క్వమందానందోహం క్వ వరద భవద్దర్శనమఖం ॥ ౫౫ ॥ ని
 దిధ్యాసంతి త్వాం నియమితమృషీకాశ్చమథనాస్తరీతుం సంసారం క
 తిచనతపస్సాహససహః । నిరస్తాన్యోపాయా నియతమనుతిష్ఠన్తి కతిచి
 త్ప్రపత్తిం (౧) పంచాక్షాం ప్రకృతిపురుషేశస్థితివిదః ॥ ౫౬ ॥ (౨)
 యద్వాతఃపరితోహరిత్సు భగవన్నైకాంతస్సన్దతేయచ్ఛేద్యైవరుణా
 శయోస్సముదితో వీతశ్చ చంద్రారుణౌ । యద్భవాష్టడపప్రయాన్తి
 వికృతీర్యచ్చప్రతీచాక్షణస్తత్త్విగడసమన్వయం వ్రజతి తత్సర్వం త
 ద్వికన్యా శ్రీః తయా ఉజ్జ్వలప్రకాశమానా । అతేవ బంధురా-
 సాంద్రా అద్భుతా తటిష్ఠిన్యత్ యస్యాం పా తాదృశఘనచ్చటా
 యాః-మేఘసమూహస్య బంధుః-సద్భవీ తే తనుః మామకమాశయ
 ముపైతి (౧) పంచాక్షాం-అక్షపఞ్చకయక్తాః । ఆనుకూల్యస్య సజ్జల్పః
 ప్రాతీకూల్యస్య వర్జనం । రక్షివ్యతీతి విశ్వాసాగోష్ఠ్యత్వవరణం తథా
 ఆత్మనితైపకార్పణ్యే షడ్విధా శరణాగతిరిత్యుక్తరీత్యా షడ్విధత్వేపి
 ఆత్మనితైవస్త్రేవ ప్రాధాన్యవివక్షాయామితరాణి పంచైవాక్షాన్వీర్యభి
 ప్రాయోజేయముక్తేః । ప్రపత్తిం శరణవరణరూపాం శరణాగతిం (౨)
 యద్వాతఇత్యాదినా భీమాస్తాద్వాతః పవతఇత్యాది శ్రుత్యర్థోవివృ
 తః । సముదితః సముద్భావం పరాదిన్ గతావిత్యస్తాల్లటి ప్రథమపు
 రువద్వివచనం । ఉత్పద్యేతే ఇత్యర్థః । ఏవం వీతఇత్యపి విపూర్వకేణ
 తోర్లటిప్రథమపురువద్వివచనాంతం । లీయేతే ఇత్యర్థః । భావాః సదా
 ధ్మాః అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే అపక్షియతే నశ్యతీత్యుక్తాష్ట
 ష్వికృతీః-వికారాన్ ప్రయాన్తి । ప్రతీచాం జీవానాం । సిద్ధిః-దేహః

వై వెచ్చయా ॥ ౫౬ ॥ (౧) విశ్వస్థితుదయభిదావిధాయక శ్వాద్విద్య
 ద్భ్యో నిరవధిసౌఖ్యదాయక త్వాత్ । బ్రహ్మ త్వాం వరగవరం బ్రహ్మ
 మి సత్యం నాశీకొదితఇతి నామహిశ్రుతం మే ॥ ౫౮ ॥ (౨) సనా
 మరూపాణ్యఖిలాన్యపి స్వయం పురా భవాన్వ్యాకృతవానితిశ్రుతం ।
 కథం ప్రకృత్యన్వయమేవ లుమ్పతా విధీయతే ప్రత్యయసంహతి స్త్వ
 యా ॥ ౫౯ ॥ (౩) భవంతమంతస్థితమస్సుటం హరే తమోభిః శ్చోరమి

(౧) హేమద జగత్సృష్టిస్థితిలయకారక త్వాత్ జ్ఞానిభ్యోఽనవధికని
 త్యానద్దహపమోక్షసఖప్రదత్వాచ్చ త్వాం వరం బ్రహ్మ బ్రహ్మమి ।
 ఏతద్వచనం సత్యమ్ । తత్సమర్థయతి । నాశీకేత్యాదినా । అశీకం -
 మిధ్యానభవతీతి శాశీకం సత్యం ఉచితం వచనం యస్యసః । నాశీకా
 త్కమలాదుదితఉత్పన్నఇతిచ పుష్పత్యా నాశీకొదితఇతి మేనామ
 శ్రుతం ప్రసిద్ధంహి (౨) సభవాః అఖిలాని సర్వాణ్యపి నామ్నాం
 ప్రాప్తిపదికానాం రూపాణి స్వరూపాణి స్వయం వ్యాకృతవాః । ప
 కృతిప్రత్యయాదిబాధనద్వారా వివిచ్య నిష్పాదితవానితిశ్రుతం । ప
 త్యయోత్పత్తైరవధిరపాదానం ప్రకృతేః । తస్యో అన్వయం సమ్బంధ
 మేవ లుమ్పతా నాశయతా త్వయా । ప్రత్యయానాం ప్రకృత్యుత్త
 రం జాయమానానాం సంహతిః సజ్ఞాతః కథం విధీయతే ఇతి అసక్త
 తమిదమిత్యాక్షేపః । అఖిలాన్యపి నామరూపాభ్యాం సహితాని స
 నామరూపాణి వ్యాకృతవాః-నిర్దితవాః । ప్రకృతేః- త్రిగుణాత్మక
 మూలప్రకృతేః ప్రధానస్య అన్వయం సమ్బంధం లుమ్పతేత్యనెన
 స్వాశ్రితానాం జన్తజరామరణాదికం నాశయతీతి భావః (౩) హేళా
 శవారే రాత్రౌ గృహాంతఃప్రవిష్టం చారం తమోభిః దీపాదిప్రకా
 శనెనాన్తకారనివర్తకా జనాభవ హృదయాన్తః ప్రవిశ్యేష్ఠితం అస్సుటం
 గూఢం త్వాం తమోభిః అజ్ఞానాన్తకారనివర్తకాజ్ఞానినః గృహ్లాతే ।
 ఉధాపిత్వం దోగసత్ పశ్యతాం తేదాం చిరకాలాల్లాః అగ్ధానాం

పశ్యంత్యే । తథాపి తేహం త్వమచస్తపశ్యతాం చిరార్జితాగ్రహ
యన్ హరస్యహో ॥ ౬౦ ॥ (౧) ఉపాస్మ్యతే దక్షిణీక్షణం భవాన
సి స్వకీయం సరికమమానసః । ఇతిశ్రుతిస్సమ్మితమశ్వయి స్థితిం
బజస్త్యహో ప్రత్యులలాచినాని నః ॥ ౬౧ ॥ (౨) వశతయా సత్తర
వారిధారయా స్థితం పదే శ్యామలయా కరెవతే సురస్యపూర్వ
తునాశనస్థిరస్యపప్రదన్యాత్వసురస్య తాదృశః ॥ ౬౨ ॥ (౩) శరణ
వరణవిద్యాలమ్మనం సాక్షికానాం చరణనలినయ్యం చక్రహస్తశ్చ
దీయమ్ । జననమరణోగక్షుత్పిపాసాజరాది స్వసనహరణహేతో
ద్రవ్యాణాం సజ్చయాన్ సమూహాన్ హరసి అహో ఆశ్చర్యం ప
శ్యతోహరత్వమితి । చిరార్జితా యో అనర్థా అజ్ఞానమహా దైదయస్త
త్సమూహాన్ పరిహరసీతి వాస్తవాద్ధః (౧) హేవరచ త్వం స్వకీయం
దక్షిణమీక్షణం సూర్యాత్మకం చంద్రసూర్యయోర్బంధసన్నైతత్త్వప్ర
సిద్ధేః । పరకీయం అక్షివిద్యోపాసకసమ్బద్ధిదక్షిణం నైత్రం । య
షాక్షణి పురుషో దృశ్యత ఇత్యాదిశ్రుత్యా దక్షిణాక్షిస్థభగవదుపాసనా
విధానాత్ । ఈక్షణం ఆవసన్ తత్ర వసన్నుపాస్యతే భవాన్ ఉ
పాస్యధ్యాజ్వనఇతిసూత్రేణాధారస్య కర్తవ్యత్వవ్యతీయా । ఇతి శ్రుతి
రస్తి సమ్మతితుప్రత్యుతవైపరీత్యేన నఃలాచనాని శ్వయిస్థితింబజస్తీ
త్యేతిదహో ఆశ్చర్యం (౨) వశతయా-శుభ్రయా సత్తరయా-శైష్ఠ
యా వారిధారయా-గంగాప్రవాహణ తే పదే శ్యామలయా - నీల
యా సతస్తరవారః శిష్టస్య ధారయా తీక్ష్ణాగ్రభాగేనవ తే కరె స్థి
తం । పూర్వాప్రధమిర్దిష్ట గంగాధారా క్రతునాశనః దక్షిణధ్వర
ధ్వంసినసురస్య శివస్య మూర్ధ్నిఅపస్త్రత్ పపాతి । అన్యాశు శిష్ట
ధారాశు తాదృశః యాగమానుకస్య ఆసురస్య-దైత్యస్య శిరస్యప
స్త్రత్ (౩) హేవిశ్వసేతో జగద్ధారక । చక్రహస్తచక్రగణే ।
రణస్య రక్షకస్య వరణం త్వమేవ చేరణం భవేత్ సద్ధినియస్యా

ర్విశ్వసేతో ప్రపద్యే ॥ ౬౩ ॥ ౫ ॥ ఎవం స్తతనపూర్వకమగ్రతఃప్ర
 ణిపాతవిధాతారం విధాతారం కరుణాపరిణాహగురుణా కటాక్షపూ
 గేణ స్పృహయన్తుకున్దః పరమానందకన్దలితమన్దహాసస్సాదరమేవముదీర
 యామాస ॥ ప ॥ ఉత్తిష్ఠవత్సకమలాసనతావక్తీనైరారాధనైరహమి
 హశీస్థి భృశం ప్రసన్నిః కల్యాణమస్తుననుకాంక్షితమస్తియతైతత్త్వం
 వృణీన్వతరసాప్రతిపాదయామి ॥ ౬౪ ॥ ౫ ॥ ఎవం భగవతా సాద
 రముక్తః పితామహాకృతాంజలిస్సవినయమేవం వ్యజ్ఞపత్ ॥ ప ॥ న
 జాతు శ్రీజానెనరకితసురస్థానవిభవాద్భవత్సాక్షాత్కారాత్ఫలమపర
 మాకాంక్షతి మనః । నిదామాదిత్యాంశుఃకరవిషణ్ణం కువలయం ని
 శాకాంతాలోకాద్వదకిమితరస్తే స్పృహయతే ॥ ౬౫ ॥ ౫ ॥ యచిచ
 భగవన్స్తయిభవతోభవతిభూయాననుగ్రహస్తదాతు ॥ ప ॥ ననువరద
 నమస్తే నాగైలస్యమస్తే కురు కుశలనిదానం సంతతం సన్నిధానం ।
 పరమపదఇన త్వం భక్తదృక్పారణాత్త్వాప్రకటయ నిరపాయాంప్రా
 జ్య సామాజ్యలక్ష్మీమ్ ॥ ౬౬ ॥ ౫ ॥ ఇదంతు పైతామహమభ్యర్థన
 మభ్యుపగమ్య సమ్యగేవం భగవానవాదీత్ ॥ ప ॥ భువనానిపాతును
 వనావపి స్వయం కలభావలెత్రమలభావలోకనః । నివసాని సర్వది
 వసానిసేంద్రియరదోహముగ్రతరదోషశోషకః ॥ ౬౭ ॥ ఇమాముక్తిం
 రమాభర్తుర్నిశమ్య తదనుజ్ఞయా । క్రతో వతుర్ముఖశ్చైవం కర్తవ్యం
 నిరవర్తయత్ ॥ ౬౮ ॥ తదానీంతు ॥ జాగ్రతోమధురిపారథాగ్ర
 తో నాభిభూస్సదసి (౧) దుర్జనాభిభూః । ఋక్సిజాం బతగణాయ (౨)
 దక్షిణామత్రరామపి దదాపుదారధీః ॥ ౬౯ ॥ అధాశ్వమేధావభ్య
 తస్యాః ప్రవత్తివిద్యాయా ఆలమృనం ఆశ్రయం పాదామ్బుజయుగం
 జననాదిపరిహారహేతోఃకారణేన । నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే స
 ర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి వక్త్రీ (౧) దుర్జనానభిభవతి తద
 సురొత్తితి దుర్జనాభిభూః (౨) దక్షిణాం దిశం ఉత్తరాం దిశ

ధాయవేదాస్సహమయం వారి దధానమచ్చమ్ | ధన్యస్యమన్యగ్రీ
 నమావృతోగాత్థ్యగ్రగణ్యస్య సరోగభీరమ్ || ౭౦ || పృష్టాసమమ
 మత్తైశ్చ సిష్టాసతిచతుర్నభ | ఆగ్రాత్రిపథగావేగాదనన్తసరసిం త
 దా || ౭౧ || (౧) అగ్రాహియస్యచరణాదనఘన యేన సాహిన్వ
 యం కిమురమారమణం తనిష్టమ్ | తం చెష్టవన్తమవలొకయితుం వి
 రించం తత్రాహిరాజసరసిం ద్యువదీజగాహే || ౭౨ || తతశ్చ || (౨)
 విధుపాదానుషంగణ విశుద్ధిమతికన్వక | నదీం పామనసిం విభిన్నా
 గతాజనరొబభౌ || ౭౩ || తదాతు || (౩) హంసవాహముపాసినాహం
 సాస్సరసి నిస్పృహః | తేహిపద్మిన్యపస్పర్శాద్దధుశ్శుద్ధిం వరామహా ||

మపీతి | ఉత్తరాం - శ్రేష్ఠాం దక్షిణామపి దేయద్రవ్యమపీతిచార్థః
 (౧) యన్య విష్టాః | యేన చతుర్నభేన | ఇష్టం-యాగోద్దిష్టం భగవం
 తం-యాగం కృతవన్తం తంచ బ్రహ్మాణంచ (౨) విభోశ్చంద్రీన్య వి
 ష్టోశ్చ పాదః కిరణశ్చరణశ్చతదనుషంగణ సమృంధేన విశుద్ధిరస్యాస్తీ
 తి విశుద్ధిమత్ తస్మిన్ స్వక-స్వీయేక జలె సామనసిం-సుమనస్సమ్మ
 న్ధిసిం నదీం-గణ్డాం విభ్రత్ నాగరాజసరః-అనన్తసరః బభౌ-చకాశే
 (౩) హంసవాహం-బ్రహ్మాణం ఉపాసినా-ఉపాశ్రితా యే హంసామ
 రాళాస్సరసి నిస్పృహః ప్రవేశానిచ్చవోభవత్ | తేహిపద్మినినాం
 కమలలతానాముపస్పర్శాత్పమ్మరాత్ పరాముతకృష్టాం శుద్ధిం ద
 ధుః | అహో ఇశ్యాశ్చర్యే | మరాళానాం సాక్షాత్పరః ప్రవేశాథా
 వేపి తదుత్పన్నకమలలతాసమృద్ధమాత్రేణ వరా శుద్ధిః ప్రాప్తా | కి
 ముత సాక్షాత్పరః ప్రవిశ్య స్నానే ఇతి సరోమాహాత్త్యమాశ్చర్యక
 రమితిభావః | అత్ర హంసపద్మిన్యాదిశబ్దమహిమ్నా హంసస్సూర్యః
 వాహః ధారకౌ యస్యతం పరమాత్మానం-సూర్యమణ్డలాన్తర్వర్తినం
 ఉపాసినాధ్యాయన్తః హంసాః యతివిశేషాః యే నిస్పృహః ఇచ్ఛా
 రహితా ఆసత్ | తేహిపద్మిన్యపస్పర్శాత్ పద్మినిజాతిస్త్రీనన్గంప్రా

అథచ ॥ ధ్యాత్వా దేవమిభాదిగ్రీవాపరసికం స్నాత్వాపరస్మైరగేభూ
త్వాపద్మభవః ప్రసన్నచందనా ధూత్వా శకుశ్చాంతమ్ । కృత్వానా
కసదాం తదా బహుమః ॥ కత్వా ద్విజేభ్యో ధనం స్వస్థానం ప్రతి
మానపూర్వమభిలాఙ్ ప్రస్థాపయాచూప భా ॥ ౭౫ ॥ *****

ఇతి శ్రీ వెంకటాచార్యయజ్ఞచిరచితే వరదాభ్యుదయే

చమ్పూప్రబంధే తృతీయోపిలాసః

శ్రీమతే వరద గాజాయనమః

————— శ్రీవ తు ర్థ వి లా స : శ్రీ —————

ప్రస్థాప్య నాకమమరాఙ్ సమగాశవాఢో నాగాద్రీమూర్ధ్నివ
రదం శరదమ్బుజాత్మమ్ । భక్త్యానశఃపరమయా రమయాసమేతం సే
వావిరత్యసహాయామహాయాంబఘావ ॥ ౧ ॥ X ॥ అకృతయుగాంతం
ద్విత్యైరుపచారైరారాధయంతనూనద్దతుద్దిలస్సాంతం శారదాకాంతం
రదో నిజగాద ॥ ప ॥ ప్రసన్నోష్ఠి ప్రజానాథ మృణీష్వ వరమీషి
తమ్ । లబ్ధ్వా వరం ప్రతిష్ఠస్వ లోకం స్వకమనాకులః ॥ ౨ ॥ X ॥
ఏవమాదిశంతం దేవదేవం తమాదరాతీశయేన రాజీవజన్తా శ్రుతిసం
ప్త్యైరాననైశ్శ్రుతిమధురమిదముదైరయత్ ॥ ప ॥ (౧) నాథ తే నాథ
తే నాథ తేనాథ తే దర్శనాద్దర్శనాద్దర్శనాద్దర్శనాత్ । నాపరంనాప
రంనాపరంనాపరం ప్రార్థయేప్రార్థయేప్రార్థయేప్రార్థయే ॥ ౩ ॥
మురారేమురారేమురారేమురారే తవాహంతవాహంతవాహంతవా
హమ్ । సమీపే సమీపే సమీపే సమీపే వసేయం వసేయం వసే

ప్రార్థయే । లృబ్ధ్వాపే పశ్చిమీ సరసి అనంతసరసి పరాం శుద్ధిం దధుః ।
అహో ఆశ్చర్యమ్ । వరవాత్తోపాసకానాం నిస్పృహణాం యతిశ్రే
ష్ఠానామపికదాచిత్పద్ధినిజాతః (స్త్రీ) నంగేన పాతిత్యప్రాప్తావపి అనంత
సరస్సన్ననమహిమా సరా శుద్ధర్భుతీరి ఎతిర్వరీమాహాక్షయశ్చ
ర్యకరమిత్థపి ప్రతీయతే (౧) హేనాథ తెదర్శనాదపరః చిన్నం నరా

యంనసెయమ్ ॥ ౪ ॥ ఏతాం మైతావహీముక్తిం ముక్తిదాతా సమ
 స్యతే । దామోదరస్సమాకర్ణ్య సామోదమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ (౧)
 మత్స్యః క్రమతేనతేషు మహతా మోహేనదైశ్శశ్వతీం మర్యా
 దామతిలక్ష్మ్యమప్సిరచికాం కైలార్యమానర్యతే । రయోయాం విష
 యస్య యే నియమితారాజ్ఞావిశ్రయేవ తాం సస్తుష్టేనభవన్తి తస్య
 చరిణౌ (౨) సంవాహయన్తాపితే ॥ ౬ ॥ ౫ ॥ తతశ్చ మయా సత్యా
 ధికారే స్థాపితస్య భవతో మదన్తికవనావతిష్ఠాసా సామృతం నరౌ
 చతే మహ్యమ్ ॥ ఆతస్సత్యలూకమధిగత్య మామనుష్ఠరన్నైవ మయా
 నియోజితే రక్షితుమర్హసి । మద్వియోగతశ్చ తవ మాభూద్విషాదః ।
 యతః ॥ ౭ ॥ (౩) గతసర్వశంకే గతసర్వశంకే చిత్తై భవాద్యకృషియా
 మమత్తై । విధేనదా సన్నిదధేయకేభధరే స్థిరేవా నగరే మదీయే ॥
 ఇదంచావధేయమ్ ॥ అర్చామాద్యయగై మహత్సమకృధాహ స్తీద్వితి
 యే యుగై జీవో ద్వాపరక కతో భుజగరాడిత్యర్చకానిశ్చితాః ।
 చైత్రే మాసి పరం పితామహచతుర్దశ్యామిహాగత్య మాం రాకా
 యాం ప్రతివత్సరం బహుతరాన్వారాః సమారాధయ ॥ ౮ ॥ ఇతి
 వచనముదారం వారణిక్ష్వాభృదిన్దోనుహి శిరసి దధానస్సర్గకారీ ప్ర
 ర్థయేఇతి చతుర్భిర్ముఖైరపి మిళితావతుర్వారముక్తిరాదరాతిశయా
 త్ ఏనముత్తరత్రాపి (౧) తేషు విషయే మత్ప్రీతిః నక్రమతే ప్రతి
 బద్ధ్యతఇత్యర్థః । వృత్తిసగతాయనెషు క్రమః ఇతి సూత్రేణ ఆప్రతి
 బద్ధరూపవృత్తావాత్సనెపదవిధానాత్ । తత్ర నభూయోగేన తదభా
 వప్రతీత్యా ప్రతిబద్ధేపర్యవసానాత్ (౨) సంవాహయన్తాపి పాదమ
 ర్దనం కుర్వన్తాపి । సంవాహనం మర్దనంస్యాదిత్యమరః (౩) హేవిశ్శభి
 ద్యతే హృదయగ్రద్ధిశ్చద్యవైసర్వసంశయాః । క్షీయన్తేచాన్యకర్తాణి
 తస్మై దృష్టే పరావరే ఇతి శ్రుతేశకళజగరహితే గతసకలసందేహ
 మదమాత్సర్యాదిదోషరహితే తావదృశబ్రహ్మవిదాం హృదయే హ

౫౨ వరదాభ్యుదయే ౪ విలాసే యాగానైస్వయం ప్రార్థనమ్

జానామ్ । విహితబహునమస్యోవీతరాగైశ్చ సాకం వ్యపగతభయశో
కం వ్యాసశే సత్యలోకం ॥ ౯ ॥ (౧) మరాళయానాం వరదం సమా
శ్రితా మరాలయానోకహమేవ చింతయత్ । సభారతీనాయకఉజ్జగా
మసత్సభారతీనాదరతోమునీనసత్ ॥ ౧౦ ॥ తత్రాపి ॥ ౫ ॥ అథ సత్య
ప్రతాత్సత్యలోకం గతవతి పితామహే మహేంద్రైః చైవతైర్యోవ
తైర్విద్యాధరాదిభిశ్చ సాకం నాకం ప్రతీష్ఠమానే వసిష్ఠప్రముఖేషు
విష్టరశ్రవః ప్రణామహర్షిషు మహర్షిషు స్వం స్వమాశ్రయపద
మాశ్రితేషు ప్రసిద్ధేషు చ పార్థివేషు నిజనగరీముపగతేషు అన్యేషు
చ ధన్యేషు రాజన్యేషు స్వస్వాగారివిగాహిషు దివ్యావిశేషశేష
శనసుపద్మాదయస్సూర్యగ్రగణాః (౨) కర్యహార్యవర్యధుర్యహ
ర్యంఘ్రికైంకర్యమర్యాదానుగుణసపర్యావర్యాపర్యాప్తాశ్చర్యప్రా
చుర్యనిర్యాపితసకలకాలాః కర్తవ్యశ్యాద్యశ్యాస్తత ఇతిః కాంచ్యాం స
జ్ఞేరుః । కాలక్రమేణ కాంచీనగరీ కాననీబహువ । యుక్తంచైతత్

స్తిగిరావివ శాశ్వతే మదీయే వైకుణ్ఠాఖ్యదివ్యనగరేఇవచ సర్వదా స
న్నిహితోభవామీత్యర్థః (౧) మరాళయానాం-హంసవాహనః । రాజ
హంసస్తుభల్లాక్షో మరాళో వాటరాటకఇతి భాసకరః । భారతీనా
యకః-వానీపతిః । సః-బ్రహ్మ । సమాశ్రితానాం స్వభక్తానాంత
మరాలయానోకహం-కల్పవృక్షం వరదమేవ చింతయత్సత్ । సతాం
సజ్జనానాం సభాయా-సంఘే రతిరిచ్ఛా యేహం తాన్ మునీన్ ఆద
రతః విశ్వాసాత్ అవగ-రక్షగనా ఉజ్జగామప్రతాప్తే (౨) కర్యహా
ర్యనర్యన్య-హస్త్యాఖ్యగిరి శ్రేష్ఠస్య ధుర్వో-ధురీణో యోహరిస్తదఘ్రి
కైజగద్యైతచ్చరణదాస్య మర్యాదాయానియమస్య అనుగుణ-అను
రూపాయా సపర్యా పూజాతస్యాశ్చర్యానామాచరణే పర్యాప్తం
యదాశ్చర్యప్రాచుర్యం విస్తయాధిక్యం తేన నిర్యాపితః ఆతివాహి
తః సకలః కాలస్సమయో యైవై । కర్తవ్యైకర్తాధీవైర్భుజైః ॥

॥ ప ॥ పేగవత్యాత్మనా జాతాం వాఘం నిశ్శృం సరస్వతీమ్ । యో
గ్యతాసిద్ధయే నూనం (౧) కాంచీ కానన తాంగ తా ॥ ౧౦ ॥ త త్ర చ ॥ దేవో
ధభావోచితకెలిభాజా దేవ్యాసహావ్యాజదయాపయోధిః । నానాన్నతా
నాకహాభోభిమానై తేనై వనైకవిభాస్విహారాణా ॥ ౧౧ ॥ గ ॥ తదా
కిల మదాకులకొకిలశుక ప్రముఖనిఖిలద్విజకలగళగళశృంగలకలసుగమ
నిగమపారాయణం, భృగ్వీధ్వవిభిరశ్లేకృతసగ్గీతభగ్గీకం, మలయనిలయత
రుహపవనభరితాచార్యప్రేర్యమాణ చారుపీరున్మగగాణిక్య నిర్వర్త్య
మాననర్తనశోభమానవర్తసికం, విహగమిధునవిహృతివేధాదౌలాయ
మానబాలరసాలకింగరకరసంస్కృహితలనుతరగ్రాసీయశ్శాఖావేత్ర సం
తాడ్యమాననివిడనమచరుచరుపురుషపరిషమపరిభవదరుణకిసలయరు
చిపటలపటలసదస్వతానకసాన్ద్రశిరపర్ణసమృన్నబహుళతరరసపరిఘా
ర్ణపృగులఫలనివహవహనాథికైరబృన్దసద్ధిశిభగవదవలులోకయిషాన
శౌగతవిప్రుగగనపథభ్రమదమరత్రమహారణార్ధవినిహితబృహదుదక
లశకులశీతలచ్ఛాయప్రపారీతికం వివిధవికచకుసుమవిస్మయరమకరన్దధా
రాపరాకృతపరాగవిహారమార్గం, ప్రాంశుకింశుకవిటపివిటపదణ్డద్వ
ధఘటితప్రసూననికరకరప్రదీపపరింపరావిరాజమానం, పవనవలన
సమయతరళతాళవిలసదవిరళమర్ధగనిర్మితతూర్యచాతుర్యప్రదర్శనం,
చంచరీక ప్రపంచసంచరణవెల్లితమల్లీమతల్లీనిష్పతత్పుష్పతత్యుపదర్శి
తయువతిజనహర్షవిహితలాజపద్మలీలం, నిత్యసూరినైత్రాపచనకం,
యాత్రామహోత్సవం ప్రవర్తయన్వనై తతఃతతస్సజ్జరన్తం, దంతాపళశి
ఖరిసంతానమింద్రిరాకాన్తం వనస్తస్సస్తోత్రయామాస ॥ పరదత్తు తదానీం
వనరాజైషధన్యాం వన్యామవలూకయన్ననన్యాగుర్ణపరాజన్యకన్యాం
నిర్వర్త్య (౨) వారి తేతరోదన్యామమృతధున్యాసద్యశీం వాచమిమాము

(౧) కన్య బ్రహ్మణాననం వదనంతస్యభావస్తతాతాం (౨) వారితా
ప్రతిబద్ధా ఇతరైశ్చ వస్తస్వస్తైశ్చ ఉదన్యాతిచ్ఛా । ఉదన్యాతిపిహ

పన్యాస్థత్ || పశ్యదయితే పరమియం వనీ (౧) నూనమధునా నూనమధునామధునా నమాస్తిష్టా || యతః || ష || ఆగస్త్యాన్రితటిపటిరవిహరద్వాన్రిభీభీరాచుమ్మితశ్చోభీభీర్నిభిత్యకవెరచుహితుర్వీచీభీరాలిక్లితః | సాయంవత్సాని వద్ధిసీరనుభవన్నాభిర్నధుప్రాశితోమన్తంమన్తముపైతిదక్షిణమరున్తన్యేమదెనాలసః || ౧౩ || కించ || మధురమధురపాంచన్తంజరిపుంజలీనభ్రమరసమరకేళీప్రాత్యధూళీపహామ్ | నకుశముకుశపాళీవాసనాభాజనానాం చలయతి హృదయం మే చారుతామారుతానామ్ || ౧౪ || ఇతస్తు దృశ్యతాం || శౌఖావెల్లదపుల్లవల్లవశిఖాల్లిఘాత్పరాగొల్లనద్గర్భాత్పుష్పతఉత్పతకా సనినదం పాన్ధెమపుష్పంధయః | ధత్తై చూర్ణవిశేషపూర్ణవదనావప్తబ్ధితేజఃకణప్రస్పష్టాయుధభేదగర్భవిగళత్సద్వన్యయఃపిండతామ్ || ౧౫ || ఇతశ్చావలూకయ || (౨) శౌఖాశిరస్యేవ సదానివిష్టౌ ప్యామోదమృచ్ఛన్నపి మాధవాప్త్యా | పతత్యధస్తాన్తధుపాక్లనానాం పాదోపఘాతాత్సుమనోగహాయమ్ || ౧౬ || ఇతశ్చాయం వినోదో వీక్ష్యతామ్ || (౩) సతూర్యఘోషేవిరుత్తైర్వసన్తబ్దుతూత్సవే నర్తయతి ద్రుమల్లాః | జతూరుభ్యక్తోజ్జితపఞ్చశౌఖాః కుతూహలీకౌపిమరుత్కుమారః || ౧౭ || ఇతశ్చ నిశామ్యతామ్ || వనెవసన్తక్షిణభృత్సభాన్తరే కుతూహలా

సత్యమరేణ జలాపెక్షాన్ధకౌదన్యాశబ్దస్య ప్రకరణానుగుణ్యే నాపెక్షామాత్రే సంకొచః (౧) అమానం-అధికం మధు మకరన్దః యస్మిన్ తేన మధునా చైత్రమాసేన అధునా ఇదానీం నూనం నిశ్చితం సమాస్తిష్టా (౨) శౌఖా శిరసి వెదాన్తే వృత్తాగ్రే చ | ఆమోదం-సంతోషం-పరిమళంచ | మాధవో-విష్ణురైశౌఖమాసశ్చ | మధుపాః-మద్యపాయిసః-భ్రమరాశ్చ | సుమనసా-విద్వాంసః-పుష్పాణిచ (౩) మరుత్కుమారః-మన్దమారుతః | వీనాం-పక్షిణాం | రుత్తైశ్చ-బ్దైః | సతూర్యఘోష-వాద్యశబ్దయితే | వసన్తబ్దుతూత్సవే | జతు-లాత్తైవ ఉరుతి

తోకిలబద్ధజాలికః । విరావదఘ్నాద్విహితస్తవో నవప్రవాళవ
హ్నిం నిగిరకప్రవృత్తతి ॥ ౧౮ ॥ కంఠమండనరతోచితధ్వనిఃపూర్ణ
కామమదఘూర్ణదీక్షణః । కౌతుకేన పరిచుమ్భ్య మోదలేకొకిలఃకిల
కుహూముఖం సఖమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతశ్చ జలధికన్యై తస్యతామబ్జిన్యామ
క్షివిన్యాసః ॥ త్వన్ముఖే శశిసఖేసతికాన్తై తోయజం పునరసర్జన్యధౌ
వాండలీభవవభివ్యవదేశాత్కుండలీకృతమిదం ద్రుహితేన ॥ ౨౦ ॥ ఇ
దం పునరవధీయతామ్ ॥ దన్తైఃకుల్లలశాలినీకిసలయోపేతాచటద్వా
ససా ఏక్షాజద్వితయేనచ స్తబకినీ వాచాచమాధ్వీకినీ । నిశ్వాసేనచద
క్షిణానిలవతీ నైత్రేణలోలమ్బినీబాహుభ్యాం లలికావతీహాభవతీబాలె
మధుశ్రీరివ ॥ ౨౧ ॥ శూరియతాంచెదమ్ ॥ వక్త్రం దర్శయసిద్ధపు
త్రి కసులం వార్యస్తరే లీయతాం వాచం వ్యాహర కొకిలఃకలరవ
స్పన్యాసమాసీదతు । వక్షోజౌ ప్రకటితురు ధగయతాం వల్లీదలేర్గు
చ్ఛుకాక పాదౌ దృష్టపథే నిధేహి తపసే ప్రస్థీయతాం పల్లవైః ॥
పశ్య దయితే ॥ ౫ ॥ పటీరపృథ్వీధరతటికుటిరాదవతీర్వపదవీం మహా
తీమతీత్యుఫణిరాజసరోవరావగాహనపరిపూతాత్మా పవమానడిమ్ముః
పరికలితమత్పూజనం పజుజాననమనలోక్య మామిదానీం నూనమా
రాధయతే ॥ ౬ ॥ అనీతైఃకమలాకరాజ్జలకజైర్హ్వాదిదాయామరు
న్దాధ్వీకైర్నకుపరకమపువహరన్తాకస్తతస్సృద్ధితైః । ప్రచ్ఛిద్యైషని
వెదయా ఫలకులంపుష్పేశ్వనిష్పతిలైస్తల్పం కల్పయతి త్వయాసహ
రమే రస్తుం ప్రవృత్తస్యమే ॥ ౨౩ ॥ అన్యచ్ఛ ॥ రదవసనరసం తేశీ
ధునా కిం వసన్తై రమణీసహతులామారోపయామాస కామః । (౧)
చరమఉపరిభాగే శాఖనాం దృశ్యతే సావధరరసఇతిశ్రీ రాదిమోక్షా

ధికం యద్భృగ్గం లెపనద్రవ్యం తేనాజీతాః పశ్చాత్ విస్తృతా
శ్శాఖావన పశ్చాశాఖా హస్తా యేహం తాక ద్రవః వృక్షావన మ
ల్లాస్తాక కుతూహలీనక నర్తయతి (౧) హేత్రః చరమః పశ్చాన్ని

త్ప్రసిద్ధః ॥ ౨౪ ॥ గ ॥ విలోకయ తలోనరి వివిధానేతాన్వాతసూత
స్యవిహితమనౌజగనోవి కాసాన్నిలాసా ॥ ప ॥ మోదం మెదురయన్
స్తరంసశరయన్ మోహంచ విస్తారయన్ మానం ముగ్ధరయన్ పి
కాన్తుఖరయన్వాధీరసంచారయన్ । వామాక్షీ స్వరయన్వనం శశిర
యన్వైరాగ్యము స్సారయన్వద్రాతం తిరయన్వదం ప్రచురయన్వద్రాని
లస్సన్వతే ॥ ౨౫ ॥ ॥ కింబహునా ॥ అహమధునా కింకరా స్థికంజనిల
యే భవత్యాః ॥ తథాహి ॥ అచగాణికుసుమాభిషేచనం హస్తయోః
కమలమర్పయాణివా । పల్లనం శ్రుతివతంసయానివా పాయయాని
మకరద్దమేవవా ॥ ౨౬ ॥ గ ॥ నూనిని మత్ప్రీతయే వసన్తాపాహృతే
షుమనోహరెవ్వపి పదాదైషు తదసూయయేవ ప్రీతిం ప్రతిరుద్ధన్
కన్దర్పసాన్నినుబద్ధిష్వేన వస్తుషు నిస్తులెషు వాఙ్మోముదంచయతి ॥ త
థాహి ॥ ప ॥ నస్పృహం మను గుచ్ఛమిచ్ఛతి కరఃకింతు స్తనౌతే ఘ
నా నామాధ్వీకమిదం పిపాసతి ముఖం కింతు త్వదీయాధరమ్ । శ్రో
త్రం నేచ్ఛతి కౌకిలధ్వనిమిహ శ్రోత్రం త్వదుక్తిం వినాగాత్రంనాప
రిరిష్యతే కమలినీం కాన్తం వపుఃకింతుతే ॥ ౨౭ ॥ ఇతిఘణితిమనా
రామీరయన్ సౌపచారాం (౧) కరిగిరిగృహమెధీ కామతన్త్రానురూ
ధీ । అరమతపరవత్వాహర్వవత్వా యువత్వా లలితకుసుమపుంజే రమ్య
రమ్యో నికుంజే ॥ ౨౮ ॥ తతశ్చ ॥ గ ॥ తతఇత స్తస్థిన్ కానన

ద్రిప్తశ్శీఘరసః లఘుశ్వాచ్ఛాసినాం స్పృశ్మణాముపరిభాగే దృశ్యతే ।
ఆదిమః-ప్రథమనిర్దిష్టః రదవసనరసః-ఓష్ఠరసః గురుత్వాదధౌభాగేస్థి
తస్యన్ అధరశ్చాపౌ రసశ్చైతి ప్యుష్పల్యై అధస్థితిరసత్వేన ప్రసిద్ధౌ
భూత్యర్థః (౧) కరిగిరౌ-హస్తిశ్చైతే । గృహే-పత్నిభిః దారెవ్వపి
గృహాత్పితృమరః । మేధతి మేధతే వాసం గచ్ఛత్యతి గృహమెధీపత్ని
సన్దతః । మేధసన్త మేచేత్యస్తాద్భౌవాదికాత్సరితేత్వాచుభయపది
నః సుప్యజాతౌ ఇనిస్తాచ్ఛీల్యైతి కర్తరిణినిః ॥

(౧) తామరసగెహయాసంచరన్ కుంచరగిరిధామా భూమామహర్ని
 శాపాంతివిప్రపాన్య శ్లెష కలుషశయాయ (౨) కాకోదరవరసరస్త్వే
 రే శపస్యగా తానసకాపపర్యస్తహతివా బృహస్పతేనా రాజపుత్ర
 వ్యామోహేనవ్యామ్రవ్య గ్రసత్త్వసంచరణభీషణేగహనైః స్తిర్వాస్త
 త్వం బాలయాసనా విహస్తీరితి వ్యాహృతస్తస్య స్వస్వరూపహనుపద
 ర్శయన్మేన గచ్ఛిరగమ్యిమన్మసిధరిశిఖరంవరదశిప్రవివేశః అథసుర
 గురారపి తాశ్శతస్తాపనశానకిథమక్షాశ్శుధంచవిరంచయజ్ఞాఘృది
 తేన దేవేన తస్మై స్వస్వరూపం నాపదగ్నితమితి భృగుణా పృష్టేన భ
 గవతా నారదేన జగదైబధ్ధునా పునరేవం జగదే || ప || కదాచిగా
 స్థానముపెత్త్య పుణ్యాశకథా మహేష్టావివిధాసృశృణ్వన్ । పారంగ
 తాన్నిశ్చగిరాం ప్రసక్తౌత్పసృచ్చధర్తాన్ ప్రవణోమునీంద్రాన్ ||
 త్రీనగ్నీన్ పరిపూజయన్ననుదినం భక్త్యాఽధిన్నుజయన్ వేదాధాన
 వబోధయన్ ద్విజవరాన్విస్యం సహారాధయన్ । న్యాయోనార్థముపా
 ర్జయన్ ఖలజనైస్సగ్ధం సదా వర్తయన్వాసం కశ్చనగెహఎవ కురుతే
 త్రాసం వహన్ దుష్కృతాత్ || ౩౦ || పిన్వజ్య గృహమగ్నిభిర్వివిధతీ
 ర్థయాత్రాపరస్తనోర్మనుఖమీహతేతటవతీర్చహూర్గాహతే స్థలెషుకృ
 తసన్నిధీర్చహుషు దేవతాస్సేవతే పరశ్చేర (౩) మటాట్యతే దృఢత
 పావనెపావనె || ౩౦ || అనయోఃపుణ్యదనయో (౪) రనయోజ్ఞిత

(౧) తామరసగెహయా-కమలవాసిన్యా శ్రీయాసహ సంచరన్ | స
 మస్తృతీయాయత్రాచిత్త్య ప్రకరణర్పతీయాయాఎవ గ్రహణాన్నా
 త్రాత్తనేసదం । సంచలన్నితివా పాఠః (౨) కాకోదరవరః-సర్పశ్రే
 శ్లోనస్తః (౩) దృఢం-అప్రతిహతం తపా యస్య సదృఢతపాస్సన్ పా
 వనె-శుద్ధే వనె-తాపసవనే । అటాట్యతే-పునఃపునరతిశయేనవా అట
 తీత్యర్థః । సూచిసూత్రీత్యాదినా యజిలడస్తం (౪) అనయేన - యర్హి
 త్యా ఉజ్ఞితచిత్తయోః శృక్తమనసాః ||

చిత్తయోః । ఘనయోఃకతరశ్చేయాన్తనయోఃబృహరంతు మే॥౩౨
 ॥ ౫ ॥ ఏవం దేవరాజేన పృష్టాః ప్రతుష్టాస్తబాధనా బృహస్పతిమా
 మన్త్యభివాసేన దేవతానామస్తాకమప్యభ్యర్చితస్సకలధర్మజ్ఞశ్శత
 క్రతుకృతం ప్రశ్నం ప్రతి బ్రవీత్ప్రతి ప్రార్థయన్త ॥ తతశ్చ ॥ ప॥
 ప్రార్థనాం మానయంపైషాం (౧) తీర్థయాత్రాపరమ్మరమ్ । దేవగో
 స్థామువాచాచైర్ధివణోధివణోత్తరః ॥ ౩౩॥౫॥ తదేతద్గురుభాషిత
 మపి శాస్త్రవిరుద్ధమితిలమూకర్షన్తస్తబాధనాస్తస్మిన్ ధృతమన్యవ
 శ్శతమన్యోగ్నదస్యేవమనదః ॥ ౪ ॥ సామృతం సంవిదాఢ్యాపిమా
 భ్యంప్రాప్తాబృహస్పతిః । శ్రుతిస్త్వత్పుక్తసతకర్మప్రారమ్భం ప్ర
 తిషేఛతి ॥ ౩౪ ॥ (౨) గురుమతమిదమగ్నేకుగ్వతేచేచ్ఛథాస్తైర్నియత
 ముపగతాస్యాత్కర్తవ్యమఖ్యాతిరేవ । భవతి పరమపూర్వం వాచ్యమ
 పృథ్వీపేతం సహి నసహతి కర్తాణ్యమృతారాధనాని ॥ ౩౫ ॥ ౫ ॥

(౧) ధివణయా-బుద్ధ్యా ఉత్తరః-శైవ్యః । గీష్వతిర్ధివణోగురురిత్యమ
 రః (౨) ఇదం గురుమతం అగ్నిహోత్రాదిసతకర్మాణిహోయ తీర్థయా
 త్రాదికం శ్రేయశ్చితి బృహస్పతిమతం బుధాః-వేదశాస్త్రజ్ఞా అంగీకు
 ర్వతేచేత్ అభ్యుపగచ్ఛన్తియచి తదాతైః అఖ్యాతిరేవ-అజ్ఞానమేవని
 యతం-నిశ్చితం ఉపగత అంగీకృతాస్యాత్ వేదశాస్త్రజ్ఞానసత్వైపి
 తద్విహితకర్మాననుష్ఠానై తస్యాప్రయోజకత్వేనానన్యానియత్వాత్ । ప
 రమన్యత్ అపూర్వం-పూర్వమప్రాప్తం వాచ్యం-నిర్దావచనవిషయ
 త్వమపి । యద్వా అపూర్వం అవర్ణపూర్వకం వాచ్యం అవాచ్యందూ
 వ్యం పరమత్యన్తం అభ్యుపేతం-అంగీకృతం భవతి । తత్ర హేతుమా
 హ ॥ హియస్తాత్పుగురుః అచ్యుతారాధనాని భగవత్పుజారూపాణిక
 ర్మాణి అగ్నిహోత్రాదీని నసహతి అవశ్యానుష్ఠేయత్వేన నానుమన్యతే
 ఆధ్యక్షియత్వేన విభాషితానిచః వహవర్షణశ్శత్య గోజభావే సప
 వాయం నాగస్సహతికలభేభ్యఃపరిభవమితిపద్యూపం । అత్ర గురుమ

అస్యాం మహత్సభాయామశాస్త్రీయార్థనిర్ధారణదోషాదవనా కస్యచి
దదనస్య భవానాత్తజౌభవన్ననాశ్యాని దారిద్ర్యాదిప్రభవానిదుఃఖా
న్యనుభవఃస్వతి సురగురుప్రతి శాపం దత్వా యథాగతం గతవన్తిః॥

అథవ ॥ ప ॥ వాచస్పతిర్విలేజాభువి ప్రవిష్టస్త్రివిష్టపాద్భ్రీష్టః ।

(౧) పతనం సురాధిపగురొఃప్రజ్ఞాసిన్ధోఃపిఙ్గమంనోకిమ్ ॥ ౩౬ ॥

(౨) వహిరపి బృహతాం మహర్నిశాపాద్భుతభువి మన్త్రజితస్సుతౌ బ

తాఖ్యాత్యాదశబ్దమహిమ్నాధాన్తరమపి ప్రతీయతే ॥ తథాహి ॥ శు
క్రావినం రజతమిత్యత్ర శుక్తివిశేష్యకం రజతత్వప్రకారకం భ్రీమా
త్తకం విశిష్టవేశిష్ట్యానగాహిజ్ఞానం జాయతే తస్యైవాన్యధాఖ్యాతి
రితినంజ్ఞేతి నైయామికమతమ్ । తత్ర శుక్త్యంశే ప్రత్యక్షం రజతాం
శే స్తరణాత్తకంచ భిన్నమేవ జ్ఞానం జాయతే నతు విశేషణవిశేష్య
భావావగాహివిశిష్టజ్ఞానమితి మీమాంసకైక దేశిగురుమతం తదంగీకా
రే ఖ్యాతిః విశిష్టజ్ఞానం తదభావవిత్యర్థికాఖ్యాతిరేవాంగీకృతాస్యా
త్ । పరం ప్రవర్తనాభిన్నం అపూర్వం తత్సంజ్ఞం యాగాదికర్తృజ
న్యాన్యత్వంచ లిప్తాదివాచ్యమంగీకృతం భవతి । గురుమతే లిప్తౌత్తవ్య
దాదీనాం అపూర్వాభ్యునియోగవాచకత్వాంగీకారాత్ । కించ సహి
గురుః మీమాంసకః యాగాదిసత్కర్తృణి భగవత్ప్రీతికరాణితి నసహ
తి నానుమన్యతే । తన్మతే కర్తృణి క్తస్యారాధ్యస్యానభ్యుపగమాత్ ।
కర్తృణామేవ స్వాతంత్ర్యేణ స్వజన్యాపూర్వద్వారా స్వగ్రాదిఫలప్రా
పకత్వాంగీకారాత్ ఈశ్వరాంగీకారేపి కర్తృణాంవత్ప్రీతిజనకత్వమ
స్థిక్తియతే । అన్యథా ఈశ్వరప్రీతేరేవ స్వగ్రాదిసాధనత్వే అపూర్వ
కల్పనస్య వైయధ్యాపాతాత్ । కర్తృణాం స్వాతంత్ర్యభక్తిప్రసక్తౌ
చ్ఛేతి (౧) ప్రజ్ఞాసిన్ధోరపి-జ్ఞాననిధేరపి సురామధికం పిబన్తితి సు
రాధిపాః-అధికమద్యపానః తేషాం గురొరుపద్రెష్టుః పతనం-పాతి
త్యం నోక్షమం కిమ్ । క్షమమేవేత్యర్థః (౨) బృహతా-బృహన్నా

భూవ | వ్యభిచరితి సతాం బహుశ్రుతానాం నభలమనుగ్రహస్థిని
 గ్రహోపి || ౩౭ || (౧) బృహస్పతౌపంత్యశ్శౌభువంగతే దివంగతా
 తజ్జననీతు తన్నతాత్ | పితౄచపశ్చదుదితైర్భుతైసుతైః కిమస్తపిత్ర
 ద్యుగతౌవిలమ్బనమ్ || ౩౮ || గ || అధాసావనాథశ్వానగ్భకదశాయా
 మనువరతత్సుత్పినాసః కిధంచిగ్భతామః కాలక్రమేణ తతఃశశ్వర
 న్నాభీష్టికిభిక్షణత్వజేషు ప్రదగ్భితానైకదశనః కదశనః భితౌభిర
 పృపూర్ణకుక్షిరవిషహ్యవిషాదహహోఽధిగుగ్నమానసః సర్వస్తాదప్య
 ద్విగ్నః భగ్నమనౌరధః కథమపి జిజీవ జీవః (౨) ఉదువాహాచ కామపికా
 మపిధాననినానభూతామః కిమస్మతామిక్లాలసమచ్ఛాయాం జాయాం
 మకానాం వేదవచసాం పఠః- బృహస్పతిః తిద్భృహతోః కిరసత్యో
 శ్చౌరదేవతయోస్సుత్తలాపశ్చైత్యనైవ తకారలోపే సుడాగమేచరూ
 పం | బహుశ్రుతం యైస్తేషాం అనేకవేదశాస్త్రప్రమాణశ్రవణవ
 తాం తద్విదామితియావత్ సతాం అనుగ్రహవన్నిగ్రహోపి ఫలం
 ప్రతి నవ్యభిచరితి అనెకాంతం నభవతీగ్భర్థః | అనుగ్రహస్యేవ ని
 గ్రహస్యస్యపశ్యం పలాధాయకత్వమస్త్యైవేతి భావః (౧) బృహ
 స్పతౌ శిశురూపేణ భూమావవతీర్ణైసతి తజ్జననీ శిశుమాతా తన్నతా
 త్ జననోత్తరకాలమేవ దివం స్వర్గం గతా | పశ్చాత్ కతిపయదినాన
 న్తరం పితౄచ దివం గతః | అద్భుతే-లాకౌత్తరమహిమశాలిని సుతే
 ఆవిర్భూతేసతి పిత్రార్థాతా పిత్రః దివః స్వర్గస్య-పుణ్యలోకిస్య
 గతౌప్రాప్తౌ విలమ్బనం సాధనాన్తరాపేక్షాప్రయుక్తః కాలవిలం
 బః అస్తికిమ్ | నాస్యైవేత్యర్థః | అద్భుతే-లాకవిలక్షణదురదృష్టశా
 లిని సుతే ఉత్పన్నైసతి తత్ప్రవకమాతాపితౄనాశే తదీయదుర్భాగ్య
 వ్యవ కారణత్వేన తదఙ్గరిక్తకారణాపేక్షయా విలమ్బో నాస్తీతిచ
 (౨) ఉదువాహ-ఉపయేమే | కామపి ఏచనానన్దాం | కామస్య-రతీ
 చ్ఛాయాః పిధానై-అచ్ఛాదనై నివారణైశ్చితి యావత్ నిరానం ప్ర

॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ (౧) ఏకనద్దనజుషః పురన్దరాత్తస్యరౌతశ్చ
యోసుమోచితః । అత్ర నూనమిత దగ్ధయన్నహూర్వాగ్నాగ్నిస్సం
హునందన శ్రి తః ॥ ౩౫ ॥ తతశ్చ ॥ బహుశిశుభిరవస్త్రేఃపీడ్యమానా
మనన్దైర్విధృతశిధిలకింధాం పీత్యభార్యాం తుదంధామ్ । అగతిర
హహ ఘోరం సాధిత్యనుగ్రహీరం తుణవాపి కృపణాత్కా కల్పకల్పం ని
నాయ ॥ ౩౬ ॥ X ॥ విశిష్యస్రాప్యపిభిక్షాటన ప్రత్యూహవిధాయినీం
వివిధాం వ్యధామనుబధూవ సనిర్ధనః ॥ తథాహి ॥ ప ॥ (౨) నిరౌ
దనస్వాగ్భకరోద నారక్షైకుటీరదుర్బిత్తినిపాతనిస్సవైః । తుదాతుర
స్త్రీపరుషాక్షరేరపివ్యధామథాత్పాప్యపి దుర్వచానుసౌ ॥ ౪౦ ॥ కిం
చ ॥ (౩) వినిద్రం దారిద్ర్యం ధరణివిబుధేతత్ర సుదృఢం నిరూ
ఢం వశ్యంతానిరుపధిపదస్త్రాప్తిముదితాః । చికిత్సాగర్హార్హద్రవిణవి
రహోదజ్జితభయాస్సపత్నీకం భేజుస్సశిశుకమముం రోగనికరాః ॥ ౪౧ ॥
అత్రాంతరే విరచయన్ శృంగయావిహారచావెష్టితః పృతనయా తన
యానునూతః । కశ్చిత్కాలక్షితివతిః క్షణవిశ్రమాయ గ్రామం జ
గామ తమువాన సయత్రనిస్వః ॥ ౪౨ ॥ X ॥ తత్ర చ ॥ ధరిత్రీసు
త్రాణ్ణఃపుత్రాసుత్తా (౪) బాల్యకృతేన తౌల్యేన పరితస్సజ్చరన్ కా
శ్చీదనేకశిశుకాంసరమాంసమాలాక్య తస్యాశ్శిశుమేకమవివేకాదపా
కృతదయో వ్యాపాదయామాన ॥ సాచశద్వ్యాపాదనాపాదితకోపా
ధమకారణం ముఖ్యకారణం ఘాతాచేతి కర్తృధారయః (౧) ఏకనద్దనం-
ఏకం నద్దనాఖ్యముద్యానం । బహునద్దనైర నేకపుత్రైః శ్రి తః-ఆ శ్రి
తః । (౨) నిర్గతమౌరవం యేభ్యస్తై అన్నహీనాభిర్భగ్ధః । హిస్వా
కుటీకుటీరః అల్పగృహం । కుటీశమీశుంధాభ్యౌరభిహిస్వాగ్నే రప్ర
శ్మయః । దుర్బిత్తిః శిశులకుద్యం (౩) విగణా నివ్రాయస్తాత్తత్ అవి
రతమసుస్మతమితయావత్ (౪) వైశవప్రయుక్తచాదల్యేన హేతునా
పరితస్సమస్తాత్ సజ్చరన్ చరన్ ॥ అత్రాపి కరణత్వలీయాయ అ

సగమాన్యపాలబాలం జఙ్ఘయోర్భృశం దశతిస్త ॥ అథ తదపరాధాప
జనితక్రోధోద్భూతావసుధాధినాథభటాస్తామపద్రవం నెతు మను
ద్రవంతిస్త ॥ ప ॥ తత్ర పార్థివభటైరనుమ్రతాతద్గృహం సశిశు
రానశేశునీ ॥ (౧) దుర్గతోఽతశయితం విజానతీ దుర్గతో వసతి యత్ర
నద్విజః ॥ ౪౩ ॥౫॥ తదానీంమహతా ప్రయత్నేన సమ్మన్నమన్నం
భుంజానస్సభూసురస్తావన్నత్యుగ్రస్తామివ త్రస్తాం పురస్తామపస్థి
తాం శునీం నిర్వర్ణ్య నిరస్తాన్నపానస్తనయాంశ్చుక్రోధజగాదచై
వమ్ ॥ ప ॥ (౨) అవ్యశ్నీయాదోదనముతాగ్రసరమాంసమాలోక్య ।
నపునరశితుం ప్రజానాముతాగ్రసరమాంసమాలోక్య ॥ ౪౪ ॥ ౫ ॥
తస్తాదస్తాద్భవోదేవాంశునీంనిషాగుణ్యాభవన్తానిషాగుణయంత్యితి ॥
తత్పుత్రాశ్చేహం పిత్రాజ్ఞాం శిరసా గృహీత్వా తదైవ కృత్వా యు
డితి కవాటం ఘటయామానుః॥యుక్తంచైతద్దారిద్ర్యజన్తభూమేస్త
స్య ॥ తథాహి ॥ ప ॥ (౩) ఉజ్ఘామానద్విజోనిస్వస్సరమాంశరణాగ
తామ్ । కర్తయుక్తమభాగ్యానాం దుర్గతిప్రదమీదృశమ్ ॥ ౪౫ ॥౫॥

భావాన్నాత్మనైవదం సజ్జ్వలన్నితివాపాతః (౧) దుర్గతః-దుర్గస్థానాత్
అతిశయితం ఉత్కృష్టం దుర్గతో దరిద్రః (౨) ఉత్ అధికం కాసర
స్య-మహిషస్య మాంసం-పలలమాలా క్యాశ్నీయాదపి । తదపి సమ్భా
వితమిత్యర్థః । సరమాం శునీం సమాలోక్య కా ప్రజా-కొవాజనః
అశితుం నాప్తిముద్యస్యాస్సా అముత్ సంతోషహీనా తాగృశీనెతిన
అపితు సర్వాపిప్రజా అముదేవెత్యర్థః నశ్నోద్వయస్య ప్రకృతార్థ
దార్థ్యబోధకత్వాత్ (౩) నిస్వః-దరిద్రః ద్విజః శరణార్థం-రక్షణార్థ
మాగతాం సరమాంశునీం ఉజ్ఘామాన-తత్యాజ । నిస్వః-సద్విజః శర
ణం-గృహం ఆగతాం స్త్రాప్తాం రమాం-శ్రియం తత్యాజైతిచ । అథా
గ్యానాం తాదృశౌదృష్టహీనానాం దుర్గతిః - నరకప్రాప్తిః - దారి
ద్ర్యంచ తత్ప్రేదం తదృశం శరణాగతనిరాకరణం స్వయం గృ

అథ సా శునీ సాధ్వసినీ బహిర్నిర్గతా (౧) జాతి స్థరత్వాదేవం సం
జాతశుక్కాబుబుక్క ॥ ప ॥ శరణాగతవర్జనాత్పురాహం మరణాదూ
ర్ధ్వమగామిదం శరీరమ్ | తరణాయనమే సినార్భవాభ్యై నిరణాయద్వి
జగుర్గతిస్తవాపి ॥ ౪౬ ॥ గ ॥ ఇత్యేవం కృతార్తస్వనాం శునీమవనీ
పాలభటాస్తత్ర తత్ర మృగయమాణా లగుడైస్తాడయామానుః వి
యోజయామానుశ్చాసుభిః ॥ ప ॥ సికేతనాత్స్వేనహ నిర్ఘృణేన వి
హ్లాసితాయాం నరపాలభృత్యైః | శున్యాం హతాయాం శరణాగ
తాయాం విప్రస్తదా (౨) విప్రతిసారమూహే ॥ ౪౭ ॥ గ ॥ అథకథం
చిదపి ప్రపన్నపరిత్యాగకిల్బిచస్య శ్రుతిస్తృతిషు నిష్కృతిషు ప్రతి
పద్యమానఉర్ద్వగీర్వాణో (౩) నిర్వాణక్రొధదహనోనిర్విణ్ణః నిజనిల
యాన్నిరయాదివ నిరయాత్ ॥ నిర్గత్యచ గత్యంతరవిరహోదసౌ ప్రప
న్నపరిత్యాగీ భాగీరధీతటిఃకాటికత ॥ ప ॥ గజాకూలే వజ్రభక్తాను
కూలే భాంతం శుద్ధే బ్రహ్మతేజస్సహృద్భ్యైః | వాసస్థానం వర్తమానం
సమాధౌ భారద్వాజం యోగిరాజం సభేజే ॥ ౪౮ ॥ గ ॥ అథ తంమహ
ర్షిమసౌప్రణమ్య (౪) సమ్యగుపసన్నః ప్రసన్నహృదయం ప్రపన్న
పరిత్యాగాదవసన్నహృదయః ప్రతిపన్నవినయః స్వకృతదుష్కృతవి

పాప్రాప్తశ్రీనిరసనంవకర్త యుక్తం అర్హం (౧) జాతిం పూ
ర్వజన్మప్రాప్తజాతిం స్థరతీ-సంసారోద్బౌధేనైతి జాతి స్థరస్తస్య
భావస్తత్త్వం తస్మాత్ ఎవం రీత్యా సంజాతా శుక్-శోకః యస్యా
స్సా నతీబుబుక్క-రురావ | బుక్కభవణే ఇతిధాతోర్లిక్ | తత్ర భ
వణం శ్వరవః (౨) విప్రతిసారం పశ్చాత్తాపం | పశ్చాత్తాపానుతాప
శ్చ విప్రతిసారఇత్యుపరః | ఉపసర్గస్య ఘృణ్యయనుష్యే బహులమితి బ
హులగ్రహణాన్నాతగీర్ణః (౩) పశ్చాత్తాపేన శాన్తకోపాన్నిః అతఎవ
నిర్విణ్ణః-దుఃఖితః (౪) ఉపసన్నః-గురూపసవనక్రమేణ వినయాదిపూ
ర్వకం సమీసం గతః | అచసన్నం కృణం హృదయం మనోయస్యసః |

పశ్యంతిం పత్ర చ్చ । పృష్టశ్చ తేన మునీనాం వరిభూయోగదృష్ట్యా స
 మ్యగాలాద్య తిష్ఠే విప్రాయప్రాయశ్చిత్తం (౧) నిశ్చికాయనిజ
 గానచైనం ॥ ౪౮ ॥ తిక్తావగోదావరీం హృత్తిమిరహరజలాం ధూతశ్శ
 ఘోష కృష్ణాంధూరం నిస్తీర్ణగూర్గం దురితపరదం యాహితుండీర
 దేశమ్ । తైత్తం రతేగ్రీహ సత్య వ్రతముగగసరస్యస్థి హస్త్యప్ర
 మూలె తిస్యాం కుగ్యాస్తవస్యాం బదనుతవభ వెన్నిశ్శుతిద్వపశ్చతా
 నామ్ ॥ ౪౯ ॥ ఇతి ॥ తతశ్చ ॥ భారద్వాజే ప్రకథయతి తత్తైత్తయా
 త్రాం హితార్థం గజ్ఞాయాస్తాంస్పతిమపివతః ప్రాప్య సశ్యవీతం
 చ । బద్ధశ్రద్ధోదురితవిరితౌ పుగ్యకౌటిం ప్రవశ్యన్ భ్యాయన్ని
 ఘ్నం ధరణిపేబుధస్త్రతేపె తపాంసి ॥ ౫౦ ॥ ౫ ॥ అథ ద్వాపరే
 సురైర్ద్విగురుణా నారాయణస్సారాధనం కారయతుకామస్తదస్తః
 ప్రవిప్తః క్షపితమరితేన తేన పునరాశ్చర్యాం తపశ్చర్యాముత్పద
 యామాస ॥ ౫౧ ॥ తస్మిన్ తథాతపసి తిష్ఠతి తాపసేంద్రే తాక్ష్యభిష్ఠ
 జైప్యనఘసూరిభిరర్చ్యమానె । కశ్చిత్కరీ మధురిపోః కిలయన్ సప
 ర్యాం పర్యాటసర్వసభిరీకరిణీనమేశః ॥ ౫౨ ॥ తతశ్చ సుచిరమ్ ॥ ప
 ద్మీతినామప్రళయన్నివాసౌ పద్మాని సక్లృహ్య పరస్సహస్రమ్ । ఆన
 ర్చయస్తం హరిమాదరేణ స్వేరంకిలాసీన్నికటె సమరోః ॥ ౫౩ ॥
 అథకగాదిత్ ॥ (౨) కి రైపుదుభిరప్యేషక రైణుభిరుపావృతః । గజో
 వ్యగజరూపాఢ్యస్తదా గోదావరీమగాత్ ॥ ౫౪ ॥ ౫ ॥ తత్ర తపస్య
 శరణాగతపరిత్యాగజన్యపశ్చాత్తాపఖిన్నమానసః । ప్రతీపన్నిఃప్రా
 ప్తః వినయో నమ్రతా యస్యసః । విసితవేషః-కృపణః ప్రణవత్యో
 పస్యశ్యచెత్వాదిప్రవృత్తగర్హవాసన్ (౧) నిశ్చికాయ-నిశ్చయం చ
 కార (౨) కరైశుండాయాం తదవచ్ఛేదేనత్పరః । పృథుభిరపి-స్థూ
 లాభింపి కి రైశుండాయాం వణుభిస్సూక్ష్మాభిరీకరిరోధః । కరైణుభిః
 గజస్త్రీభిరితి వాస్తవార్థః । గజోపి-గజరూపాఢ్యోనై విరోధః । అగ

న్తం భరణీల గమిషు ఘృణిషు న్తం తనుమంతమివ శాన్తిప్రకర్షం చా
 త్సుమమివ శాఖాసముదయం నాకారమివ సదాచారం సప్రతీకమి
 వ తిల్యపివేకం సస్ఫుటమమమివ బ్రహ్మచర్యం సంచారశీలమివ శా
 స్త్రజాలం పిహి శాపిహి రమివ విచయవిరాగం ప్రత్యక్షమివ భగవద
 సుహృదం హృత్స్థులనాపి మహర్షిం హర్షోన్మిద్రలాచనా వేతండవతి
 ర్మహాత్మీ ॥ ౪౮ ॥ ప ॥ (౧) విష్ణుం మేశస్య కృతార్చనస్య స్తవ్యే
 రమేశస్య సమాగత్య ॥ పినీతఉచ్చైరరసీయసీంద్రామ్బజాం తదానీ
 మతనీస్తునీద్వగి ॥ ౫౪ ॥ అభాణీచైవమ్ ॥ సాధ్యం జన్తయమాధువానజ
 మయా సత్పుత్రవాక్ మత్పిశా సమ్ప్రీత్యైవచనిశ్చితం మయి హరే
 స్సానుగ్రహం గానసం ॥ కామా మే సవలాశ్చిరాణా భజణోకల్యా
 ణముచ్ఛాస్యసితం యష్టాద్భాగవతో త్తమస్య భవతో విద్వామి సద్దగ్ధ
 నం ॥ ౫౫ ॥ కించ ॥ వైమవ్యం బలేతస్యదువ్యతితరాం వ్యధాతదధా
 యతిర్వద్భ్యాసక్లమవతిక్రయాదినియమాస్సద్భ్యాజపాదిర్వధా ॥ త
 త్రాగృక్పతపాముద్భవభగవద్దాసాజ్ఞీకాపారజద్వన్ద్యాద్భాసి రజఃకగా
 ప్రసరణం నస్యాత్పుయస్యాలయే ॥ ౫౬ ॥ గ ॥ సర్వజ్ఞేవాపి భవతా సావ
 థానమిదం మదీయం వచశ్రోతవ్యమ్ ॥ మహాశాన్తనామా మహీదే
 వముఖ్యో భవాన్విష్ణుభక్తాభవేప్రాక్తనైఖాత్ ॥ మహేంద్రస్య మా
 యాప్రభావాదజేయాత్పరం హస్తదస్తానశత్వం ప్రవన్నః ॥ ౫౭ ॥
 గ ॥ ఇతి నారదవచనచూకర్ణ్య వ్యాకర్ణ్యదాకాంత్రాభృగుర్వ్యపేత
 విషయాన్తరవ్యాసక్లాయాసస్య విష్ణుదాసస్య మాయాయాః పద్ధా
 నమతిక్రాంతస్య మహాశాన్తస్య మహీసురప్రసరస్య కింనామ వార
 ణజన్తకారణమితి నిఖలవృత్తాన్తనిరూపణవిశారదం నారదమప్రాక్షీత్
 జూ-పర్వతోత్పన్నం గుద్రాపం అసిస్థాలాకృతిః తేనాధ్యఇతి పరిహ
 రః (౧) రమేశస్య-శ్రీపతేః విచ్ఛే-ప్రణిమాయాం ॥ ఉచ్చైరధికం వి
 నీతః సమగ్రిః మహర్షిః అతనీయసీం అధికాం పూజాం అతనీదశాక్షీత్

॥ ప ॥ భృగుణా సుగుణామృధిః సృష్టపవం సనారదః । కారణం వా
రణ త్వేస్య వక్తుం సముపచక్ర మే ॥ ౫౮ ॥ ౫ ॥ పురాకిల పురాతన
గిరాం నిధిః, నిరుపాధికవిజ్ఞానమహోదధిః, నిరస్తరమనుష్ఠితవర్ణాశ్ర
మోచితకర్తా, నిరవస్యధర్మా, దుర్మాహదోపవిశేషదూరీభవత్సాన్విత
మహాశాంతోనామ కశ్చిద్విసశ్చిదసశ్చినుస్తపస్వినామాసీత్ ॥ అధ క
దాదిజ్జగదానందకందం ముకుందమానందయితమనాజనార్దనాష్టినిభివా
ర్చనాకలితవిషయచింతాపరమః, సరమహర్షినుహర్షిగణక్రియమాణ
స్వాధ్యాయఘోషముఖరం త్రికూటశిఖరిశిఖరమాసాద్య వ్యాసాద్య
భినందనీయమతిప్రీతికరం తపఉపచక్ర మే ॥ తథాహి ॥ ప ॥ అంగు
ష్ఠమశ్లేఽరవసానానాకా నాసాగ్రదేశే నియనద్వయంచ । చిత్తంచవి
ష్టోత్పరణారవిదై విన్యస్యధన్యస్సతపశ్చకార ॥ ౫౯ ॥ ప్రాణసంయమ
సామధ్యాత్మప్రణాహారబలాదపి । అయంతపాధినాకార్షి (౧) దక్షజా
తుగరోధనమ్ ॥ ౬౦ ॥ (౨) దేవతాస్తరమత్సృజ్యైవైత్యజిద్యోగకౌ
తుకాత్ । ఆశ్చర్యమయమష్టాక్షయోగతత్పరతామియాత్ ॥ ౬౧ ॥

(౩) హమామతేషాస్యాఘోషదక్షనిగ్రహదక్షణనిరంజనత్వంకింతా

(౧) అక్షజస్య-కామస్య ఆశుగానా-జాణానా । అంగజస్య శరీరా
త్పన్నస్య ఆశుగస్య-వాయోశ్చ (౨) అన్యదేవతా-దేవతాస్తరం త
ద్విహేయ విష్ణుమాతృభ్యానకుతూహలాత్ అయం మునిః । అష్టఅం
గాని మూర్తయో యస్య తస్య శివస్య యోగే ధ్యానే తత్పరతాం-
అసక్తిం ఇయాదిత్యాశ్చర్యమ్ । యమనియమాద్యష్టాంగయక్తే యోగే
ధ్యానసంతతౌ తత్పరతామితి నాస్తవార్థః (౩) అక్షస్య- అక్షాఖ్యరా
వణకుమారస్య ఇన్ద్రియ-జ్ఞాంచ । నిగ్రహ-నాశన-నియమనచ । ని
రంజనత్వం-అంజనాఖ్యమాతృసమృద్ధాభావః పాపసమృద్ధాభావశ్చ ।
శ్వసనాద్వాయోరుదయఉత్పత్తిః । శ్వసనస్య శారీరవాయోః ఉదయః
బహిర్నిర్గమశ్చ ॥

సీన్మాఖిగాచ్చశ్వననోదయః ॥ ౬౨ ॥ తతశ్చ ॥ (౧) మహాతపస్సు
ర్బలన తస్మిన్ తేజోనిధౌ శౌఖయతి త్రిలోకీమ్ । తదంతరాయం
లః సావిధాతుం పయోదవాహాః కుపితః ప్రయతే ॥ ౬౩ ॥ (౨) తత్త
వస్సర్వణవారణేచ్ఛయా హంసహింసనకృతశ్శతక్రతుః । కాళికాఇ
త తటిత్ప్రభోజ్జ్వలా నాకలోకగణికాస్సమాదిశత్ ॥ ౬౪ ॥ ౫ ॥ త
దను తదనుమతః (౩) తటిల్లతా ఇవ తుల్యపయోధరాలజ్జతాః (౪)
తారాఇవ నిశాతిశయితివర్ణాః (౫) సువర్ణప్రతిమాఇవ నిర్మిమేషాః
(౬) గామబాణపరమ్పరాఇవ సుందరమణీహరిణ్యః (౭) హరిణ్యఇవసా

(౧) మహాతపస్తపః స్ఫూర్తిః-ఆవిర్భావః తద్బలన తేజోనిధౌ
తత్తన్మహాశాస్త్రై త్రియాణాం లోకానాం సమాహరి స్త్రిలోకీ తాం
శౌఖయతిసతి కుపితః పయోదవాహాః - మేఘనాహనశ్చక్రైః తద్వి
ఘ్నం కర్తుం యతతేన్న । మహాతపతపస్య స్ఫూర్తిః-ప్రకాశస్త
ద్బలన తేజోనిధౌ-సూర్య పయోదా-మేఘా-వాహయతి-ప్రావ
యతితి మేఘప్రావకః । మేఘస్యసూర్యాతపచారకత్వం ప్రసిద్ధంభిత్వ
వ్యర్థఃప్రతీయతే (౨) హంసాస్సితచ్ఛదాః యతిశ్రేష్ఠాశ్చ । తటిత్ప్ర
భయా-విద్యతాగ్రాస్త్యా తటిత్ప్రభవచ ఉజ్జ్వలాః ప్రకాశమానాః ।
కాళికాః-మేఘపక్షీ-రివ । నాకలోకగణికాః అపరసః (౩) తుంగ
రున్నతైః పయోధరైః-మైఘైః-స్తనైశ్చ (౪) నిశాయాం-రాత్ర్యాం ఆ
తిశయితః । నిశాయాః హరిద్రాయా అతిశయితః తదపేక్షయా ఉ
త్కృష్టః నిర్ణః రూపం యూసాం తాః (౫) నిర్మిమేషాః-ప్రతిమానాం
నిర్జీవత్వాదపరసామనిమేషశ్చాచ్ఛభయత్ర నిమేషరాహిత్యం స
మం (౬) సువర్ణరమణీ-స్త్రీశాటకా తాం హరన్తి- నాశయన్తితిత
థా । సువర్ణాః మణీహారా రత్నహారా ఆసాం సన్తితి తథా (౭) సా
రగ్గాణాం-హరిణానాం అనంగై-సుందనవ్యాపారై ఉపాయమానాః స
మీపంప్రాప్నునత్యః । సారం శ్రేష్ఠం గానం గీతం గోపాయతుం శీల

రక్తానంగోపాయమానాః (౧) కిరీటాదుః కమలభంగకరకరాః (౨)
 పుష్కరిణ్యుభవ శమ్భురభక్తకాగ్యాభుగసరికమ్మితాః (౩) కేళికన్య
 వనెత్రాకర్ణదానిపుణాః (౪) హలస్యభవోత్తమాశ్రమభూసునిభీకరగవ
 తురాః (౫) చంద్రాః లాభన జితకామేనాపిశిరసాశ్లాఘితాః (౬) చంద్ర
 శేఖరమూర్తయభవ భుజగతాతిరుచిగాంగదాః (౭) భ్రమర్యభవదృ
 ఢముచ్చకొరకదృష్టయః (౮) అబలాఅపి మందైరేవ సంచారైర్దృష్టహ
 వత్యః గోపాయమానాశ్చ | గుహాభూపెత్యాచినా విహితాయ పృ
 త్యయానాత్రాస్థిల్యేచానశ్చ్రీత్యయః (౧) కమలానాం భంగంమర్దనం
 కాంత్యభిభవం చకరోతీతితథా తాదృశఃకరకశుండా-హస్తశ్చయాసాం
 తాః (౨) శమ్భురస్య జలస్య భంగకారిణా తరంగోన్వాదకేనాశునైనవా
 యునావరికమ్మితాః-చాలితాః | శమ్భురస్య-శమ్భురాసురస్య భంగకా
 రిణః-పరాభవకారిణః కామస్యాశుగైర్బాణైః పరికమ్మితా బాధితా
 శ్చ (౩) నెత్రాణాం-చంద్రాణాం-చతుషాం చ | స్యాజ్జటాంశుకయో
 ర్నైత్రీమిత్యమరః (౪) ఉత్తమాయా ఆశ్రమభువః భూమేః సురభీక
 రణై-సుగంధీకరణై | ఉత్తమాశ్రమాణాం భూసురాణాం యతీనాం భీ
 కరణే భయోత్పాదనైచ చతురాస్సమర్థాః (౫) జితకామేనాపి కా
 మజయినా శివేనాపి త్యక్తవిషయతృప్తేనాపిచ శిరసా శ్లాఘితాః
 శివస్య చంద్రాశేఖరత్వాదప్సరసాం సౌందర్యస్య సర్వశ్లాఘ్యత్వాచ్చ ||
 (౬) భుజగతయా సర్పభావేనాశిరుచిరాణి భుజం బాహుగంగాని
 అతిరుచిరాణిచ అంగదాని యసాం తాః (౭) దృఢం స్థిరం ఉచ్చే
 కొరకై కుత్తలై శృష్టిః యాసాం తాః శృఢముల్ అధికమోదశ్చకొర
 పవ చకొరకః పక్షి తద్వద్వృష్టిర్నైత్రీం యాసాం లాశ్చ (౮) అబలా
 అపి బలహీనాఅపిసంచారమాలోచనమగజానపిపలాయయన్త్యః ఇ
 తి విరూఢః స్త్రీత్వాక్రీన్ద్రాః మన్వగమనైవ సుత్తమలంగజజయన్త్య
 తి పరిహరః ||

ప్రినాపి పలాయయన్త్యః (౧) పల్లవేభ్యాతిసుకుమారైరపి చరణైస్తాన్యైవ ఖణ్డయన్త్యః ఆ న్యేవ త్రిదవతరుశాఖాగ్రలగ్నతయా సర్వోత్తరాణ్యుష్మధరేణాధఃకుర్వత్యః (౨) తనుష్వప్యతనుమసంకౌచం విహారయన్త్యః (౩) సత్యపి కర్ణసంశ్లేషే శుభకామపిజయానుకూలాభ్యాం విలాచనాభ్యాం విజాభ్యుమానసకలజనమానసాః (౪) తిలసతాప్యతిలసతాకుసుమేన స్పర్ధమాననాసికాః (౫) తుష్టైరవాపికాభిరపివాపికాభిస్సద్భుతవాభికాః (౬) వాసవసేవయాదృష్టాఅపి నవాసవసేవయాదృష్టాః (౭) అపురస్సంజ్ఞాఅపి సమేధితత్పక్షాః॥

(౧) కిసలయాపేక్షయాతిమ్మమలైరపి చరణైః పాదతలైః తాన్యైవ కిసలయాన్యైవ ఖండయన్త్యః భిన్నత్యః శిగమగ్రర్వత్యైతిచార్థః। తాన్యైవ కిసలయాన్యైవ కల్పశాఖా సమ్బద్ధత్వేనాత్యున్నతాన్యసి అధరణ - అధస్థితేన - ఓష్ఠేనచ అధఃకుర్వత్యః అధోభాగస్థాని న్యూనానిచ కుర్వత్యైతిచార్థః (౨) తనుష్వపి - సూక్ష్మభాగేష్వపితనుం విస్తృతం విస్తువిశేషం అనుకుచితవిహారవస్తం కుర్వత్యః తనుము శరీరేషు అతనుం కామం అనుకుచితం నిర్మిరౌధం విహారవస్తం కుర్వత్యైతిచార్థః (౩) కర్ణస్య రాధేయస్య సంశ్లేషే సమ్బంధసన్యపి శుభకామః శ్రేయోర్ధీయోవిజయోర్జునస్తస్యానుకూలాభ్యాం సహాయాభ్యామితి కర్ణయోశ్చోత్తరీయోస్సంబంధేనతి శుభోయః కామోమదనస్తస్య విజయే కామిజనమనావశీకరణే సహాయాభ్యామితిచార్థః (౪) తిల సతావిద్యమానేనాపి అతిలసతాతదవర్తనైతి అత్యున్నం లసతా ప్రకాశమానేనైతిచార్థః (౫) వాపీభిన్నాభిరపివాపీభిరితి తుష్టైస్సవ్రావస్య అవాపికాభిః పాపికాభిః వాపకాభిర్ద్వివిధకాభిరితిచార్థః (౬) వాసవసన్య-ఇన్ద్రస్య సేవయా-పరిచరణేన । నవస్యాసవస్య-మద్యస్య సేవయా-పానెన (౭) అపాంసరణతి ప్రసిద్ధాఅపి సమేధితా - వృద్ధిం పాపితా తృష్టా పిపాసా యాభిస్తాః । అపురౌనామికాః నీప్యణా

(౧) నవరతౌపభోగకౌతుకగాయన్యోప్యనవరతౌపభోగకౌతుకదాయ
 న్యఃసుర్వారప్రమదాఃస్వర్వారప్రమదాఃత్రీకుటశిఖరిశిఖరమధిగత్యత
 త్రతపస్యంతఃతేజోవిశేషప్రకాశితాశాంతంమహానాస్తముపజన్తుః | వ
 క్రుశ్చ తస్య పురతౌ బహువిధాః ప్రకృష్టాశ్శృంగారచెష్టాః || తథా
 హి || ప || చలదంచలసూక్ష్మకంచుభీదరసస్త్వశ్యగృథస్తనద్వయా | ద
 దతీఘజమూలదర్శనం కబరీం కాపి బబన్ధసుద్దరీ || ౬౫ || హదపాటల
 లోలలోచనామదనాజ్ఞేవ శరీరిణీపరా | కమలైన జఘానలీలయా పరి
 హాసోక్తిసన్దుభీం సఖమ్ || ౬౬ || స్రస్తైశ్యకాండేచతురాభినీయకా
 చిత్రరాభ్యాం పరిగృహ్యనీవీమ్ | కించిత్క్షణం లక్ష్మితనాభిహాపాబబ
 ధభూయస్త్రుపయాకులవ || ౬౭ || త్మణం ప్రభుత్వేన పరాఙ్ముఖేన ని
 ర్తాయ చేట్యానిజయావితీర్ణమ్ | వీటీముపాదాయ సి తాం ముఖేన్వ
 విన్యాసధన్యాసవిలాసమన్యా || ౬౮ || బద్ధాకంచుభికాదృశం నకుచ
 యోర్వ్యాసజనత్యామయేత్యేనాం ద్రాగపనీయతాం పరిష్కల్మైరుద్ధాన
 నొత్థాపితైః | పూర్ణప్రీతినకృష్టునస్తనయుగీ సద్దర్శనైవ త్మణం నివృ
 న్దీకృతలోకదృష్టిరపరా గాఢం న్యబధ్నాత్పునః || ౬౯ || రమ్భాస్త
 మ్భం శిశిరమపరా బాహువైకేన హర్షదాల్లిజనీతదుపరిదృశస్థాపితై
 కస్తనాగ్రా | వారంచారం సరసిజముఖచారులీలారవిన్దం వ్యాజిఘ్రి
 స్తీలలితలలితం వీక్షమాణావతస్థే || ౭౦ || కామాగమేషు కథితైశ్శర
 ణప్రభేదైరాజ్ఞేషుచుష్మనవిశేషవిశోభమానైః | స్త్రీపుంసరూపమ
 భిరూపనివేశమన్యా భూర్జత్వచిస్సుటతరం చతురాలిలెఖ || ౭౧ || గీ
 తం సమారభత కాచన కీరవాణీ కన్ధామృతం కిమపి కల్పితరొమహ
 ర్షమ్ | శుష్కాణి పల్లవయిశుం విపినాని యేన జాతోమధుఃకృతకరః

మతీవ కామోత్పాదకాశ్రితచార్ధః (౧) నవస్య రతస్య సమ్భోగాదిక్రీ
 డాగూ ఉపభోగోనుభవః తద్విషయకకౌతుకం ఇచ్ఛాత్సృగ్దాహపిత
 రాశ్రితి అనవరతం సతతముపభోగే సమ్భోగాదావితీచార్ధః ||

ప్రహితోమహేనా ॥ 22 ॥ యుణం యుణక్ష్వణసమనోజ్ఞనూపురం
 ఘృశంఘృశద్వనిమధులాలమెఖలమ్ । స్ఫుటంస్ఫుటతుచవిలసన్తశీ స
 గంఘుఘుర్నుఘుర్ననృతురమర్త్యయోషిణః ॥ 23 ॥ x ॥ ఎవం దే
 వలోకసారంగలోచనా నానావిధాన్ స్వకృతాశ్చక్రారవ్యాపారా
 నగణయన్తం నిర్వికారస్వాన్తం మహాశాన్తం నిశామయన్త్యైః పర
 స్పరారభ్యాభిశ్చిటూక్తిభిన్తం పంచశరచాపచాపలం నేతం ప్రచ
 క్రమిరే ॥ తత్ర కాచితాచంచదేవమవోచత ॥ ప ॥ ఆకృత్య పరి
 మదామణే తవ కచానాస్తివ్యగ్రాధం స్రవావాలమ్బ్యంసవివర్తి ప
 క్త్రీమనిరాదాచుమ్భ్య బిమ్బాధరమ్ । తత్తాదృశ్చిరవేకజన్తవిహితై
 ర్ధన్యస్తపాభిఃపుమాన్నిచీబన్తనమోక్షనిగ్వ్యసమయం నిశ్చేయనం విన్ద
 తి ॥ 24 ॥ అన్యచ ॥ వాల్మీకం కబళీకరోతి నయనం నాసాతవాసాప
 హో వంశం భ్రంశయతే మదాద్వ్యధయతే వాచానుమోచారసం । ఆ
 న్యం హాన్యపదీకరోతి శశినం హంసాభిహింసాపహం యానంకొనచిన్ద
 తాణే వదయువాసేవాం సతేనాఞ్చతి ॥ 25 ॥ అపరాచ ॥ (1) పు
 ల్లం పల్లవమూశ్రీతో మధురసఃప్రాతేయదీప్తైరహో బిమ్బస్యాపరిలమ్బ
 తేచ తిమిరంభాతో త్రచన్ద్రారుణౌ । మత్తం చన్పకసన్నిధౌమధుకిరి
 యుగ్ధం దరీదృశ్యతే ప్రాయఃకొణమణూదరి త్వయి రసఃప్రశ్న
 ద్భవత్యచ్ఛుః ॥ 26 ॥ ఇతరాచ ॥ (2) ఆశ్లిషత్త్వమరోజకాకమిధునం

(1) మధురసః పుష్పశ్రీత త్వేన ప్రసిద్ధోపి పల్లవమూశ్రీతఇత్యశ్లిచి
 ర్యం । విషయనిగరణేన ఆరోపితపల్లవత్వాశ్రీయమధరమితి వాస్తవ
 ధః । ఎవము త్రరత్రాపి । ప్రాతేయదీప్తైరన్య బిమ్బస్య హండుల
 స్యాపరి తిమిరమిన్ద్రునై చన్ద్రీమణుడలసగృహాననాః । కేశపాశాలమ్బ
 తఇత్యర్థః । చన్ద్రారుణౌ-తత్సదృశాభరణవిశేషా । మత్తం మధుకిరి
 యుగ్ధం-సేత్రయుగ్ధం చన్పకసమనాసాసన్నిధౌ మత్తం సద్దశీశ్చ
 తే పునఃపునరతశయేనవాదగ్మనవిషయోభవతిత్యర్థః (2) తపఃరూపా-

సత్యర్థచంద్రైఃప్రహా ప్రయోదత్తనఖతుతే పరిగతశ్రీహారణారావ
 లౌ । చంచత్కుండలభానుకుండలమహస్సంగేపి నెత్తోష్ణలం సా
 మోదంచవిచాకసీతితదసిత్వం విస్తయానాం పదం ॥ 22 ॥ పరాచ
 చారించారంచుద్ధరితేకున్తలదేశే వారంచారం హస్తవిహృత్యస్తనశైలే
 స్నాయంస్నాయంనాభిసరస్యాం శ్రమహన్యైకాంబీదేశే విస్తతి వా
 సంయువచేతః ॥ 23 ॥ గ ॥ ఎవం నానావిధైరపి సుగ్ధానానాం
 శృంగారవ్యాపానైః శ్రీకాన్తైకాన్తస్యాన్తామహాశాన్తశ్చండమారుతై
 రివ రక్షదీపః క్రూభయితుం నశేకే ॥ తథాహి ॥ ప ॥ మోఘారం
 భాధరంభాముఖజితనభినామేనకామూనకాన్తిర్విశ్వావీ వద్ధ్యరోవీరు
 చినిధిరజహ్దూర్వశీగర్వశీలమ్ । నిశ్చక్షిపూర్వచిత్తిస్త్యదధశనహజ
 న్యాదయోదైన్యమన్యాధన్యైమున్యగ్రగణ్యేకరణపరణితౌ నిర్వికారే
 మురారెః ॥ 24 ॥ అథవిసృజ్యసలజ్జహ్నదోమునిం హృతమితాశనము
 గ్రుచం ధువః । త్రిదివమపురస్కపునరెవనిస్పృహతమాహతమాన
 మదాయయుః ॥ 25 ॥ గ ॥ అనస్తరం మహేంద్రా మహాశాన్తమశ
 క్యతపోస్తగాయనుష్సరోముఖాదవధార్య పునర్విచార్య స్వయమేవ
 సూయయాతం వ్యామోహయితుకామో గజయాధపహవమాసాద్య
 న్యౌషేవ వివిధమన్తభలిలాసకారిణీభిః కరిణీభిస్సహ విహరమాణస్త
 త్తనావేవ కోకౌ తయోర్యుగం పరిగతః సమీపగతః శ్రీహారః - ము
 క్తాహారేవ తారావళిర్నతు త పజ్జీర్యస్య తస్మిన్ప్రేయసా వల్లభే
 నదత్తం యన్నఖతుతం తస్మిన్నైవార్థచంద్రైఃప్రతివ్యస్తరూపకం తస్మిన్
 సత్యపి ఆగ్నిక్షుచ్-అగ్నినవమాకాన్తీత్ । చంచత్ దీప్యత్ కుండలం తా
 టంకమేవ సూర్యమండలం తన్నహస్సప్తద్ధైన్యపి నెత్తోష్ణలం
 విచాకసీతి పునఃపునరతిశయేనవా వికసతి । తత్ తస్మాత్ త్వం విస్త
 యానామాశ్చర్యాణాం పదం అర్థచంద్రప్రకాశే రాత్రాకొకసంక్షే
 పాత్ సూర్యతేజస్యపి ఉత్పలవికాసాచ్చ చిత్రీత్వమ్ ॥

దాశ్రమోద్దేశమాపాద్య తస్య తపస్యతఃపురతశ్చిరమచీచరిత్ ॥ ప ॥
 స్త్యారం వికారం బత దుర్నివారం విధాతుమేతస్య సుధాశవాతః । క
 రీంద్రవేషం కలయన్ సతామం కరణుభిస్తత్రచిరేణ కేమే ॥ ౮౧ ॥
 X ॥ అథ కదాచిద్యదృశ్యయాన్వభ్యసుతిరపి సమునిరనువనహనాకహ
 శాఖాకర్షణదశాన్వంగలగ్నవిపిధస్తబకరేణుభిః కరేణుభిస్సహ విహ
 రమాణం తం వారణరాజమవలూక్య విక్రియమాణవానిసస్సప్తయమ
 పెవనువలమ్యేయస్తమ్యేరమ శాం రమయచ కరేణుభిరీత సమీహం
 బహువ ॥ బహువచ శక్త్యైవైత తదాన్తా ॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ అనన్తబా
 ణరభసాదభసార్వభౌమో మానం విహాయ సుహిమానహహస్యదూ
 రే । ముక్త్యావివేకమనఘంచ తపాప్యపాహ్యముగ్ధకరేణుభిరరంస్తది
 రంత్వరశ్శ్లో ॥ ౮౨ ॥ X ॥ తతః ॥ స్త్రుబే మోయమితస్తతస్తాభిరేవ
 కిరేణుభిః ప్రియసింభిః పరిక్రీడమానః కదాచన సాలిగ్రామగిరిపరిస
 రముపసర్జ చక్రసరితక్రతసుజ్జనో (౧) జాతిస్తగత్వం యాతిస్త ॥
 ప ॥ జాతస్తగశ్చిరాదాసీన్ద్యాయం శక్రస్య మాయయా । జాతిష్ట
 రస్సమభవత్చక్రసరిదాస్సవాత్ ॥ ౮౩ ॥ తతశ్చ ॥ 'పూర్వజస్తతః
 తం రమాపతేఃపూజనం పురరసావసుస్తగ ॥ పుణ్యఖమసుమైర్గ
 నారమైఃపుష్కరేక్షణమపూజయద్దజః ॥ ౮౪ ॥ X ॥ తతస్తత్ర తత్ర
 పుణ్యస్థలెషు కమలాదిభిఃకమలారమణచరణకమలార్చనం కలయన్
 కాలక్రమేణ గోదావరీరొధసి మృకండా రాశ్రీమం ప్రవిశ్య తేనపూ
 జితో ముదితోఽవతస్థే ॥ ప ॥ వేతండశ్చ మృకండుశ్చ వైకుంఠచరణా
 ర్చనమ్ । తత్రైవతటిసీతీరే తన్వానా సుఖమూషతుః ॥ ౮౫ ॥ అథచ॥
 X ॥ వృతీలేషు బహుషు సమయేషు కదాచన మదావళేద్వై పృథి
 వ్యా కేనామ పుణ్యానిగానగర్యశ్చ కాశ్చితిస్పృష్టం పృష్టవశి విష్టరశ్రీ

(౧) జాతిం-ప్రాశ్నవీయనిజజాతిం స్తరత జన్మరసంసాగరొద్వై
 థ నైతి జాతిస్తరః॥

మః కథాకథననిస్సందో మనీషో గజేంద్రమామస్త్ర్య సాదరమిద
 మవదత్ || ప || బుధాగాధ్యాయోధ్యాపద్యశవిధురాకాపి మధుగా
 ధుశాపాయామాయాప్యభిరథకాశీశ్యసదృశీ | అవస్థికాంచీచత్రి
 జగదధికాద్వారపతికాపురశక్తస్తాస్తప్తాస్యధిధరణీమఖ్యాపరమిసాః ||
 మన్దరోరైవతస్సింహో మహేందో గజేంద్రమాదనః | హీమవాక హస్తి
 శైలశ్చ సప్తైతే గిరయస్తృతాః || ౮౭ || పురీణాముత్తమా కాంచీగిరి
 శాంచ గజాచలః | యిత్రప్రత్యక్షతాం యతా యజ్ఞసే బ్రహ్మ
 శే హరిః || ౮౮ || వరదో ధుజగప్రాణిహరిదోర్ధ్వజలో హరిః | ద్విర
 దోర్వభృతశ్శృంగై స్ఫురదోజాపరాజతే || ౮౯ || స్ఫురాయదిసహా
 సితం తనూరైవదే సూరిభిర్దహశతదావ్రజద్విరదశైలమాలింము
 దా | తదాశీతముదారధీస్త్రిజగగార్తిపూర్తిచ్ఛినా నిదానకరుణం
 గదాధరమధార్పయేధాస్పదా || ౯౦ || గ || ఎతాం ముదీర్వప్రణీతిమా
 కర్ణ్య తూర్ణమేన కరటిగిరిమక్షతీతటీమాటికమానః పుణ్యకొటినిల
 యం వరదరాజం ద్విరదరాజః క్షిప్రీకుముదకునిలయరాజీనప్రభృతి
 దివ్యకుసుమరాజీభిర్భక్త్యా నిర్వాప్యజయాపూజయామాస || తతశ్చ |
 ప || కమతైశ్చతుర్దశసహస్రసంఖ్యైకైరభిపూజయేయమహామన్వహం
 హరిమ్ | తదిదం నచేదుపనసేయమిత్యసావ్రతమత్రహస్తిసతిరుగ్రమ
 గ్రహీత్ || ౯౧ || అమౌఘరుహామనుదినం హరిమాహృతానామా
 రాధయంత్సతుచతుర్దశభిస్సహస్రేః | ఎవంగతేషు దివసేషు బహు
 వ్యవన్యాం దైవాత్కదాచనచిరంనవవర్షదేవః || ౯౨ || (౧) సరసా
 మరుతావావీశ్వరనున్నైనవ్యశోషిమరుతావావీ | ఆశ్శ్యనతటాకానా

(౧) సస్వరవ్యంజనద్వంద్వగ్యావృత్తిర్యమకం మతమితి లక్షణలక్షిత
 యమకాన్యాసా | సరసేత్యాదినా సరసా-కాసారేణ | మరుతా-నిర్జల
 లభావః | అవాపి-ప్రాప్తా | ఈశ్వరనున్నైన-దైవపేరితేన | మరు
 తా-వాయునా వావీ న్యశోషి-శోషితా | కానాం జలानాం | క్షయా

క్షయోత్పత్తివ్యాధ్యైతాపిసతతాకానాం || ౯౩ || (౧) శోభా నీరస
యా ప్రాప్తాశుశ్యస్తహిరు నీరసయా । జగదరోగపతత పస్తేష్వరం
దేశస్తదాహికొపతతాపః || ౯౪ || (౨) తదనుతతామరసానాం విల
యాత్ప్రకరస్సరస్సుతామరసానామ్ । అజనిసదావలనెతానసత్తరజే
ష్వయంమదావలనెతా || ౯౫ || (౩) స్పృష్టాపారసమన్తాద్ధిరైస్త్రి
కూటస్య యస్సపారసమన్తాత్ । కన్దసిలంతం సరసస్థిరగన్ధమవేత్తు
త్ - వాశాత్ । తటిసీ-నది । ఆశ్యానతటా-శుక్కుతీరా । అఘాదతశే
వః । అతః తటాకానాం అర్ధైతాపి న (౧) నిర్గతో రసః జలం య
స్యాత్త నా । అతపన శుశ్చంతో మహీరుహో వృక్షా యస్యాం త
యా రసయా భువా శోభాయాః కాంతైర్వానిః-నాశః ప్రాప్తా । అ
ర్కాపి జగల్లోకం । తతాప-దదాహ । తగా దేశః జనపదః జాత్యై
కవచనం । కోపితః-ఉద్బోధితః శాపః సంజ్వరః యస్య శాన్యశోభా
త్ । తదా నకొపి తతావశతి సారే కోపిదేశః తతా విస్తృతాఅపా
యస్థిక్ నతతాపః । ఋక్పూర్ణూరిత్యాదినా సమాసాంతాప్రత్య
యః విస్తృతజలానాఘాదత్యర్థః ప్రతీయతే । తదానీరసయోగ్యనేనైవ
భూమావుదకాభావప్రతిపాదనెన సర్వదేశేవ్యపిజలాభావస్యోక్తస్రా
యశ్వాత్పునరుక్త్యావత్తిర్భవేత్ (౨) సరస్సు రిసానాం జలానాం వి
లయాన్నాశాత్ । తామరసానాం-పద్మానాం ప్రకరస్సమూహః । శ
తామ-మన్జూ । అయం మదావలనెతా-గజరాజః । అజ్జేషువిషయే
తదుద్దేశే నెత్యర్థః । సదా-సర్వదా । వలనెన-సంచారేణ । ఇతా-స్రా
ప్తా । అవసత్తిః-అవసాదః కార్యం యేన తాదృశోఽజని (౩) యః
వాయుః । త్రీకూటస్య గిరేః అన్తాత్-హ్రీన్తాత్ । పారసం-పద్మం ।
స్పృష్టా సమన్తాత్-సర్వతః ససార-వహ । తం సరసః స్థిరః గంధో
యస్య తం అనిలం । కరి గజః । సరసః-కాసారాత్ । సముచ్చలంతం
ఉన్దచ్చంతం అవైత్-జ్ఞాతవాత్ ||

ముచ్చలంతం సరసః || ౯౬ || (౧) అచలభువా తోయేనచ్ఛురితఉపా
గాత్మధానవాతోయేన^౧ | నారాదుపలభేన వ్రాక్తేనసరస్తటిసదుపల
భేన || ౯౭ || (౨) ముముదేకాసారమయన్నాగొమ్మతవర్షి కాళికాసా
రమయం | ప్రాప్తవికాసారమయంత్యజ్ఞాల్భీయత్రహృదధికాసారమ
యం || ౯౮ || (౩) మదాపగత్యానభినాకరేణ యుక్తగజేంద్రో నభీనాకరే
ణ | ప్రపుష్టతాఽగోపరిగాహితేన తత్యాజతాపం పరిగాహితేన ||
(౪) శ్రేణ్యాకరే యా శుశుభే మనోజ్ఞేహసారసానామిహ సారసా
నామ్ | హస్తీగృహీత్వాహరిమంచితుంతా మరందధారా ప్రసరం

(౧) అచలభువా-వర్షతోత్పన్నైన తోయేన జలెన చ్ఛురితః వ్యాప్తః
సః వాతః యేన పథా ఉపాగాత్ | తేన పథా | ఇభేన గజేన | స
మతలా సమీచీనపాహితా | సరస్తటి ద్రాక్ష శీఘ్రం ఆరాత్ సమీపే
నాపలభేఇతి న లభ్యేవైత్యర్థః (౨) యత్ర అధికాసారం యతాగ్రాసా
రే విభక్త్యర్థేన చ్యూతాభావః | హృత్ మనః రమయన్తీ తోషయిత్రీ
ప్రాప్తవికాసాఅజ్ఞాల్భీ పద్మపజ్జిగః ఆసీదితిశేషః | అమృతవర్షి శ్యాః కా
ళికాయాః మేఘజాలస్య ఆసారమయం ధారాసమ్పాతప్రచురంత
తాగ్రాసారం అయన్ ప్రాపుషన్ అయం నాగః | ముముదే తుతోష
(౩) మదస్య మదోదకస్య | అపగత్యా అపగమనేన నాశేనహేతు
నా నసన్తి అశయో యస్మిన్నిత్యనభిః తేన భృంగరహితేన కరేణశు
ణ్డయా యుక్తః గజేంద్రోః అగస్య గిరేరుపరి ఊర్ధ్వభాగేగాఃఉదతాని
స్వర్గైశుపశువాగ్వజ్జిదిజ్జేత్రఘృణిభూజలై | అత్యగృహ్యోస్త్రియా
పుంసి గౌరిత్యమరః | పుష్టతా రక్షతా అతపవ హితేన పరిగాహితే
అవగాఢేన నభినాకరేణ సరసా తాపం తత్యాజ జహౌ (౪) ఇహ అ
కరే పద్మాకరే | మనోజ్ఞారమ్యా ఈహచెష్టాయేషాంతే సారసాఃపక్షి
ణోయోహు లేషాం సారసానాం-కమలానాం యా శ్రేణిః శుశుభే |
ఆప్తమరందధారాం-ప్రాప్తమకరందాం తాం పద్మపజ్జిగం హస్తీ

దధారాం॥ ౧౦౦ ॥ (౧) నీతసమగ్రాహస్య ప్రాణిక్షపణేన నిస్సమ
గ్రాహస్య । గ్రస్తావదనెనాహిక్రూరస్యగజోలసోభవదనేవాహి ॥
(౨) చకర్దక్షప్తవ్యసనక్రమం తం సనక్రిమంతం సరశానినీమః । గ్రా
హేణమాస్త్రీవసతోదకేషు సతోదకేషు గ్రదతావ్యకర్షి ॥ ౧౦౨ ॥ ప
రస్పరేణ వృత్తికృష్యమాణౌ స్వంస్వంపదం గ్రాహగజౌనినీమః । స
రస్తదక్షాభయతాం సమన్తాన్తనస్తమస్సత్వగుణావివోచ్యైః ॥ ౧౦౩
॥ ౫ ॥ అథ జలమధ్యే బలవదాకర్ష తాస్వాహరలాభలాభసంభుక్షితౌ
త్సాహేనగ్రాహేణనివ ర్తితశక్తిగనన్యశరణావారణానారాయణచర
ణౌ శరణం వరయామాస ॥ ప ॥ వరద శరణంస్వామిన్యామిత్వదీయ
పదే (౩) ఖిలాన్తధనచరణామౌజాన్మౌజాతుమేశరణంపరమ్ । అపిమ
మభయక్లాంతం స్వాంతం పునఃకనకామ్యుజ్జైశ్చితజనఘనశ్రీదాపాదౌ
తవార్చితమీహతే ॥ ౧౦౪ ॥ వ్యసననిచయాద్భీతఃప్రాతః పయోజవిడ
మృనోశ్వరణసరణంకుర్వేసర్వేశ తేవదయోరహం । (౪) త్రిజగదవన

హరిమంచితం-పూజయితంగృహీత్వాఅరందుగ్రీతం దధారదధే(౧)
ప్రాణినాం యజ్ఞేన-నాశనెన । నీతః గమితః సమగ్రాహః- సమ్పూర్ణ
దినం యేన తస్య । సమగ్రంచ తదహశ్చైతి కర్తధారయే రాజాహ
- సృభిభ్యష్టజీతి టదిరాత్రాహ్నిహః పుంసీతి పుల్లిజ్జతా । అహిక్రూర
స్య-సర్పవతు-తినహృదయస్య । నిస్సమస్య-అసదృశస్య గ్రాహస్య న
క్రస్య వదనెన గ్రస్తః వాస్త్యేవోయస్యసా నెనాః నిరపరాధః గ
జః అలసః చింతాజన్యమాధ్యాన్నిశ్చేష్టాభవదిత్యర్థః (౨) క్షప్తః స్వ
స్య వ్యసనక్రమోయేన తం నక్రం గ్రాహు సరసః అస్తం సమీపం
తటప్రదేశం నెతుమిచ్ఛుః నినీమఃసః హస్తీ । తుదన్వధన । తుదన్వీతి
తొదకాః ప్రాణివీడాకరజన్తపః తత్సహితేషు ఉదకేషువసతాః । ఉగ్రద
తా-తీక్ష్ణదన్తేన తొదకాఃస్యధాకారిణియే ఇహివాణాస్తద్వయగ్రాః
దన్తాః యస్య తేనెతివార్థః । గ్రాహేణ వ్యర్థిన్వి-అవకృషే (౩) ఖిలాన్త
ధనదుష్టనిగ్రాహకేతి చగదలస్యమౌజగజ్(౪) త్రిజగదవనె లాంకత్ర

శ్రీధాబద్ధాసినాభవతా వినా విపదపనయం కేవాదేవావిధాతుమిహ
 తుమాః || ౧౦౫ || (౧) ఝడితఘటితైర్వారంవారం ముకుందశుభాశు
 భైస్సుఖ తదితరైజంతౌజంతౌచ యద్యపిజాగృతః | తదపి కరుణాధా
 రాధాగావలోకబలోద్భృతప్రణతజనమమగర్హకిం మామనాథముపే
 తుపే || ౧౦౬ || ఇతి కృతమనఃఖేదం నాదం గజేంద్రగళాక్షతం ప్రక
 టితభయో ద్రేకాదాకర్ణ్యసమ్భ్రమమీయుషః | (౨) కరిగిరితటిధామో
 ధామోడయాభుతయాచయాజనినవనవోద్యైషాహేషాత్వరా నగిరాం
 పదమ్ || ౧౦౭ || తథాహి || అనాపృచ్ఛ్యకీడాముదితవదనామజ్జనదనామ
 వాలాక్యస్వీయానుదితజయశభానపిపురః | అనాదృత్యప్రేష్యోన్మహమి
 తిదవాచంబలపరైరకస్తామత్తస్థావగగరుడమారుహ్యవరదః || ౧౦౮ || గ || త
 దను తత్త్వమారుహ్య తత్త్వజనైవ దంతావలెన్ద్రస్య గ్రాహగ్రసన
 స్థానం (౩) కాసారవరంసమయానిస్సమయా త్వరియాప్రయాంతం
 శ్రియః కాంతం నిర్వర్ణ్య కిన్నరాదయోవిస్తయావిష్టహృదయాఇథమ
 వర్ణయన్ || ప || (౪) నకేవలం క్రోశతి నాగరాజో నాధస్యచైత
 ద్వ్యసనాసహస్య | ప్రథావతోఽయం బహుయోజనాత్వా పన్ధాతిపి
 యరక్షణే | శ్రీధయా-అత్యాదరేణ బద్ధాసినా ధృతఖడ్గేన తదర్థం దీ
 ష్టితేనైతి యావత్ (౧) హేముకుంద శుభాశుభైః-సుకృతమమగర్హతైః
 ముఖం తదితరత్ దుఃఖంచ జన్తౌజన్తౌప్రతిజంతు జాగృతః జాగరూ
 కేస్తః | కరుణాయా ధారాప్రవాహస్తస్యాఅధారఆశ్రయో యోవ
 లోకః తద్బలైవ ఉద్భృతం పరిహృతం ప్రణతానాం భక్తానాం దు
 మగర్హయేనసః (౨) కరిగిరైః తటి ప్రదేశః ధామ స్థానం యస్య
 తస్య ధామ్యః-లేజనః శ్రీవరదరూపతేజనః (౩) కాసారవరం సమ
 యా సరోవరస్య సమీపే | అభితఃపరితస్సమయానికమాహాప్రతియో
 గవీతి సమ్బద్ధార్థేష్టీ (౪) నాగరాజః కేవలం గజేంద్రేవ సక్రోశ
 తి-సరోదితి | అపితు పన్ధాతిపి క్రోశతి-క్రోశఇవాచరత్ ||

కౌశితి దీనబద్ధాః ॥౧౦౯॥ కించ॥వహంతమపి జాణవన్నభసి(౧)బన్ధురై
కన్ధరైః నహంతబహుమన్యతై ననుశకుంతకః ఛాన్దసం । నవానవనవా
స్తుతీర్నిశమయత్యసౌ స్వర్గిణాం హరిఃకరివిపద్భిదా కుతుకసత్వరౌ జి
త్వరః ॥ ౧౧౦ ॥ (౨) అయం పురాణఃపురుషఃప్రసిద్ధో వయోధికః
త్వస్య వదన్తివాహమ్ । కాచిత్త్వరేయం కరిరాజరక్షా కౌతూహ
లాదున్తిపితా తథాపి ॥ ౧౧౧ ॥ ఇతి ॥ తతశ్చ ॥ సచక్రిమర్కప్ర
తిమంత్రీవిక్రమౌ గజాధిపం గ్రాహపరస్తస్వనూనపి । మమోచ తా
ద్యగ్వ్యసనంచ కుంజరౌ ముచశ్రుధారాం యుగపత్తదక్షిణ ॥ ౧౧౨॥
అనన్తరంతు ॥ కృష్ణార్జితాని కిమలాని కృపాపయోధేఃపద్మాసఖస్య
కరటీపదయోరవస్వత్ । హాలౌతు తస్యమనువాసహదేవబృంక్షేర్తం
చారదివ్యకుసుమాని వవర్ష హర్షాత్ ॥ ౧౧౩ ॥ కింబహునా ॥ శ్రు
త్వాకౌంజరమార్తనాదమచిరాద్గత్వాచ మారం తతో ముక్త్యా చక్ర
మిభౌ త్తమవ్యసనదగ హత్వాచనక్రంరుషా । కృత్వా తం కరిణం
కృతార్థమతులం దత్వాచ తిష్ఠేవదం పద్మాక్షస్సపునర్దజాన్రశిఖరస్రా
సాదమాసాదయత్ ॥ ****

ఇతి శ్రీ వేంకటాద్వైతాద్వైతః కృతౌ వరదాభ్యుదయే

చమ్పూప్రబంధే చతుర్థో విలాసః

శ్రీమతే హయవదనాయ నమః

అథ పంచమో విలాసః

త్రైలాయాం సమతీతాయాముదితే ద్వాపరే యుగే । శ్రియః
పతిం కరిరౌ బృహస్పతిరపూజయత్ ॥ ౧ ॥ X ॥ అథ కథం తత్ర
మధుసూదనారాధనభాగ్యం బృహస్పతేరాసేచితి వృద్ధౌ తే భగవేన
(౧) కన్ధరైః-మేఘైః బంధురైఃనిమోన్నతై (౨) అయం పురుషః హ
రిః పురాణః-వృద్ధః-అనాదిశ్చ ఏయసా జీవనకాలేనాధికం వృద్ధం । వ
యస్సు-పక్షిణు అధికం-శ్రేష్ఠంచ ॥

వేదయామాస తముద నైమఃఖిలవృత్తానైస్త్రతిహదనవిశారదో వార
దః ||ప|| త్రైతాయాం విరతాయామంపరతి ద్వాపరేపురే జిష్ణోఃసమ
రమమర వ్రజాసో సహమసురేంద్రైశుదంబితం ఘోరమ్ || ౨ || త
థాహి || ధుతేషునిశితేషుషుదతమితకృపాశీశలే గదాసు విగతసు
చ త్తయయుతేన కుంతాయుతే | (౧) ధుజాఘజకచాః దిక్ష్వచిదమర్త్య
తదైవరిణాం నఖానశ్చలతేలీత్యజనిసంగరోభంసరిః || ౩ || తాన్త్రికా
మంకృతానైస్సగృతీరపభృశంఽమ్పిచేతాః ప్రచతాఃమార్తేండొమూ
ర్తిసార్తామధితయుధీతతఃస్పష్టవత్కాకృతాన్తా | జాతౌవాతౌపి భీ
తోధృతిమహాహజసశాజంభహం తాప్యహంతాం దృస్తానాం (౨) గా
నవానామరివిజయజయాగర్జయాదుర్జయానామ్ || ౪ || ౫ || ఏవం దే
వప్రవరా అసురాదిభిః ప్రాప్తపరిభవా రాజీనసమ్భవాభ్యర్థం ప్రప
న్నాః కింనామాస్తామరిభవపరిభవానుభవనిమిత్తమిత్యనుయుక్తవం
తో వృక్షమిథం తేన ప్రచ్యూచితే || ప || శాపతస్తాపసెంద్రాణాంస్వ
గ్గతోనిర్గతాయతః | (౩) పురోధావస్తతశ్శక్రః పురోధావజ్జితోరణా
త్ || ౫ || ఇథంహి నీతివిదానిగచన్తి || హతం పురమరాజకిం హతమ
విద్యమాహుర్దిష్టజం హతం గృహమదైనతం హతమపండితం యత్పదః |
హతం శురమధర్మకం హతమవిష్ణుదితం మనోవ్యశేషనుపురోహితం
హతమనైతరాజ్యం బధాః || ౬ || ౭ || తస్మాద్యస్తాభిర్వరదం చిత్రా

(౧) భుజైశ్చభుజైశ్చప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాఘజి |
కచేచుకచేషు గృహీత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తంకచాకచి | ఉభయత్ర
తత్ర తేనైవమితి సరూపేతి సూత్రేణ బహువ్రీహశా ఇచార్థప్ర
తిహారభితి అన్యేషామపి దృశ్యతేషాః పూర్వపదస్య దీర్ఘః | ఏవము
త్తరప్రాసి (౨) దుర్జయానాం-దానవానాం | అరివిజయజయా | శ
త్రుజయజన్యయాగర్జయా-గర్జనైవ (౩) వః పురోధాః-పురోహితఃజ
తశ్శక్రః రణాత్ యుద్ధభూమేః పురిః అగ్రే అధావత్ దుర్గావ ||

పౌర్ణమాస్యాం రూణం మాసేదినుం (౧) ప్రయాతా మయా తాన
 త్వహసత్యవ్రతమాగత్య తతర్థం జైత్యరిపుం ప్రణివత్య స్తుత్యాది
 భిః ప్రసాద్య సక్యవన తాపనశాపశరణాగత ప్రహణజదోషభ్యో
 వాచస్పతిర్హోదనీయధాసనీయశ్చ పునఃపౌరొహిత్యగతి ॥ ౪ ॥ ఆక
 ర్ణ్య వాణీమగవిద్వయోసే రథాశుతైఃప సవంసుధాశాః । ఆగత్యకా
 శ్చేం ప్రణవత్య శౌరిం యయాచిరై తం గురుశాపమోక్షం ॥ ౫ ॥
 అథవిబుధసార్థప్రార్థనాసార్థీకరణసాదరవరదరాజకృపాకటాక్షనుభా
 ధారాసంతూళిత శైవదోషవిషస్వరూపివిషన్వరాచార్యఉగ్ధైతమాను
 షకలైబరణపాత్రదివ్యమూర్తిః హస్తీగిరిమస్తవాస్తవ్యం పురుషోత్తమ
 మిథం విజ్ఞాపయామాన ॥ ౬ ॥ శాపం వ్యపాహయతి పాపమపాకరోతి
 తాపం విలోపయతి చావలముచ్చనాతి । మోదానుదంచయతి కింబము
 కుష్టహస్తనర్ధర్యనం తపనసంతనుతే కిమిష్టమ్ ॥ ౭ ॥ అపిచ ॥ అమన్దా
 నానన్దాననకిరతి చిత్రై నయనయోర్ద్వికాసాచాధత్రై వపుషి పుళకానం
 కురయతి । ముకుష్టస్వచ్ఛందం ముఖిమపిచ వాచాలయతిమే వదాన్యా
 గ్రణ్యస్తేవరదవదనామ్భోజకలసా ॥ ౮ ॥ ఏషాతు మమాభ్యర్థనా ॥
 (౨)పీతాఘ్నరామ్భోరుహసమ్భవీవస్తాంబెరమేశీవదపాదరణై । పూ
 జామదీయాపిచ పుండరీకనైత్రిత్వయా స్వీక్రియతాం దయాళౌ ॥ ౯ ॥
 వాచస్పతేర్వాచమిమాం సమాకర్ణ్య వరదస్సుప్రసన్నభదముక్తైరయ
 త్ । (౩) ద్వావరస్తనతుచేతసిమాఘాద్వావరైకిరిరైశ్చిభరైస్త్రి
 అంజసాసురగురోమమపూజామాకలెర్నియతమాకలయేతి ॥ ౧౦ ॥వ
 చామాధ్వీకం తద్వరదవదనామ్భోజగళితం సమాసాద్యప్రీత్యానరసిజ
 భవాద్యాస్సుమనసః । పరం హృష్టాఃపద్మావతిముపసమస్తకరిరారావజే
 (౧)ప్రయాతీతిప్రయాక్ తేనప్రయాతాగచ్ఛతావర్తమానసామీ
 ప్యైలట(౨)అంభోరుహసమ్భవీ-బ్రహ్మసమ్భుద్ధినీస్తాంబెరమేశీగజైస్త్రీ
 నమ్బుద్ధినీ(౩)ద్వావరః-సంశయః । ఆకలై-కలియుగప్రాప్తిపర్యంతం ॥

శానుజ్ఞాతాఃపునరపి పదం స్వంస్వమగమః ॥ ౧౨ ॥ (౧) చిత్ర
 హరైఃకటాక్షాదణురపిజీవాగురుత్వమావన్నః । ఆకలికాలాపాగమమ
 చ్యుతమానర్చనకుసుమేర్చ్య క్తమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతశ్చ॥ మహస్విని బృహ
 స్పతౌప్రకృతసిద్ధయాశ్రద్ధయా సమర్చ్య తమచ్యుతంత్యజనిమోదిపీ
 మేదిపీ । త్రివిష్టపనివిష్టపత్ర్యధిపకెతనఛాన్యనకృచ్ఛతక్రతుతిరస్కృ
 తన్వబలమాసరక్షఃకులమ్ ॥ ౧౪ ॥ (౨) ధరాసురవరాముహుర్యజన
 జాతమాజహిరే జనా భువి ధనాన్వితాఃప్రియకృతస్సతామాసత ।
 సదానవమదానవస్థితమవాప్యనాకేనదన్ననద్దవ పురన్దరస్సహనయావ
 త్రైదైవతైః ॥ ౧౫ ॥ ౫ ॥ తదానీం ధరాశీపాలమణివరఆయోధ్యకః
 కశ్యపిత్వోకులజయధ్వజః కుశధ్వజనామా కామనామాశ్టజవిష
 యాముపగమ్య సమ్యగనుష్ఠితైరపి పుత్రీయేష్ట్యాదికర్తృభిరలభ్యగమీహిత
 తయా సమ్ప్రాప్తచింతాసంతాపః సత్యవీరమెత్య తత్రత్య దైత్యరిపు
 శక్త్యాన్వినుపశ్యాన్యాఘ్రహీతి సశ్యవత్యాత్మజేన మునినా స్పష్టము

(౧) జీవాధిపతః అణురపి-మునిశాపాశ్చ్యోతౌపగురుఃమహాకాదేవపూ
 జ్యశ్చతద్భావస్తత్త్వం । అణుఃఅతిసూక్ష్మాపిజీవః జీవాత్తాగురుత్వంధూ
 లత్వమావన్నతత చిత్రం । కలికానాం-కుట్టలానాం లూపో నాశఃత
 స్యాగమః ప్రాప్తిః । కలికాలన్య-కలియుగస్య ఉపాగమః ప్రాప్తిశ్చ త
 త్పర్యస్తమిత్యవ్యయాభావః । అచ్యుతం వరదం సగురుః కుసుమైః-పు
 ష్పేరానర్చ-పూజయామాస॥ ఇదం యుక్తం । ఆకలికా లూపాగమం
 కుసుమైః కర్తవ్యారాధనస్యాకలికాలోపాగమం కరణేవైవ యుక్తతా
 నాన్యథేతి భావః కలియుగారంభవధికౌరకాలపియథా నావశిష్య
 రకాలథారాధితవానితియావత్ (౨) యజనజాతం-యాగసమూహంత
 జహిరే-చకిరే । ఫలద్వారా గృహీతవస్తృతివా తజ్జన్యా పూర్వం
 గృహీతవస్తృతివార్థః ॥ ధనాన్వితాః-ధనసమ్పన్నా జనాభువి సతాం
 సజ్జనానాం ప్రియకృతఇష్టకారిణస్తన్త ఆసత-అవర్తన్త । నాకే నవం

పదిష్టః తదైవతత్త్వే త్రమధిగత్య ప్రత్యపద్యత హస్తిశిఖిరిశిఖరం ప్రాప
ద్యతచ తదుత్తంసనంకంససింసనం || తతశ్చ || ౪ || కుశధ్వజన్య నృపతేః
కొపి చంద్రాగ్రవామ్భుధేః | విశ్వజిన్నామపుత్రాభూద్విశ్వంభరః టాక్ష
తః || ౧౬ || (౧) కృతదేవరాజతుష్టిస్సమలతాశోభితశ్శుభాంగోఽహ
త్ | విశ్వజిదద్భుతశీలస్సఫలశ్రీవణోహరైకధాకలనాత్ || ౧౭ || అ
రణ్యానీం చిద్దన్నమితమరిత భీమపితదానిజాం రాజాకాంచీమపి నిర
మిమితాచ్యుతపురీమ్ | ఘనారామాన్ గ్రామానవనిపతిరాత్మానమపి
చ ప్రణమ్యైః ప్రాదత్తద్విరదగిరిధామ్నేనుభుజితే || ౧౮ || హరితే
షగజక్షుఃసూధరే హయమేధేన పురాహిరాధితః | వలభిర్గురుపూ
జనాశ్రీయాదుచితంవిశ్వజితాపి పూజితః || ౧౯ || X || తదను తత్పు
త్రపాలాదయస్సత్యసన్ధాముచుకున్దసన్తాపస్సహస్రాశ్చ మరీచిధను
ర్వజ్రసత్యజిత్సుజనప్రభృతయోధరాధిపాదేవరాజచరణనిశ్చిన్యస్త
భరానిచ్ఛాపానిచ్ఛన్నసమ్మదోన్యకృతపురన్దరాస్త్వం దేశం మహ
త్యాశక్త్యాపర్యపాలయన్నాద్వాపరవిరామమ్ || తతశ్చ || ౪ ||

నూతనం యథాతథా అదాననస్థితిం దైత్యసత్తాభావమహాప్య నదా
గర్జన్పురన్దరఇన్ద్రః సయావత్రైః-యవతీసన్ధియుతైర్దేవతైస్సహ నన
న్ద-జహర్ష (౧) కృతా దేవరాజస్య ఇన్ద్రస్య వరదరాజస్యచ తుష్టిః-
తోవణం యేన సః | సామసంజ్ఞయా లతయా వల్ల్యా శోభితః - ప్ర
కాశితః సః అమలతయా-వైర్తల్యేనచ శుభాని అక్లాని యాగాక్లాని
కరచరణావీనిచ యన్యసః | హరైః కథా కలనాత్ ఇన్ద్రాగ్రాధాశ్రీన
ణాద్విష్ణుకథాశ్రీవణాచ్చ సఫలశ్రోత్రే యష్టిక్యస్యోతిచార్థః ||
ప్రసిద్ధవిశ్వజిద్యాగవిధాయక విశ్వజితా యజేతేతి వాక్యే ఫలశ్రీవ
ణాభావేనసన్దర్శనస్యత్సర్వా పృత్యవిశిష్టత్వాదితఃసూత్రేణ స్వర్గ
రూపసామాన్యఫలకల్పనం బోధితం | అత్రీతు సఫలశ్రీవణఇత్యవేనసఫ
లస్య స్వర్గదాః శ్రీవణం శ్రుతివాక్యజన్యశ్రీవణప్రత్యక్షం తత్సహి

(౧) తమోమూలై తిస్యై నతరతిసురజ్యేష్ఠః మఖధూన్వరిః కారుణ్యార్ద్ర
స్త్రిదశభరణీయాజ్ఞీకమలః । స్వహస్తాంచచ్చక్రః (౨) ప్రణతబు
ధనిష్పదితభరోవిచిత్రార్ధంవాక్యం శ్రీవణసుఖమాచష్టగురవే ॥ ౨౦ ॥
(౩) తవపూజాతోభూమావమరగురొమమముదాంహిజాతోభూమా ।
సాధయనాకం చేతఃకురుచసురాణామవేదనాకంచేతః ॥ ౨౧ ॥ (౪) శు
భమతికలికాలస్య ప్రదోజనిప్రకృమోద్యకలికాలస్య । మాం పూజ
యతాం నాగస్థిరాభృతివరోవిషేణజయతాం నాగః ॥ ౨౨ ॥ (౫) ఇ
తిరవిభావరదస్య శుశ్వా కుద్దాంచితస్వభావరదస్య । వాణీమాయత

తదత్పద్ధప్రతితేగచ్ఛతేలిగత్తుక్తం (౧) తేవ్యః-పుష్పై కలియుగై । బ్ర
హ్మత్తమాసురజ్యేష్ఠఇతిచామరః అత్ర ముద్రాలంకారరీత్యా సద్ద
ర్భవిశేషేణ కతివయనక్షత్రీనామానిప్రతీయంతే (౨) స్రీణతైర్బుడై
ర్జ్ఞానిభిః నిష్పదితఉత్పాదితః భరః ఆత్మరక్షణభారో యస్తికానః ।
నిస్సృజ్య త్వేనభారాదిరహితేభగవతి ॥--అహం మద్రీక్షణభారోమద్రీక్ష
ణఫలం తథా ॥ నమమశీపతేరేవేత్యాత్మానం నిక్షిపేద్దృఢఇత్తుక్తరీ
త్యాన్వరక్షణభారస్యసమర్పితత్వాదితిభావః (౩) హేఅమరగురోభూ
మా తవపూజాతః-త్వత్కర్తృకపూజనాత్ మమముదాంభూమాసంతో
షబాహుళ్యంజాతః । ఇతః అస్తాదైశాన్నాకం స్వర్గంప్రతి సాధయ-
గచ్ఛ । సురాణాం చేతః స్వాంతం అవేదనాకం దుఃఖపీడారహితం
కురు (౪) శుభామతిరేవ కలికా-కోరకః తస్య ఆలస్యం-మాన్ద్యం త
త్ప్రీడః కలికాలస్య ప్రకృమోరీతిః అద్యాజని-ఇదానీముత్పన్నః ।
విషేణ-గరళైవ జయతాం పరానభివశాం సర్పాణాం వరః శ్రేష్ఠః
నాగఆదిశేషః నాగస్థిరాభృతిహస్తీభూధరే మాం పూజయతాం అ
గ్చ్ఛతు (౫) రవిభాస్సూర్యతేజా గురుగ్రీవృతిః । నంతః నమ్రస్య భక్త
వ్యశ్రేయోదాతుః శుభదాయకః । కుండైః-కుద్దకుసుమైరంచితఃపూ
జితః స్వభావః రీత్యైవాం తె దంతా యస్యతస్యవరదస్యఇతి వాణీ

నంతు శ్చైవోదాత్తుర్గురుః స్వమాయతనంతు ॥ ౨౩ ॥ ౫ ॥ అనన్త
రం చిరన్తనపురుషమనంతో దన్తావళమన్తరాధరే నిరంతరముద్యదవ
ధానః వివిధానాకహప్రసూనైరత్యన్తభక్తిశ్రద్ధావినయోపపన్నశ్చిర
మారాధితవాన్ ॥ ౨౪ ॥ (౧) శీతసంతానం తేన ద్విరదాద్విపతిం త
మర్చతానంతేన । దేశః కలితోపచయస్సోభూర్ధర్మస్యనాత్రకలితోపచ
యః ॥ ౨౫ ॥ కిం చ ॥ (౨) కాంచ్యామంచతి కంజనాభమనఘే కా
కొదరాధీశ్వరే కామం త్రైమరుదిః కలావపి యుగే కాపి ప్రజానా
మభూత్ । కాలే వర్షతి కాలికాకృతబహుకృత్యధ్వరాభూసురాః క
ల్యాణేన పక్షైవశాస్తిధరణీం కాగుణ్యపూర్ణోన్మపః ॥ ౨౬ ॥ యేశ్చబ్ధ
స్తిపతంతివా దృఢతరాశంసంప్రశంసన్తివా మాసత్త్వం మధురంమ
దావళగిరైస్తేషామదోషాత్తనామ్ । చెతస్యచ్ఛతమేరమేతవరద (౩)
స్త్రుత్సున్దరీమన్దిరే తత్పద్మోత్థవధూర్ముఖేదిదిరం తద్దేహగౌరం యశః ॥
ఇతిమహిమనిహార్ద్రాదీరితే వారణాదే (౪) స్సపాధికమతినమృత్సారదే

శ్రుత్యా స్వమాయతనం స్వవాసస్థానం ఆయత - అగచ్ఛత్ ॥
(౧) శీతానాం సంతానం కల్పవృక్షం ద్విరదాద్విపతిం-కరిగిరిశంతం
వరదం అర్చతా-పూజయతా తేనానవైన-ఆదిశేషేణ దేశః కలితఉ
త్పాదితఉపచయోవృద్ధిర్యస్యసోభూత్ । కలితః కలియుగాద్ధర్మస్యా
పచయోహోనిరత్రదేశేనాభూత్ (౨) కాకొదరాణాం-సర్పాణామ
ధీశ్వరే ఆదిశేషే కంజనాభం పద్మనాభంవరదమంచలిపూజయతిసతిక
లావపి ప్రజానాం త్రైమజన్యారుచిః ప్రీతిరభూత్ । కాలికా-మే
ఘజాలం । కృతా బహుకృతిః బహుకరణం యేషాం తే అధ్వరా-
యాగా యేషాం తే భూసురా అనెకథా అనెకయాగప్రవృత్తాఇత్సి
ర్థః । కల్యాణేన పక్షైవ సన్తార్గైజైవ ॥ శాస్తివర్షతీశ్చుభయత్రాపి స్తైత్య
ధ్యాహారేణ భూతార్థకత్వముపపాద్యం (౩) తస్య ఎరవస్యసున్దరీ-ల
క్ష్మీః తస్య నాభీపద్మాదుభ్యః బ్రహ్మతద్వధూర్వాణీ తస్యగహంక్షీరా
బ్ధిః తద్వద్గౌరం శుభ్రంయశః (౪) సమధికే-అత్యధికే మతిర్బుద్ధిః స

నారదేన । భృగుగుపగతహర్షః కొత్రీనశ్శ్రీత సౌఖ్యం సపదీ భజతి
సాధోస్సక్తమేనెతిమేనె ॥ ౨౬ ॥ పృష్టేనతేనపునరానమనస్తవాద్యై
స్తుష్టేనవిశ్వగృహీణాదుగ్రహీణాత్తజేన । అష్టాశ్చయోగముపదిష్టమిహ
ధిగచ్ఛన్నచ్చాశయోభృగురనస్తరమాననన్ద ॥ ౨౭ ॥ మత్తఃకుద్ర
తమాత్సముత్థితమపి గ్రస్తంహిదోష్టేరపి గ్రన్థం శౌరిపదామ్బుజాగ్న
ణశుచిం గృహ్లాన్త్యముం పండితాః(౧) సమ్మిన్నం భ్రీమరైర్నిసర్గవలి
మైర్జమ్బులసమ్బుతమప్యష్టోజం హరిపాదచుమ్మివహతే కింభౌనద
మౌభిభృత్ ॥ ౨౮ ॥ విధాతుంచేదాస్వశ్చావరదవదనోల్లాస ఘటనాం
వివేత్తంచేదాశావివిధపదసర్వర్పపదవీమ్ । సమీహచేద్వోధుం సహృద
యసభారంజనధురాం ప్రబంధాయం గ్రాహ్యః (౨) పటుపటుగిరౌ
వెజ్జటకవేః ॥ ౩౦ ॥ (౩) వరదశ్శరదశ్శతం ప్రబద్ధాన్ స్వగుణా
ఖ్యాయినవన కారయేన్దామ్ । పహతాం స్వపదామ్బుజైకదాస్యంమ
హతామేధయతాం మయి ప్రసాదమ్ ॥ ౩౧ ॥ ****

మృత్యుమృద్ధిశ్చ తయోస్సారం స్థిరాంశం దదాతీతి సారదః తస్మిన్ మ
హిమనిశ్చదాత్ ప్రేమ్నా చురితేనతి భృగుః సాధోస్సక్తమెనకః శ్రో
త్ర సుఖంనభజతి సర్వైపి భజన్యైవేతి మేనె(౧) సమ్మిన్నం-మిశ్రం ।
భిన్నస్సృష్టిత్రిమదారితే । సక్తతేన్యత్రీపుల్లచేతిమెదిశీ(౨)పటవః తత్త
దర్థబౌధననమగ్ధాః చటవఃపీయహితాశ్చగిరౌయస్యతస్య(౩)శతం-శ
తసఖ్యకాఃవింశత్యాద్యాస్సజైకత్వై ఇత్యైకవచనం । శరదః సంవత్స
రాన్ ॥ కాలాధ్వనౌరశ్యస్తనంయోగైతిదివ్యతీయా । శరత్త్విత్వర్థః ।
స్వగుణానాఖ్యానీతి తాన్ ప్రబద్ధాన్ మాం మయాకారయేత్
హృక్రోరన్యతరస్యామిత్యణౌ కర్తుర్ణా వైకల్పికకర్తృత్వాద్దివ్యతీయా ।
స్వపదామ్బుజమాత్రకైజ్జగర్థం పహతాం ప్రాపయతాం । మహ
తాం సజ్జనానాం మయివిషయే ప్రసాదమనుగ్రహం ఎధయతాం-
వర్ధయతాం సర్వత్ర కర్తౌశ్రీవరదరాజః ॥ ****

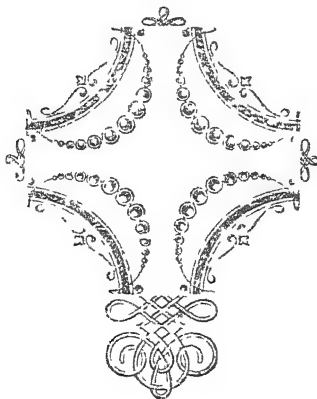
ఇతిశ్రీకాశ్యపనగరనాయకతానాచార్యభాగినయ వాజపేయ
 సర్వస్వస్థాస్తాగ్యానూదియాజి శ్రీ శ్రీనివాసాచార్యతనూ
 భవస్యజ్ఞేషయమకచక్రవర్తినారఘనాధార్యయజ్ఞ
 సప్తనయనశ్రీశ్రీనివాసకృపాతిశయసువిదితనయనసీతామ్బుగర్భ
 సమ్భవేనశ్రీమదాశ్రయవేజ్రాటార్య
 యజ్ఞనావిరచితేవరదాభ్యుదయా
 భిఖ్యచమ్పూప్రబద్ధే
 పశ్చిమోవిలాసః

శ్రీనల్లంచక్రనర్త్యఖ్యమహావంశసముచ్చవా । సాహితీశబ్దతంత్రా
 దిపరిశీలనశాలినా ॥ ౧ ॥ మహాహరపురాధీశచామరాజేన్ద్రమియు
 మా । ధర్మాధికారిశ్రీచక్రనర్త్యఖ్యకృష్ణధీమతా ॥ ౨ ॥ వరదాభ్యు
 దయాభిఖ్యచమ్పూగూఢార్థదీపికా । కృతానమ్మద్రితాజీయాట్టికాహ
 రిపదార్పితా ॥ ౩ ॥ భావోబుద్ధోత్తమజ్ఞయోగభీనచనకవేః । మంద
 ప్రజ్ఞనాత్రమయాదిత్యాశ్రుతపదర్పితః ॥ ౪ ॥ *~*~*~*~*~*~*~*

శ్రీదేవాధిరాజపరబ్రహ్మణేనమః

పుట పక్షి అశుద్ధ శుద్ధ
 ౧ ౨౫ సకచి సక్తచి
 ౩ ౬ ర్వాణ్యా ర్వాణ్యా
 ౫ ౨౪ యెషాంతానీత్యుత్త
 రంతభిజాతానిసతులప్రసూతా
 నిద నీరార్థమాగతానిచెతి విశేష
 నాభయపదకర్తృధారయోవాచా
 రాకుల్యభిజాతస్సాన్వితిభాసకరః
 ౮ ౫ భవనీత్యర్థఇత్యుత్తరం
 అసౌహస్తిమహీభృత్
 గజరాజః సమ్పాదితా దంతస్యే
 యం దాస్తీ దీప్తిర్యైన తస్యాస్య
 మూర్ధానంశిరసాద్య పుష్యరాగ
 మణయః ముక్తాఫలానిభవంతీత్యా
 శ్చర్యమిత్యపి పతీయతే । తతశ్చ
 పుష్యరాగానామప్యేతచ్ఛిరోదే
 శారోహమాక్తకతాభతతిత్యద్భు
 తాయం గజరాజఇత్యప్రకృతాద్ధే
 ప్రకృతాద్ధేతుదేహాభిమానినాప్యే
 తచ్ఛిఖరమారుహ్య సంసారముక్తా
 భవనీతీసర్వత్రైత్రాపేక్షయావిస్త
 యనీయోయంహస్తిగిరితిభావః
 ౯ ౧౮ సంజ్ఞయేత్యుత్తరంవా
 గః అగోనభవతిభి విరోధప్రతితిః
 ౨౩ యజ్ఞానర్హఇత్యుత్తరం
 యః యజ్ఞః అసామా
 సామవేదరహితః ఎవః అయజ్ఞః
 యజ్ఞఎవ నభవతి । నభోత్రీ స్వస
 వభివ్యావృత పదార్థాప్రాశస్త్య

పుట పక్షి అశుద్ధ శుద్ధ
 బాధకత్వం అవశవా అన్యే గౌ
 అశ్వేభ్యఇతివత్ । అతా ప్రశస్త
 యజ్ఞఇన్యర్థఃసలతి అయజ్ఞోవాపీ
 వయోసామేతిశ్రుతేః
 ౧౨ ౧౪ యయోస్తరంతోపీశ్య
 త్ర అధీగర్థదయేశాంకర్తనీతివత్
 ౧౩ ౬ కాననెషుఇత్యస్య కా
 ననెషు వనెషు కస్యవి
 ధేరాననెషు ముఖేషుచెత్యర్థః
 ౧౪ ౧౦ ఝాఢీత్య ఝాడిత్య
 ౧౮ ౪ సత్యంవ్రతంసత్యవ్రతం
 ౨౦ ఇత్యుత్తరీత్యుత్తరంయ
 ద్వా పాత్రేఇతి చతు
 ర్థ్యంతం వదం సురాపానకర్తైఇ
 త్యర్థః నిరుపపదకపాధాతాఃపా
 యేణమద్యపానార్థకత్వప్రసిద్ధేః
 ౨౦ ౧ ౧విలాసేల { ౨విలాసే
 త్తీవాణీభక్తవివాదః { విరూపానో
 పాయకథా
 ౨౧ ౧౨ మర్హతి మర్హసి
 ౨౩ ౮ వచనం వచనం
 ౨౩ యస్యాం సేత్యుత్తరం
 గమ్యతఇతిగతిః । భక్తిరితి సూత్ర
 ఇవబాహులకాత్కర్తృక్షకారాజ
 హంసానాం గతిఃప్రాప్యేతివా
 ౨౪ ౨౪ తస్మిన్నిత్యుత్తరంఉద్వే
 గేన అవర్జితే తత్సహితేఇతివార్థః
 ౨౫ ౧ చికితా చకితా

౨౬ ౫ శ్రీవచ శ్రీవచచ
 ౨౭ సముద్రాదిత్యుత్తరం
 కాననసమూహాచ్చ
 ౨౮ ౫ ప్రావర్షి ప్రాహర్షి
 ౧౫ ప్రతిభటానామిత్యత్
 నిజగర్జనాసహ నెన ఆభిముఖం గ
 ర్జనంమర్వతాం ఆరణ్యకసత్వానాం
 రాజ్ఞాంచ రక్తస్య పానం ఆస్వా
 దనం లెపనంచ తేన దృష్టేన వరే
 ణశునావిశ్వకదుగ్ధా పరశ్వధేనచ
 ౨౯ ౧౫ లెకృతా లెనకృతాస్థితి
 స్థితిశ్చేన స్సత్తాయస్య
 ౧౬ జైరాస్తా జ్ఞాపరస్వతై
 రాస్థా
 ౩౦ ౪ విరొధ నిరొధ
 ౩౩ ౧౬ ఊకృతా ఊతకృతా
 ౩౬ ౧౪ యాగే యాగే
 ౨౫ ప్రసిద్ధమిత్యుత్తరంమా
 తాపితాభాగితా నివాసశృరణం సు
 హృద్గతిరారాయణత్యాది
 ౩౭ ౪ సువృత్తాం సువృత్తాం
 ౧౬ భావఇత్యుత్తరం తను
 నా-సూత్రైః అఖిలప్ర
 పంచాధారస్యాపి సూత్తత్వమాశ్చ
 ర్భమితభావః
 ౩౮ ౧౩ హృద హృదయ
 ౩౯ ౫ కత్వోపి కృత్వోపి
 ౧౯ ల్యాదయఇత్యుత్తరంక
 ల్యాణస్య సువర్ణస్య గు

ణాస్తంతవస్తన్నిర్మితమేఖలావా
 కల్యాణనాజానంభూరిగైరికంవసు
 చంద్రీకం । గుణస్తాన్వృత్తిశబ్దాది
 జ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్వితిచనై
 ఘంటుకాః
 ౨౪ తిశ్చీ తిశ్చీ
 ౨౫ మంబుజంశత్రుత్తరం
 తన్వద్యై ఎకమవృతం
 సవిత్రా భానునా పిత్రాచ । ఆష
 రం కసులం పితామహేన బ్రహ్మ
 ణా పితూపిత్రాచఉపాశ్రితం ఆమ
 నంతిఆమామైర్వదంతీతివృత్తిరెక
 ౪౩ ౨౨ కాల్పైస్త్వి కాల్పైస్త్వి
 ౪౯ ౧౩ సమ్బుధేనత్యుత్తరంభ
 గవానర్చితనానస్తన
 రొస్తర్వసతీతి హస్తీగిరిమాహాత్యై
 ౧౪ కేజలె కేశిరసిజలేచ
 ౧౬ నాగరాజసరశ్చత్యుత్త
 రం నాగేంద్రహారశ్చ
 వః అనంతసరశ్చ । ఇదం సాస్తంక్షీ
 బం । శివవాచ్యదంతం పుల్లిక్కిం । నా
 భ్యస్తాచ్చతురితి సుమ్మృతిషేధాద్ధ
 ధదిత్యుభయత్రతుల్యరూపం॥బభౌ
 చకాశే । ప్రకృతాప్రకృతశ్చైవః
 ౫౨ ౧ ప్రార్థనం ప్రార్థనం
 ౫౩ ౧౧ తానక తానకం
 ౬౦ ౧౦ బృహస్పతి అతపవ
 ౧౧ రూపమిత్యత్ బృహ
 స్పతిరితిరూపం సాధితం మ

త్రాజయతితి మంత్రజ్ఞ తస్య	20 ౨౫ చార్దిగత్యుత్తరం (౨)
మంత్రదౌష్టిణి ఇతి ప్రతీయంతే । త	మఘానా ఇద్వైగా ప్ర
వామకస్యేతి వాస్తవాధ్యః	హితః మహాశాంతమనః ఊభార్ధం
౬౩ ౧౦ ఓర్విణ్యః నిర్విణ్యః	ప్రేరితః మధుః చైత్రీమానః యో
౬౬ ౧౪ మియాత్ మయాత్	న గీతేన కృతకరః దత్తహస్తావల
౬౭ ౪ పస్పరణ పస్పరణ	స్సకౌ జాతః రక్తతమిలపూర్వేణా
౫ తతటి వతటి	న్వయః
౧౪ ప్రసిద్ధమిత్యుత్తరం య	౭౩ ౭ లంబెయః లంబెయ
గ్వా పయోదవాహ ఇ	౧౨ సాలిగ్రా (౧) సాలగ్రా
ప్రణః కుపితస్సౌ తస్య శోషస్య అ	౨౪ (౧) ఇత్యుత్తరం అరా
స్తరాయం వర్షణేన విఘ్నం విధా	ణాం రేఖాణాం గ్రామస్య
తుం ప్రయత్నం కృతవాక్ పయో	మూహః తత్సహితః సాలగ్రామ ఇ
దశజ్ఞేన మేమానాం వర్షాస్తఖత్వ ప్ర	త్యుచ్యతే రలయోరభదాత్ (౨)
తీత్యా । తర్పయిత్వా సహసాగ్రీక్ష	౭౬ ౫ నభీనా నభినా
స్సలితేన వసున్దగాం । ఎకః కృతీశ	౨౦ దృష్ట్యో దృష్ట్యో
కున్దైశ్చయోన్యం శక్రాన్నయాచ	౨౧ హి లేనేత్యుత్తరం తా
తే ఇత్యాది నా ఇద్వైస్య వస్తాధికృ	పవారణానుకూలన
తస్య జగచ్ఛాపనివారకత్వం ప్రసిద్ధం	౨౧ ౨౪ అమౌభ అమౌభ

